

Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych

Gmina Michałowice – 2012

Wykonawca:

Studio Diagnozy i Profilaktyki
30-011 Kraków

Spis treści

Część I – Raport z badań ilościowych.....	5
Wstęp – Metodologia oraz opis badania.....	5
Rozdział I - Metryka Gminy Michałowice.....	6
Rynek alkoholowy.....	6
Skala problemów społecznych.....	6
Stan zasobów w sferze rozwiązywania problemów społecznych.....	9
Działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży.....	12
Rozdział II - Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców.....	14
Grupa badawcza.....	14
Cel badania.....	14
Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców gminy.....	15
Bezrobocie oraz wykluczenie społeczne.....	16
Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne.....	21
Narkotyki w środowisku lokalnym.....	28
Przemoc.....	30
Dorośli mieszkańcy a gry hazardowe.....	35
Rozdział III - Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży.....	39
Grupa badawcza.....	39
Cel badania.....	39
Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne.....	39
Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży.....	41
Palenie papierosów.....	48
Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy.....	52
Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe.....	62

Hazard i inne ryzykowne zachowania.....	68
Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą.....	72
Rozdział IV - Badanie punktów sprzedaży alkoholu.....	76
Grupa badawcza.....	76
Cel badania.....	76
Wyniki badania.....	76
Wnioski.....	84
<u>Część II – Raport z badań jakościowych.....</u>	<u>90</u>
<u>Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych w gminie Michałowice.....</u>	<u>91</u>
<u>1. Wprowadzenie.....</u>	<u>91</u>
<u>2. Opis grupy badawczej.....</u>	<u>92</u>
<u>3. Metoda.....</u>	<u>93</u>
<u>4. Problemy społeczne w gminie Michałowice – wyniki badania.....</u>	<u>94</u>
<u>5. Wnioski.....</u>	<u>103</u>
<u>Podsumowanie wyników badań jakościowych i ilościowych.....</u>	<u>107</u>
<u>Lista zagadnień poruszanych w wywiadach swobodnych.....</u>	<u>112</u>
<u>Karta kodowa.....</u>	<u>113</u>
<u>Bibliografia.....</u>	<u>124</u>

Część I

RAPORT Z BADAŃ ILOŚCIOWYCH

Wstęp – Metodologia oraz opis badania

Celem przeprowadzonego badania było zdiagnozowanie skali lokalnych zagrożeń społecznych wśród dorosłych mieszkańców oraz uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. W badaniu dorosłych osób zostały uwzględnione takie obszary, jak bezrobocie i wykluczenie społeczne, spożywanie alkoholu i zagrożenia z tym związane, używanie narkotyków, przemoc domowa, hazard. W badaniu młodych mieszkańców zostały uwzględnione takie obszary, jak spożywanie alkoholu, palenie tytoniu, używanie narkotyków oraz dopalaczy, przemoc rówieśnicza oraz domowa, hazard, a także zachowania seksualne. Badaniem zostali objęci ponadto pracownicy punktów sprzedaży napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych.

Badanie dorosłych mieszkańców oraz pracowników punktów sprzedaży zrealizowano przy użyciu standaryzowanego kwestionariusza ankiety rozdawanego i odbieranego przez ankieterów w miejscach publicznych.

Dzieci objęte są ustawowym obowiązkiem nauki szkolnej, dlatego też badania przeprowadzone zostały w czasie zajęć. Wybór metody ilościowej sprawił, że najbardziej dogodną metodą była ankieta w formie aplikacji internetowej. Uczniowie, zebrani w większej grupie, wypełniali samodzielnie ankiety przed komputerami. Badanie zostało przeprowadzone zgodnie z zasadami etyki, zaś uczestników poinformowano o zachowaniu anonimowości badania. Za każdym razem uzyskano zgodę dyrektorów szkół na przeprowadzenie badań w ich placówkach. W badaniu wzięło udział 564 uczniów w Zespole Szkół w Michałowicach (249 uczniów), Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Nowej Wsi (81 uczniów) oraz Zespole Szkół Ogólnokształcących w Komorowie (234 uczniów).

Rozdział I - Metryka Gminy Michałowice

Rynek alkoholowy

Ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych - ogółem - **47** placówek.

— Ilość zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (wg zawartości alkoholu):

- do 4,5% - **35**
- od 4,5% do 18% - **29**
- powyżej 18% - **25**

— Ilość zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia

w miejscu sprzedaży (wg zawartości alkoholu):

- do 4,5%- **9**
- od 4,5 do 18% - **9**
- powyżej 18% - **8**

Skala problemów społecznych

Poniżej przedstawiamy statystyki związane z poszczególnymi problemami społecznymi.

a) nadużywanie alkoholu (dane za rok 2011)

— **18** wniosków o skierowanie na leczenie odwykowe złożonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zwaną dalej GKRPA (9 wniosków

w 2010 roku, 15 wniosków do 14.09.2012)

— w związku z procedurą „Niebieskie Karty” sporządzono w 2012 roku **12** wniosków, w tym **5** wniosków skierowanych do Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, **2** wnioski (nie były to „Niebieskie Karty”) skierowane

do sądów i prokuratury oraz 5 wniosków skierowanych do innych instytucji i organizacji (nie były to „Niebieskie Karty)

- 49 osób prowadziło pojazdy na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości (55 osób w 2010 roku, 37 osób w 2012 roku)
- 7 osób prowadziło pojazdy na drodze publicznej po spożyciu alkoholu (2 osoby w 2010, 5 osób w 2012 roku)
- 2 przypadki podejmowania czynności zawodowych pod wpływem alkoholu (5 przypadków w 2010 roku)
- 4 wypadki pod wpływem alkoholu (8 wypadków w 2010 roku, 2 wypadki w 2012 roku)
- przestępstwa kryminalne ogółem – 186 przestępstw (148 przestępstw kryminalnych w 2010 roku, 132 przestępstwa kryminalne w 2012 roku)
- czyny karalne popełnione przez nieletnich – 4 (5 czynów karalnych popełnionych przez nieletnich w 2010 roku, 2 czyny w 2012 roku)
- przestępstwa popełnione przez nieletnich pod wpływem środków odurzających - 0 (0 przestępstw w 2010 roku, 0 przestępstw w 2012 roku)
- 10 osób zatrzymanych do wytrzeźwienia (9 osób zatrzymanych do wytrzeźwienia w 2010 roku, 7 osób zatrzymanych do wytrzeźwienia w 2012 roku)

b) przemoc domowa

- W 2011 roku miało miejsce 101 interwencji, w tym 6 interwencji dotyczących przemocy w rodzinie. Przemoc dotknęła 6 osób, w tym same kobiety. Sprawcami przemocy było 6 osób, w tym sami mężczyźni. 4 sprawców przemocy domowej było pod wpływem alkoholu. W trakcie interwencji nie było dzieci.
- W 2010 roku miało miejsce 130 interwencji, w tym 3 interwencje dotyczące przemocy w rodzinie. Przemoc dotknęła 3 osoby, w tym same kobiety. Sprawcami

przemocy były **3** osoby, w tym sami mężczyźni. Wszyscy sprawcy przemocy domowej byli pod wpływem alkoholu. Podczas interwencji nie było dzieci.

— W 2012 roku miało miejsce **77** interwencji, w tym **6** interwencji dotyczących przemocy w rodzinie. Przemoc dotknęła **6** osób, w tym **4** kobiety, **jednego** mężczyznę oraz **jednego** małoletniego do 13 roku życia. Sprawcami przemocy było **6** osób, w tym **jedna** kobieta oraz **5** mężczyzn. **3** sprawców przemocy domowej było pod wpływem alkoholu (mężczyźni). Podczas interwencji obecnych było **3** dzieci.

c) łamanie prawa

przestępstwa na terenie gminy Michałowice:

- kradzież z włamaniem

2010 rok – **51**

2011 rok – **66**

2012 rok- **41**

- fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną

2010 rok – **9**

2011 rok – **6**

2012 rok– **3**

- uszkodzenie mienia

2010 rok – **18**

2011 rok – **25**

2012 rok- **24**

- pobicie

2010 rok – **0**

2011 rok – **1**

2012 rok – **1**

- kradzież pieniędzy wraz z dokumentami

2010 rok – **2**

2011 rok – **3**

2012 rok – **3**

- kradzież mienia

2010 rok – **78**

2011 rok – **85**

2012 rok- **60**

Tab. 1. Przestępstwa na terenie gminy Michałowice.

Artykuł KK Kwalifikacja prawna	Wszczętych			Stwierdzonych			Zakończonych		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Znęcanie się nad rodziną	9	6	3	0	0	0	0	0	0
Groźba karalna	10	8	1	0	0	0	0	0	0
Uchylenie się od płacenia alimentów	0	1	0	0	1	0	0	1	0
Rozpijanie małoletniego	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Stan zasobów w sferze rozwiązywania problemów społecznych

Z powyższych zestawień wynika, że zarówno problem nadużywania alkoholu, jak i przemocy w rodzinie jest obecny w gminie Michałowice. Istnieją jednak ośrodki i instytucje, oferujące specjalistyczną pomoc, z której mogą korzystać osoby z problemami alkoholowymi.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

❖ Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w roku 2011:

- odbyły się **24** ogólne posiedzenia (24 posiedzenia w 2010 roku, 17 posiedzeń do 14.09.2012),
- **60** posiedzeń podkomisji interwencyjno-motywującej (60 posiedzeń w 2010 roku, 43 posiedzenia do 14.09.2012),
- przeprowadzono **66** rozmów (76 rozmów w 2010 roku, 77 rozmów do 14.09.2012)
- przeprowadzono **55** kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych (57 kontroli w 2010 roku, 33 kontrole do 14.09.2012),

- w 2011 roku wydano **69** postanowień opiniujących lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym **7** dotyczących jednorazowych zezwoleń, **59** postanowień dotyczących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu i poza miejscem sprzedaży, **3** postanowienia negatywne.
  - w 2010 roku wydano **40** postanowień opiniujących lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym **7** dotyczących jednorazowych zezwoleń, **20** postanowień dotyczących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu i poza miejscem sprzedaży, **13** postanowień negatywnych.
  - Okresie do 14.09.2012 wydano **64** postanowienia opiniujące lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym **8** dotyczących jednorazowych zezwoleń, **53** postanowienia dotyczące zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu i poza miejscem sprzedaży, **3** postanowienia negatywne.
- ❖ Działalność podkomisji interwencyjno-motywującej w 2011 roku:
- do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wpłynęło **18** wniosków o leczenie odwykowe (9 wniosków w 2010 roku, 15 wniosków do 14.09.2012),
  - Wydano **14** zleceń przeprowadzenia badania przez biegłych sądowych (8 zleceń w 2010 roku, 13 wniosków do 14.09.2012),
  - Komisja skierowała **12** wniosków do Sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego (8 wniosków w 2010 roku, 9 wniosków do 14.09.2012).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

- ❖ Z pomocy GOPS korzystało w 2011 roku **286** rodzin, w tym **22** rodziny z powodu problemów uzależnień. W 2010 roku z pomocy GOPS korzystały 284 rodziny, w tym 22 rodziny z powodu problemów uzależnień. W okresie do czerwca 2012 roku

z pomocy GOPS korzystały 164 rodziny, w tym 9 rodzin z powodu problemów uzależnień.

❖ GOPS udzielił pomocy w 2011 roku **458** osobom (286 rodzinom), w tym w postaci świadczeń pieniężnych - **336** osobom (187 rodzinom), świadczeń rzeczowych – **374** osobom (223 rodzinom), świadczeń porady - **76** osobom. W 2010 roku GOPS udzielił pomocy 476 osobom (284 rodzinom), w tym w postaci świadczeń pieniężnych - 476 osobom (236 rodzinom), świadczeń rzeczowych – 123 osobom (66 rodzinom), świadczeń porady – 42 osobom. W okresie do czerwca 2012 roku GOPS udzielił pomocy 334 osobom (164 rodzinom), w tym w postaci świadczeń pieniężnych – 253 osobom (133 rodzinom), świadczeń rzeczowych – 258 osobom (122 rodzinom), świadczeń porady – 27 osobom.

❖ Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej było w 2010 roku:

- bezradność opiekuńczo - wychowawcza – **77** osób (23 rodziny)
- bezrobocie – **160** osób (66 rodzin)
- ubóstwo – **303** osoby (132 rodziny)
- niepełnosprawność – **125** osób (83 rodziny)
- długotrwała i ciężka choroba – **224** osoby (127 rodzin)
- alkoholizm – **36** osób (20 rodzin)
- osoby dotknięte klęską żywiołową – **0** osób
- narkomania – **2** osoby
- trudności w przystosowaniu po opuszczeniu zakładu karnego – **6** osób
- uchodźcy – **13** osób (5 rodzin)
- zdarzenia losowe – **5** osób (2 rodziny)

❖ Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej było w 2011 roku:

- bezradność opiekuńczo - wychowawcza – **58** osób (19 rodzin)
- bezrobocie – **176** osób (72 rodziny)
- ubóstwo – **187** osób (101 rodzin)
- niepełnosprawność – **123** osoby (79 rodzin)
- długotrwała i ciężka choroba – **185** osób (111 rodzin)

- alkoholizm – **29** osób (21 rodzin)
- osoby dotknięte klęską żywiołową – **0** osób
- narkomania – **1** osoba
- trudności w przystosowaniu po opuszczeniu zakładu karnego – **5** osób
- zdarzenia losowe – **19** osób (6 rodzin)

❖ Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej było w okresie do czerwca 2012 roku:

- bezradność opiekuńczo - wychowawcza – **59** osób (16 rodzin)
- bezrobocie – **107** osób (47 rodzin)
- ubóstwo – **140** osób (79 rodzin)
- niepełnosprawność – **88** osób (61 rodzin)
- długotrwała i ciężka choroba – **150** osób (85 rodzin)
- alkoholizm – **18** osób (8 rodzin)
- osoby dotknięte klęską żywiołową – **0** osób
- narkomania – **2** osoby (1 rodzina)
- trudności w przystosowaniu po opuszczeniu zakładu karnego – **3** osoby

W gminie Michałowice działa jedna grupa Anonimowych Alkoholików.

Działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży

W gminie organizowane są różne działania profilaktyczne dla młodzieży. W 2010 roku odbyły się szkolenia: „Odczuwaj, ufaj, mów”, „Saper”, „Profilaktyka agresji i przemocy jako forma przeciwdziałania zagrożeniom”, „Stres pod kontrolą”, „Przeciwdziałanie problemom dorastania”, „Warsztaty Umiejętności Wychowawczych”, „Warsztaty z profilaktyki uzależnień od środków psychoaktywnych z uwzględnieniem problematyki dopalaczy”, „Więcej wiedzy – dokonywać właściwych wyborów, skuteczniej odmawiać”. Ogółem w zajęciach uczestniczyło **823** uczniów, **83** nauczycieli oraz **119** rodziców.

W 2011 roku odbyły się szkolenia: „Alkohol, narkotyki – różne nazwy jedno zniewolenie”, „Zachowania agresywne u naszych dzieci spowodowane używkami”, „Przeciwdziałanie agresji i zachowań ryzykownych”, „Sześć kroków”, „Kształtowanie poczucia własnej wartości”, „Jak radzić sobie z agresją i przemocą”, „Zachowania agresywne u naszych dzieci”. Ogółem w zajęciach uczestniczyło **842** uczniów, **36** nauczycieli oraz **45** rodziców.

W 2012 roku odbyły się szkolenia: „Budowanie poczucia własnej wartości”, „Warsztaty umiejętności wychowawczych”, „Archipelag Skarbów”, „Przeciwdziałanie problemom z nauką będących przyczyną sięgania po alkohol i narkotyki”, „Profilaktyka niekontrolowanego radzenia sobie ze stresem”, „Jak się porozumieć bez agresji”, Profilaktyka HIV/AIDS oraz ryzykownych zachowań seksualnych pod wpływem środków zmieniających świadomość”. Ogółem w zajęciach uczestniczyło **420** uczniów, **23** nauczycieli oraz **113** rodziców.

Ponadto zorganizowane zostały kolonie i obozy z programem zajęć profilaktycznych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, w których uczestniczyło w 2010 roku **22** uczniów, w 2011 roku – **26** uczniów, w 2012 roku – **24** uczniów. Na terenie gminy Michałowice organizowane są także inne zajęcia dla dzieci i młodzieży, w których uczestniczyło **823** uczniów w 2010 roku, **642** uczniów w 2011 roku.

* * *

W gminie Michałowice występują problemy społeczne związane z nadużywaniem alkoholu, jednak władze lokalne dobrze radzą sobie z ich rozwiązywaniem. Dzięki instytucjom pomocowym oraz ich sprawnemu funkcjonowaniu osoby zagrożone uzależnieniem oraz ich rodziny mają możliwość uzyskania wsparcia i pomocy.

Rozdział II - Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców

Grupa badawcza

W badaniu wzięło udział 200 osób, w tym 117 kobiet i 83 mężczyzn. Badania wśród dorosłych były przeprowadzone 2 i 3 października metodą bezpośrednią. Wśród respondentów zdecydowana większość badanych mieszkańców gminy Michałowice miała wykształcenie średnie lub wyższe (72% ogółu badanych). Wykształcenie większości badanych kobiet było wyższe (56,4%) oraz średnie (29,9%), podczas gdy 5,1% badanych kobiet miało wykształcenie zawodowe, zaś kolejne 8,5% badanych kobiet miało wykształcenie podstawowe. Wśród badanych mężczyzn przeważało wykształcenie podstawowe (39,8%) oraz średnie (30,1%). Ponadto 21,7% badanych mężczyzn zadeklarowało wykształcenie wyższe, 6% badanych mężczyzn – zawodowe. Średnia wieku respondentów wynosiła 32,08 lat.

Cel badania

Kwestionariusz ankiety przeprowadzony wśród 200 dorosłych osób w gminie Michałowice miał na celu zbadanie zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym. Odwoływaliśmy się do takich obszarów jak:

- bezrobocie, wykluczenie społeczne
- spożywanie alkoholu, uzależnienie od alkoholu, działania władz w tym zakresie;
- rozpowszechnienie oraz dostępność narkotyków w środowisku,
- przemoc w rodzinie, zachowania agresywne w miejscach publicznych;
- hazard

Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców gminy

W pierwszym pytaniu poprosiliśmy o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek respondentów, którzy wskazują dany problem jako bardzo ważny lub ważny.

Tab. 2. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców gminy Michałowice.

Problemy społeczne	Bardzo poważny	Poważny	Umiarkowany	Znikomy	Nie występuje
Bezrobocie	21,7%	28,3%	37,2%	10%	2,8%
Alkoholizm	15,4%	31,4%	40,8%	11,8%	0,6%
Zubożenie społeczeństwa	13,5%	33,7%	33,7%	17,2%	1,8%
Kryzys norm moralnych	13,2%	25%	37,5%	17,8%	6,6%
Kryzys rodzinny	13,1%	23,6%	48,1%	11,9%	3,1%
Zanieczyszczenie środowiska	12,3%	24,1%	36,4%	22,2%	4,9%
Narkomania	11,5%	20,4%	33,1%	29,9%	5,1%
Problemy mieszkaniowe	10,7%	22%	33,3%	30,2%	3,8%
Wzrost przestępczości	5,8%	17,5%	49,4%	23,4%	3,9%
HIV/AIDS	4,3%	4,3%	11,4%	47,9%	32,1%

Zdaniem respondentów, wśród najpoważniejszych problemów społecznych w gminie Michałowice na pierwszym miejscu znajduje się bezrobocie. Ponad jedna piąta badanych mieszkańców uważa, że brak pracy stanowi bardzo poważny, zaś 28,3% ankietowanych określa go jako poważny problem społeczny. Na kolejnym miejscu znajduje się alkoholizm orazubożenie społeczeństwa. Blisko połowa badanych mieszkańców ocenia alkoholizm

(46,8%) oraz zubożenie społeczeństwa (47,2%) jako bardzo poważny lub poważny problem społeczny. 38,2% badanych mieszkańców ocenia kryzys norm moralnych jako bardzo poważny lub poważny problem społeczny. Na kolejnym miejscu znajduje się kryzys rodzinny oraz zanieczyszczenie środowiska. Ponad jedna trzecia badanych mieszkańców ocenia kryzys rodzinny (36,7%) oraz zanieczyszczenie środowiska (36,4%) jako bardzo poważny lub poważny problem w gminie. Nieco mniej badanych ocenia jako poważne problemy: narkomanię, problemy mieszkaniowe, wzrost przestępczości oraz HIV/AIDS. 31,9% badanych mieszkańców określa narkomanię jako bardzo poważny lub poważny problem w gminie, zaś 32,7% badanych mieszkańców wypowiada się w ten sposób o problemach mieszkaniowych. Blisko jedna czwarta badanych mieszkańców (23,3%) ocenia wzrost przestępczości jako bardzo poważny lub poważny problem w gminie, zaś 8,6% badanych mieszkańców wypowiada się w ten sposób o HIV/AIDS. Wysoka pozycja zjawiska alkoholizmu jednoznacznie wskazuje priorytetowy kierunek działań, jakie powinien podejmować samorząd w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

W skali całego kraju na pierwsze miejsce wysuwa się problem bezrobocia. Najwyższy odsetek badanych uznał ten problem za bardzo ważny. Na kolejnym miejscu wskazano zubożenie społeczeństwa, które ściśle wiąże się z bezrobociem. W badaniu w 2002 roku uwzględniono picie alkoholu przez młodzież (czwarte miejsce) oraz alkoholizm, wymieniany na piątym miejscu przez badanych (Problemy alkoholowe na tle innych problemów społecznych – wybrane elementy z ogólnopolskich badań ankietowych – „Substancje psychoaktywne”, zrealizowanych w 2002 roku, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych).

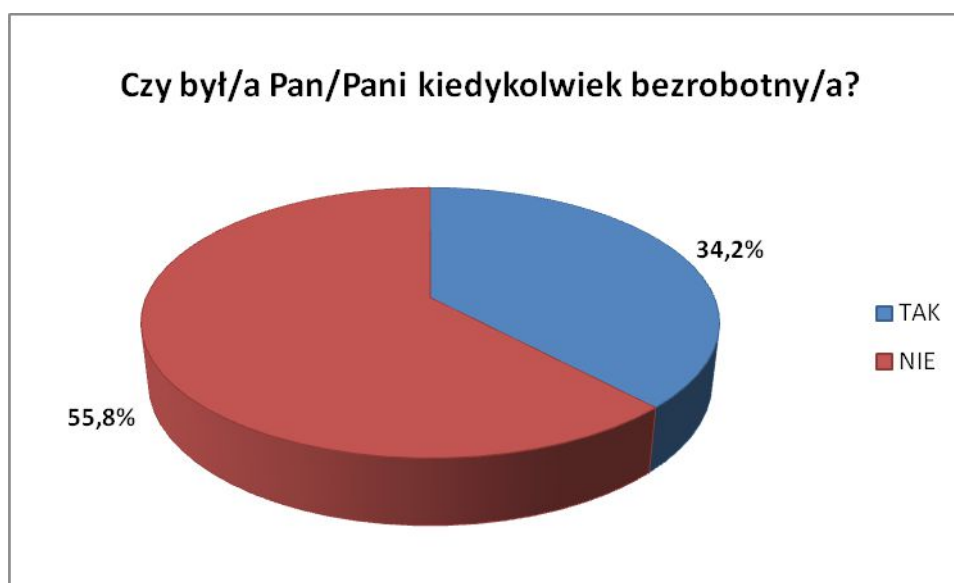
Bezrobocie oraz wykluczenie społeczne

Bezrobocie jest zjawiskiem trudnym do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego (jawnego), ujmując w ten sposób tylko część osób pozostających bez pracy. Bezrobocie przyczynia się do występowania wielu negatywnych zjawisk społecznych w życiu osób nieposiadających stałe pracy. Poważnym skutkiem bezrobocia jest ubożenie rodziny, które często prowadzi do narastania konfliktów i napięć między członkami rodziny oraz przyczynia się do powstawania patologii społecznych. Brak perspektyw zatrudnienia, szczególnie w przypadku bezrobotnych długoterminowych,

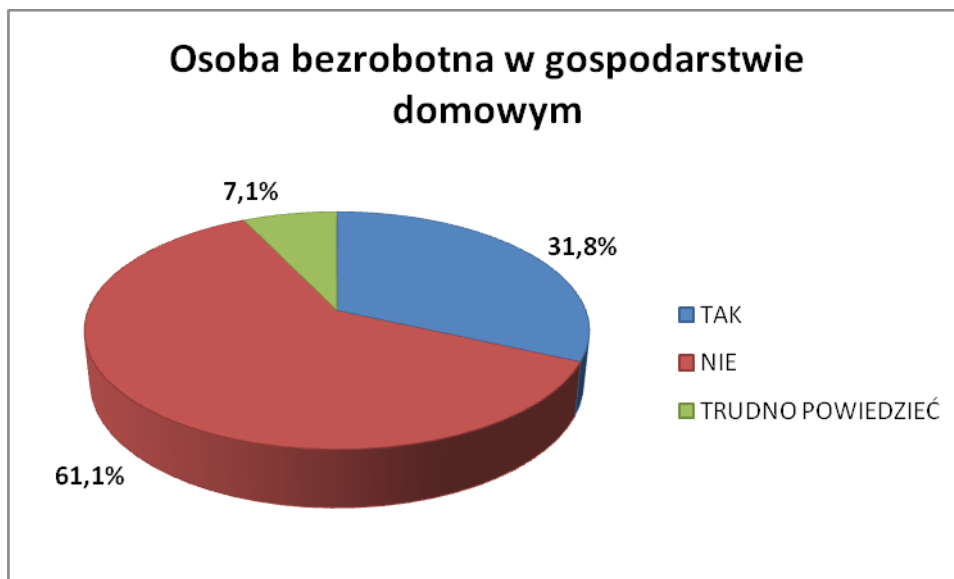

powoduje degradację pozycji społecznej tych osób. Budzi obawy o własny los i możliwości przetrwania całej rodziny, a także odbija się negatywnie na samopoczuciu i stanie zdrowia bezrobotnego. Długotrwałe bezrobocie często prowadzi do ubóstwa i marginalizacji społecznej.

Dorosłym mieszkańcom gminy Michałowice zadano pytanie, czy kiedykolwiek byli bezrobotni. Twierdząco odpowiedziało 34,2% badanych. Kobiety doświadczały częściej braku pracy niż mężczyźni. Bezrobocia doświadczyło 39,7% respondentek oraz 26,3% respondentów. Odsetek badanych mieszkańców gminy Michałowice, którzy pozostawali w przeszłości bez pracy lub obecnie doświadczają bezrobocia, jest nieco niższy od wyników badań ogólnopolskich. Badanie CBOS z 2011 roku na temat bezrobocia pokazało, że 41% respondentów doświadczyło w przeszłości lub obecnie doświadczają bezrobocia.

Zbliżony odsetek badanych (31,8%) deklaruje, że w ich gospodarstwie domowym znajduje się osoba bezrobotna.

Umiarkowanie wysoki odsetek osób, które nie posiadały w przeszłości lub nie posiadają obecnie pracy oraz umiarkowanie duży odsetek osób deklarujących, że w ich gospodarstwie domowym znajdują się osoby bezrobotne, znajduje potwierdzenie w odpowiedziach respondentów na pytanie o szansę znalezienia pracy w gminie Michałowice. Ponad połowa ankietowanych (54,5%) ocenia szansę znalezienia pracy jako niewielką, 30,8% ankietowanych ocenia szansę znalezienia pracy jako umiarkowaną, a zaledwie 10,6% badanych sądzi, że jest ona bardzo duża lub duża. Poniższy wykres przedstawia rozkład odpowiedzi na to pytanie.

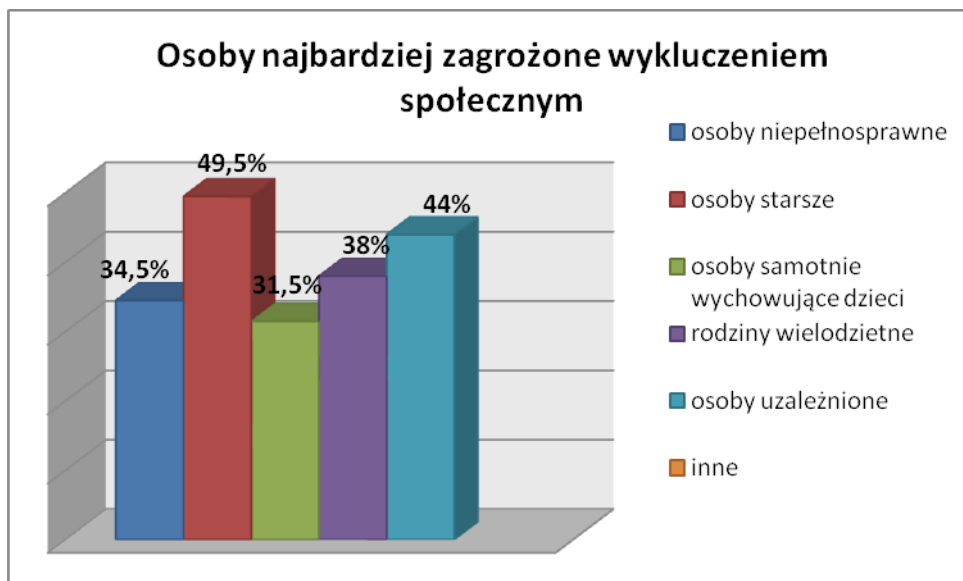
Badane kobiety, częściej niż badani mężczyźni oceniają szansę znalezienia pracy jako niewielką. 60,9% kobiet oraz 45,8% mężczyzn określa ją jako niewielką, 27,8% kobiet oraz 34,9% mężczyzn określa ją jako umiarkowaną, 7,8% kobiet oraz 14,4% mężczyzn jest przekonanych, że jest ona duża lub bardzo duża.

Trudności na rynku pracy przekładają się na zamożność rodzin. W kolejnym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o wybranie określenia, które najlepiej charakteryzuje sposób zarządzania dochodem w ich gospodarstwach domowych. Jedna trzecia badanych mieszkańców gminy Michałowice jest na tyle zamożna, by móc zaspokoić swoje potrzeby, natomiast zarobki nie pozwalają na oszczędzanie. Ponad jedna trzecia badanych żyje oszczędnie, kupując najtańsze produkty. Mniej więcej co piąty badany może nadwyżki pieniędzy odkładać na przyszłość, zaś co dziesiąty badany mieszkaniec gminy Michałowice nie jest w stanie zaspokoić swoich bieżących potrzeb.

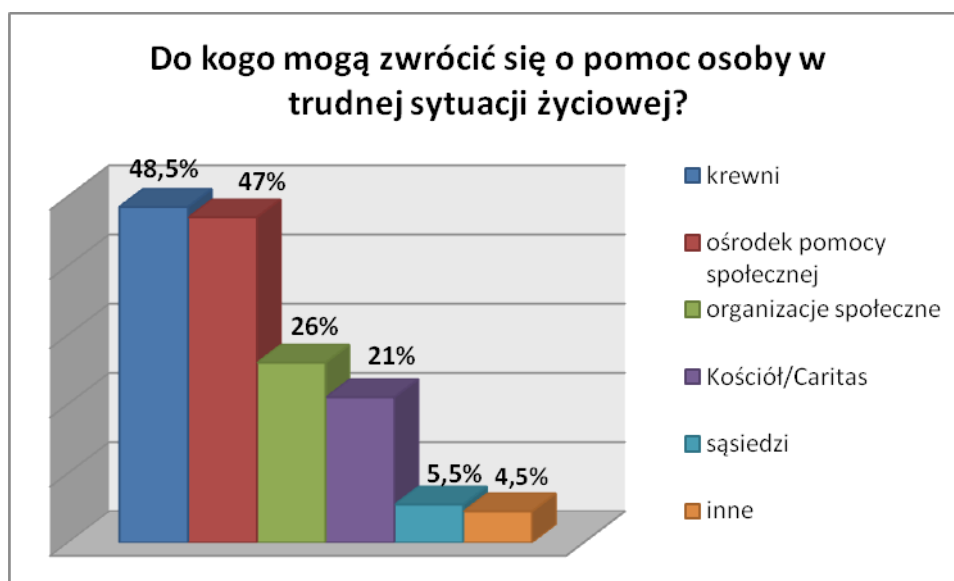
Tab.3. Proszę zaznaczyć określenie, które najlepiej charakteryzuje sposób zarządzania dochodem w Pana/Pani gospodarstwie domowym.

Starcza na wszystko i pozwala na oszczędzanie	18,7%
Starcza na wszystko, ale nie pozwala na oszczędzanie	33,7%
Żyjemy oszczędnie (kupując najtańsze produkty) i dzięki temu starcza na wszystko	37,8%
Pieniądzy nie starcza na zaspokajanie bieżących potrzeb	9,8%

Osoby trwale ubogie cechuje poczucie bezradności, bezsilności oraz zepchnięcia na margines. Z powodu podejmowania prac dorywczych i potrzeby oszczędzania, takie osoby nie uczestniczą czynnie w życiu społecznym ani nie korzystają z dóbr kulturowych. W takich rodzinach może istnieć przyzwolenie na łamanie norm społecznych, mogą występować liczne konflikty i napięcia między członkami rodziny, jak również przemoc. Do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem można zaliczyć rodziny, w których członkowie utrzymują się z niezarobkowych źródeł, innych niż renta czy emerytura. Utrwalanie się biedy powoduje zmianę stylu życia rodziny oraz przyczynia się do powstania wielu niekorzystnych zjawisk, jak: zaniedbania w opiece i wychowaniu, alkoholizm, przemoc w rodzinie, przestępczość.

Największy odsetek badanych mieszkańców gminy Michałowice wskazuje na osoby starsze oraz uzależnione jako najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym. Na kolejnym miejscu wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym znalazły się rodziny wielodzietne, osoby niepełnosprawne oraz osoby samotnie wychowujące dzieci.

Osoby, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, według badanych mieszkańców gminy Michałowice, najczęściej mogą liczyć na pomoc krewnych oraz ośrodka pomocy społecznej. 26% badanych wskazuje na organizacje społeczne, 21% respondentów jest przekonana, że pomoc można uzyskać w Kościele/Caritasie, a zaledwie 5,5% badanych wskazuje na sąsiadów.

13,8% badanych mieszkańców gminy Michałowice posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Występują różnice między kobietami i mężczyznami. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 16,4% respondentek oraz 10,1% respondentów. Wśród najczęściej wymienianych przez respondentów działań podejmowanych przez władze lokalne znalazła się działalność GOPS, szkolenia, kursy organizowane przez Powiatowy Urząd Pracy, giełda pracy, oraz pomoc udzielana przez Caritas.

Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne

W gminie Michałowice problem alkoholizmu pojawia się na drugim miejscu ważnych problemów społecznych. Zjawisko to jest jednak dość powszechne w całej Polsce.

„Przyjęło się sądzić, że Polacy piją alkohol często, w dużych ilościach. Należałoby więc wnioskować, że istnieje społeczne przyzwolenie, norma, która nie potępia częstego spożywania alkoholu, lecz przeciwnie – czyni je społecznie akceptowalnym wzorem postępowania. Jednak nie potwierdza tego rozkład deklaracji, jaki uzyskaliśmy w trakcie badania. Ponad połowa Polaków (53%) twierdzi, że pije alkohol, ale tylko od czasu do czasu i mając ku temu dobrą okazję. Można to nazwać umiarkowanym stylem picia. Niewielkie grupy badanych deklarują częste (4%) i dosyć częste (7%) wykorzystywanie różnych okazji do napicia się alkoholem. Co szósty respondent (16%) przyznaje, że unika okazji do tego, żeby pić alkohol, a prawie co piąty (19%) deklaruje abstynencję. Warto zauważyć, że pewien normatywny styl picia nie zmienił się od dziesięciu lat, gdyż w badaniu z 1997 roku respondenci odpowiadali bardzo podobnie.”¹

¹ CBOS „Postawy wobec wybranych substancji psychoaktywnych”, 2007r.

W naszych badaniach interesowało nas kilka zagadnień: jaka jest wiedza i stosunek do alkoholu, czy w środowisku lokalnym występują zagrożenia (bójki, wandalizm) związane z nadmiernym spożywaniem alkoholu, czy respondenci widzą jakieś zmiany związane z alkoholem na przestrzeni ostatnich 10 lat oraz czy posiadają wiedzę o działaniach władz w tym obszarze.

Zapytaliśmy o postawę względem dostępności alkoholu. Prosimy badanych o określenie, czy uważają, że alkohol jest towarem szczególnym, w związku, z czym dostęp do niego powinien być ograniczony i kontrolowany, czy też alkohol jest towarem, jak każdy inny i zasady sprzedaży nie powinny być wyjątkowe.

Nie występują duże rozbieżności co do odpowiedzi w tym pytaniu w zależności od płci. 60,7% kobiet jest za ograniczeniem sprzedaży alkoholu w stosunku do 63,3% mężczyzn. Ponad połowa badanych osób wskazuje na specyfikę tego towaru i postuluje za ograniczeniami.

W badaniu interesowało nas również, czy respondenci zauważyli zmiany w obyczajowości spożywania alkoholu w swoim środowisku. 55,6% badanych stwierdziło, że zdecydowanie spożycie wzrosło, 35,4% badanych nie zauważa zmian na przestrzeni ostatnich 10 lat, a 9% badanych uważa, że zmalało. Występują różnice w odpowiedziach w zależności od płci. Kobiety rzadziej niż mężczyźni zauważają wzrost spożywania alkoholu (tak twierdzi 49,6% spośród nich, u mężczyzn – 64,5%). Kobiety (40,7%) częściej niż mężczyźni (27,6%)

nie zauważają zmian. 9,7% kobiet oraz 7,9% mężczyzn zauważa spadek spożywania alkoholu.

Zbadaliśmy wiedzę respondentów na temat prowadzonych lokalnie działań, które mają na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu od alkoholu i narkotyków, zadając pytanie: „Czy wie Pan/Pani, jakie działania są prowadzone w Pańskiej miejscowości, których celem jest przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom od alkoholu i narkotyków? Jeśli tak, jakie?”. 16,3% badanych mieszkańców gminy Michałowice deklaruje, że posiada wiedzę na temat prowadzonych lokalnie działań, których celem jest przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom od alkoholu oraz narkotyków. Taką wiedzę posiada 19,6% kobiet oraz 11,7% mężczyzn. Wśród działań prowadzonych w gminie Michałowice, respondenci wymienili klub anonimowych alkoholików, zajęcia profilaktyczne w szkołach, działalność ośrodka pomocy społecznej oraz ośrodka interwencji kryzysowej.

Kolejne pytanie dotyczyło częstotliwości spożywania alkoholu. Dwie piąte badanych mieszkańców gminy Michałowice (40,6%) pije alkohol okazjonalnie (od czasu do czasu), zaś 18,3% badanych nie pije alkoholu w ogóle. Ponadto 8,6% badanych pije alkohol średnio raz w miesiącu, 24,4% badanych – kilka razy w miesiącu, 6,6% badanych spożywa napoje alkoholowe więcej niż raz w tygodniu, a 1,5% badanych pije alkohol codziennie. **Badani mieszkańcy gminy Michałowice piją umiarkowanie często. Wydaje się, że problem nadmiernego spożywania alkoholu jest umiarkowanie poważny.**

Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o częstotliwość spożywania konkretnych napojów alkoholowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania.

Tab. 4. Rodzaje alkoholu spożywanego przez dorosłych mieszkańców gminy Michałowice w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania.

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
PIWO			
Nigdy	38%	42,7%	31,4%
1-2 razy	11,5%	12,8%	9,6%
3-5 razy	9%	12%	4,8%
6-9 razy	12%	12,8%	10,8%
10-19 razy	9,5%	10,3%	8,4%
20-39 razy	8,5%	3,4%	15,7%
40 i więcej razy	11,5%	6%	19,3 %
WINO			
Nigdy	39%	37,6%	40,9%
1-2 razy	17,5%	17,9%	16,9%
3-5 razy	20%	18,8%	21,7%
6-9 razy	11,5%	10,3%	13,3%
10-19 razy	8,5%	11,1%	4,8%
20-39 razy	2,5%	2,6%	2,4%
40 i więcej razy	1%	1,7%	-
NAPOJE WYSOKOPROCENTOWE (DRINKI, WÓDKA, WHISKY)			
Nigdy	42%	47%	35%
1-2 razy	17,5%	20,5%	13,3%
3-5 razy	11,5%	13,7%	8,4%
6-9 razy	8%	6,8%	9,6%
10-19 razy	10,5%	7,7%	14,5%
20-39 razy	4%	0,9%	8,4%
40 i więcej razy	6,5%	3,4%	10,8%

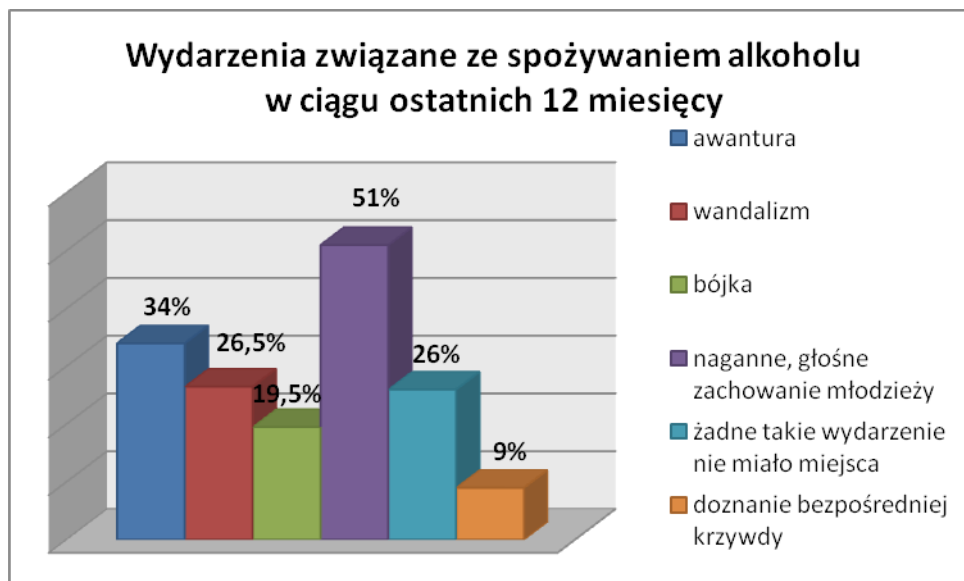
Największym zainteresowaniem cieszy się piwo. 62% badanych deklaruje, że spożyło piwo przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 29,5% badanych spożywało je 10 lub więcej razy. Nieco mniejszą popularnością wśród badanych mieszkańców gminy

Michałowice cieszy się wino oraz napoje wysokoprocentowe. 61% badanych deklaruje, że spożyło przynajmniej raz wino w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 12% badanych spożywało wino 10 lub więcej razy. Na kolejnym miejscu znajdują się napoje wysokoprocentowe, które. 58% badanych spożyło przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 21% badanych spożywało napoje wysokoprocentowe 10 lub więcej razy.

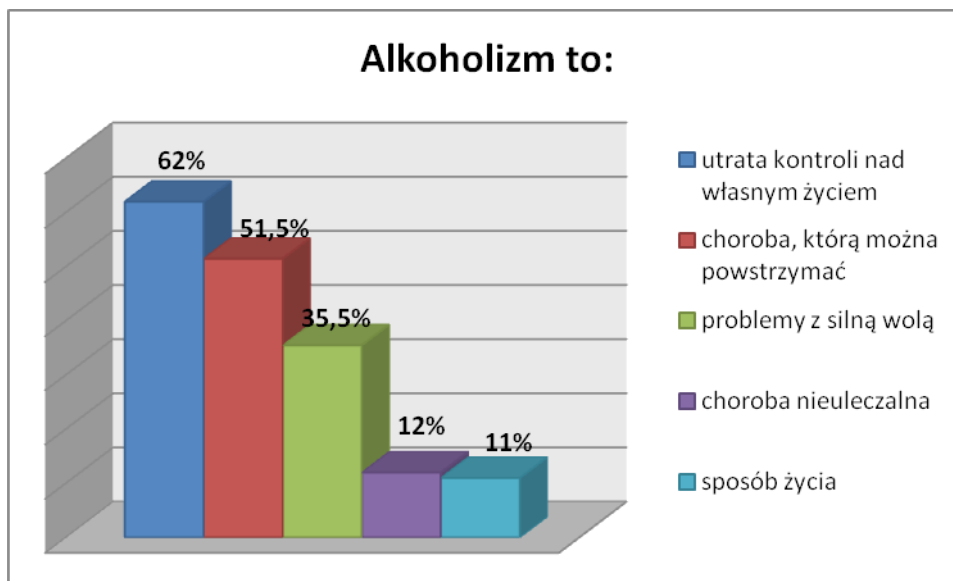
Jeśli chodzi o preferencje płci, kobiety najczęściej sięgają po wino – 62,4% respondentek spożyło wino przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Nieco mniejszym zainteresowaniem cieszy się piwo oraz napoje wysokoprocentowe. 57,3% respondentek spożyło piwo przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 53% respondentek deklaruje spożycie napojów wysokoprocentowych przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Mężczyźni najbardziej preferują piwo oraz napoje wysokoprocentowe – 69% badanych deklaruje picie piwa przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 65% badanych deklaruje picie napojów wysokoprocentowych przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Wino cieszy się nieco mniejszym zainteresowaniem wśród mężczyzn. 59,1% respondentów deklaruje spożycie wina przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Zjawisko nadmiernego spożywania alkoholu może być powiązane z agresywnym zachowaniem i pojawiać się w życiu publicznym w postaci bójek, awantur, pobic czy wulgaryzmów. Zapytaliśmy respondentów, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania doświadczyli któregoś z tych nieprzyjemnych przeżyć. 26% badanych nie było świadkami ani uczestnikami takich wydarzeń. Natomiast ponad połowa respondentów doświadczyła głośnego i nagannego zachowania młodzieży, kolejno 34% osób awantury, 26,5% osób wandalizmu, 19,5% osób bójki i 9% osób bezpośredniej krzywdy w postaci kradzieży, pobicia czy wulgaryzmów.

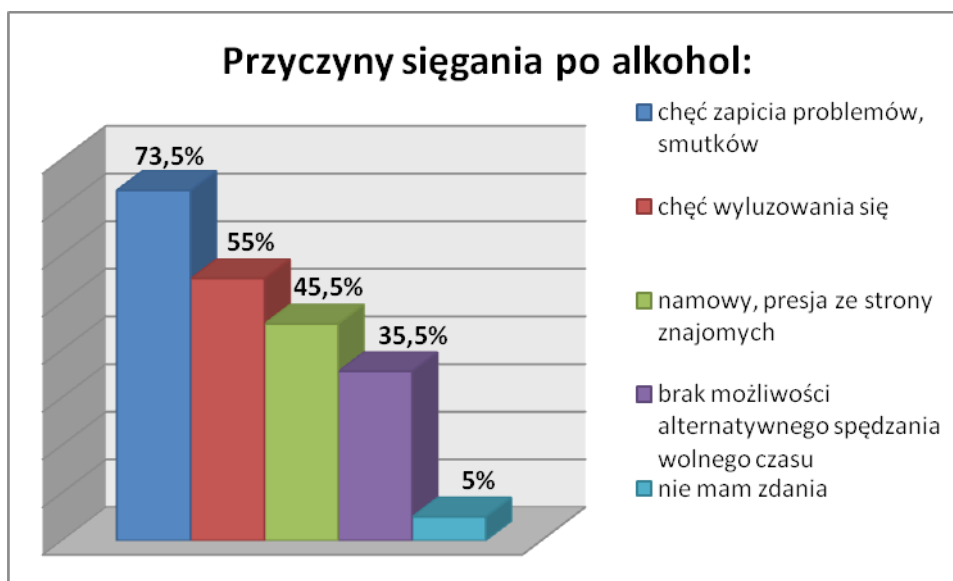

Jak widać, najwięcej nieprzyjemnych doświadczeń respondenci mieli z młodzieżą zachowującą się niestosownie pod wpływem alkoholu. Problemem jest nie tylko spożywanie alkoholu przez młodzież, ale również naganne zachowanie młodych ludzi. Życie publiczne w gminie Michałowice jest naznaczone przez dużą liczbę wydarzeń prowokowanych przez osoby, które nadużyły alkoholu. Nie są to jednak najczęściej wydarzenia o bardzo dużej szkodliwości.

Kolejnym ważnym zagadnieniem poruszonym przez nas w badaniu był problem nadużywania alkoholu. Poprosiliśmy badanych o zdefiniowanie alkoholizmu. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi przez jednego badanego. Najwięcej badanych wskazuje na utratę kontroli nad własnym życiem (62% badanych), chorobę, którą można powstrzymać (51,5% osób) oraz problemy z silną wolą (35,5% osób). **Takie podejście wskazuje na dużą świadomość i znajomość tematu oraz jest wyrazem empatii i zrozumienia problemu.** 12% badanych mówi o alkoholizmie jako o chorobie nieuleczalnej, a alkoholika utożsamia z osobą, która pije i będzie piła, zaś 11% badanych sądzi, że jest to sposób życia. Należałoby zwrócić szczególną uwagę na edukację w tym zakresie. Alkoholizm z medycznego punktu widzenia jest chorobą, z którą należy walczyć poprzez specjalistyczną pomoc oraz wsparcie najbliższych. Ta wiedza powinna być dana każdemu, gdyż w każdej rodzinie może pojawić się ten problem.

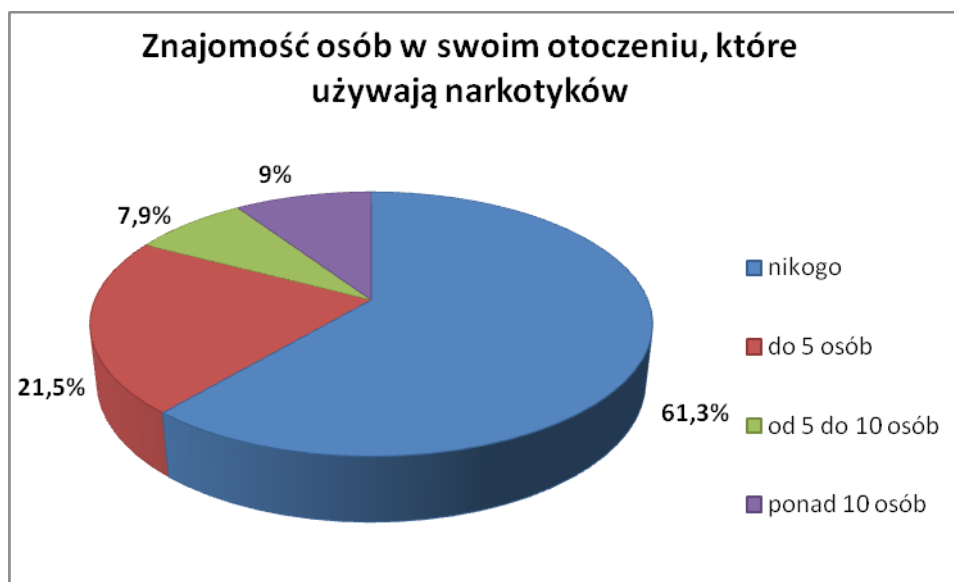
Pytając o motywy sięgania po alkohol, ujawnił się przede wszystkim jego społeczny oraz psychologiczny wymiar. Badani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź na to pytanie. W odpowiedziach respondentów dominowały dwa powody: chęć „zapicia” problemów i smutków (73,5% badanych) oraz chęć wyluzowania się (55% badanych). Kolejnymi powodami były: namowy, presja ze strony znajomych (45,5% badanych) oraz brak możliwości alternatywnego spędzania czasu wolnego (35,5% badanych). 5% badanych nie miało zdania.

Narkotyki w środowisku lokalnym

Problem narkotyków jest umiarkowanie duży w gminie Michałowice. Liczba mieszkańców, która próbowała narkotyków, jest nieco wyższa od wyników analiz ogólnopolskich. Zdecydowana jednak większość ankietowanych nie używa narkotyków.

Zapytaliśmy naszych respondentów, ile znają osób w swoim otoczeniu, które używają narkotyków. 72,3% badanych kobiet w ogóle nie zna nikogo, kolejno 17,9% badanych kobiet zna do 5 osób, 4,5% badanych kobiet zna od 5 do 10 osób, zaś 5,4% badanych kobiet zna powyżej 10 osób. Jeśli chodzi o badanych mężczyzn – 45,6% z nich nie zna nikogo, 26,6% mężczyzn zna do 5 osób, 12,7% mężczyzn zna od 5 do 10 osób, a 15,2% mężczyzn – więcej niż 10 osób. Wspólne podliczenie odpowiedzi kobiet i mężczyzn przedstawia poniższy wykres.

Ponad połowa badanych (61,3%) nie zna nikogo, ale 21,5% badanych znających do 5 osób, 7,9% badanych znających od 5 do 10 osób i 9% badanych znających więcej niż 10 osób to dość niepokojący wynik.

W badaniu tym interesowało nas również, czy respondenci wiedzą, gdzie i u kogo można kupić narkotyki. Zdecydowana większość badanych mieszkańców gminy Michałowice nie posiada takiej wiedzy (79,2% wszystkich badanych). 14% badanych kobiet oraz 30,8% badanych mężczyzn wie, gdzie może kupić narkotyki.

W ogólnym przekroju, większość badanych mieszkańców gminy Michałowice nie wie, gdzie można zaopatrzyć się w narkotyki. Wśród mieszkańców wystąpiło zróżnicowanie na płeć pod względem używania narkotyków, o czym świadczą wyniki podsumowujące następane pytanie: „Czy kiedykolwiek zażyłeś narkotyk?”. Do zażycia narkotyku przyznało się 9 kobiet (8% respondentek) oraz aż 13 mężczyzn (16,5% respondentów). Trzeba wyraźnie podkreślić, że przyznanie się do używania narkotyków (lub nawet jednorazowej próby) jest w istocie przyznaniem się do czynu karalnego w Polsce. Ponadto używanie narkotyków nie jest czymś powszechnie akceptowanym, dlatego można by spodziewać się raczej niewielkiego odsetka odpowiedzi twierdzących. Ogólna tendencja jest umiarkowanie niepokojąca.

W tym miejscu warto odwołać się do sondażu Centrum Badania Opinii Publicznej „Postawy wobec narkotyków” z 2011 roku. Spytano respondentów, czy kiedykolwiek próbowali narkotyków. Podobnie, jak w przypadku gminy Michałowice, niewielki odsetek badanych odpowiedział „tak” – 7% (w stosunku do 11,5% naszych respondentów). Aż 93% populacji w 2011 roku nie próbowało narkotyków. Warto również zwrócić uwagę, że narkotyki używali głównie mężczyźni (10%) i tylko 4% respondentek.

Zapytaliśmy również o przebywanie w pracy pod wpływem alkoholu lub narkotyków. Niewielki odsetek badanych (5,8%) odpowiedział, że taka sytuacja miała miejsce. Badane kobiety rzadziej (2,7%) niż badani mężczyźni (10,5%) odpowiadały twierdząco na to pytanie.

Przemoc

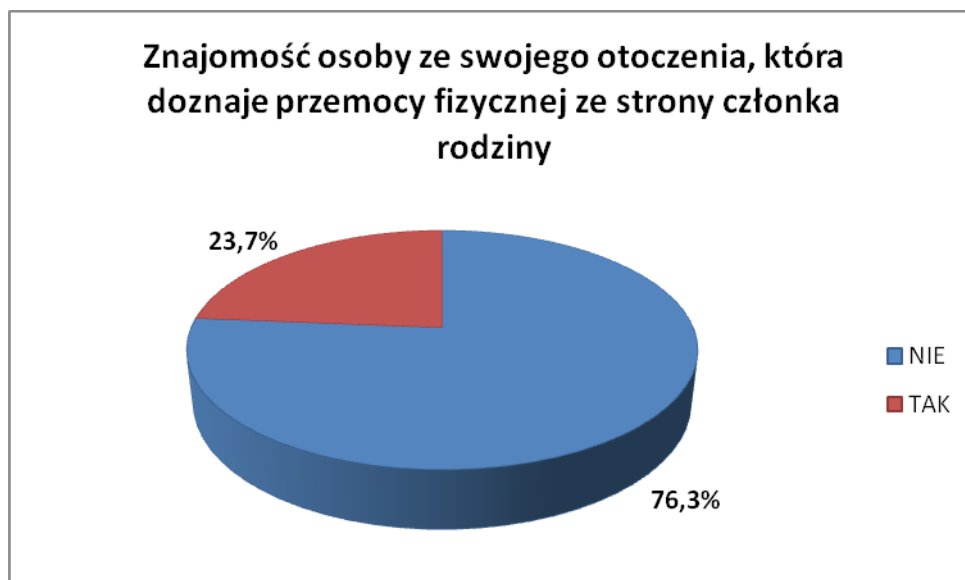
„Ogółem 23% dorosłych Polaków deklaruje, że padło ofiarą przemocy. Co dziesiąty (10%) doświadczył agresji na ulicy, ale nie w pobliżu domu, natomiast co czternasty (7%) – w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania. W domu z aktami przemocy spotkało się 6% dorosłych. Co dwudziesty (5%) padł ofiarą przemocy w lokalu gastronomicznym – restauracji, kawiarni, na dyskotecę. Mniej liczne grupy doświadczyły agresji w pracy bądź w szkole, w środkach komunikacji lub w jakimś innym miejscu (po 3%). Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety przyznają, że zdarzyło im się paść ofiarą agresji (odpowiednio: 28% i 18%).”

„Większość dorosłych (68%) przyznaje, że w ich domach zdarzają się różnego rodzaju konflikty, sprzeczki lub awantury”.²

Zbadanie zjawiska przemocy jest dość trudne. Często bowiem ofiary agresji nie przyznają się do tego, co może być spowodowane, między innymi, racjonalizacją, usprawiedliwianiem sprawców, obwinianiem siebie. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą wyniki CBOS cytowane wyżej. W naszym badaniu interesowało nas przede wszystkim zbadanie zjawiska przemocy w rodzinie i stosowanie jej w stosunku do dzieci, oraz skala zjawiska w gminie Michałowice.

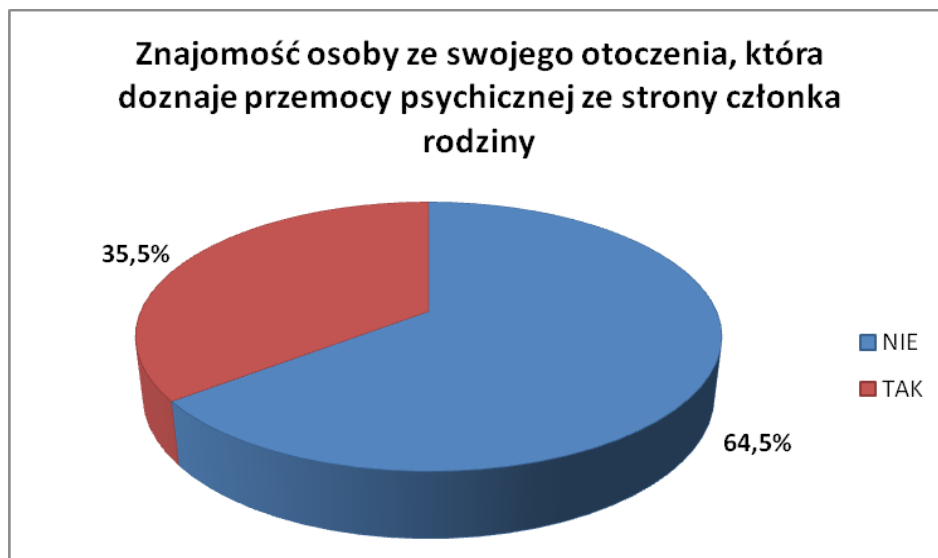
² CBOS „Przemoc i konflikty w domu”, 2009r.

Na początek zapytaliśmy respondentów, czy znają osoby, które doświadczają **przemocy fizycznej ze strony najbliższych**.

Przeważają zdecydowanie osoby, które nie znają takich osób (76,3%) w porównaniu do osób, które znają osoby doświadczające przemocy (23,7%). Wystąpiły niewielkie różnice między płciami – 24,3% badanych kobiet oraz 22,7% badanych mężczyzn zna takie rodziny.

Interesowało nas również, czy respondenci znają osoby, które doświadczają **przemocy psychicznej ze strony najbliższych**. Przeważają badani, którzy nie znają takich osób (64,5%) w porównaniu do respondentów, którzy znają osoby doświadczające przemocy (35,5%). Wystąpiły niewielkie różnice między płciami – 38,2% badanych kobiet oraz 31,6% badanych mężczyzn zna takie rodziny.

Skala zjawiska przemocy, niezależnie od jej formy, zdaje się być dość poważna, jeśli weźmie się pod uwagę, że istnieją osoby, które doświadczają przemocy, natomiast nikt o tym nie wie. Przemoc w rodzinie jest poważnym problemem społecznym, jak widać obecnym również w gminie Michałowice.

W związku z powyższym zbadaliśmy, czy respondenci wiedzą, gdzie należy się zgłosić, do kogo udać, jeśli mają wiadomość o osobie, która jest ofiarą przemocy. Blisko dwie trzecie badanych – 65,3%, posiada taką wiedzę, pozostałe 34,7% badanych należałoby poddać edukacji w tej kwestii. Badane kobiety znacznie częściej niż badani mężczyźni odpowiadały, że posiadają taką wiedzę. 73,2% respondentek oraz 53,8% respondentów odpowiedziało twierdząco na to pytanie.

Rysuje się obraz społeczności dobrze poinformowanej. Warto ponadto dodać, iż do sprawnego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego nie wystarczy sama wiedza, lecz również działanie. Deklaracja o znajomości osób i instytucji nie jest równoznaczna z podjęciem działania na rzecz ofiary przemocy.

Interesowała nas również postawa badanych mieszkańców względem przemocy. Zapytaliśmy, czy istnieją jakieś specjalne okoliczności, warunki, które mogłyby usprawiedliwiać stosowanie przemocy.

Zdecydowana większość badanych (83,4%) zaprzeczyła temu stwierdzeniu, 8% badanych nie miało zdania, natomiast 8,6% ankietowanych uznało możliwość wystąpienia takich warunków. Wystąpiły różnice między badanymi kobietami i mężczyznami. Badane kobiety (89,1%) częściej niż badani mężczyźni (75,3%) nie zgadzały się z tym stwierdzeniem. Dwunastu mężczyzn (15,6%) oraz zaledwie cztery kobiety (3,6%) uznawało stosowanie przemocy w pewnych okolicznościach. Zdecydowana większość badanych odrzuciła koncepcje usprawiedliwiania stosowania przemocy specjalnymi, nietypowymi okolicznościami, co jest pozytywną informacją.

Następnie zbadaliśmy postawę mieszkańców co do stosowania kar fizycznych i przemocy względem dzieci. Stosowanie kar fizycznych względem dzieci jest tematem dość kontrowersyjnym. Dnia 1 sierpnia 2010 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która przewiduje całkowity zakaz stosowania kar

cielesnych wobec dzieci.³ Badając postawy mieszkańców gminy Michałowice względem tego tematu, poprosiliśmy ich o zaopiniowanie stwierdzenia, jako zgodnego lub niezgodnego z ich przeświadczeniem.

„Stosowanie kar fizycznych w stosunku do dzieci jest dobrą metodą wychowawczą.”

Tak – 11,5%

Nie – 88,5%

	Kobiety	Mężczyźni
Tak	6,4%	18,4%
Nie	93,6%	81,6%

W tym pytaniu widać znaczną różnicę między odpowiedziami kobiet i mężczyzn. Badane kobiety częściej niż badani mężczyźni są przeciwne traktowaniu kar fizycznych jako dobrej metody wychowawczej. Stosunkowo niewielu badanych mieszkańców gminy Michałowice zgadza się z opinią, że bywają sytuacje, gdzie dziecku trzeba, na przykład dać klapsa.

Zapytaliśmy również, czy respondenci znają przypadki bicia dzieci. 62,6% badanych odpowiedziało, że nie zna. Jednak 37,4% pozostałych to stosunkowo dużo jak na takie wykroczenie, jakim jest uderzenie małoletniego.

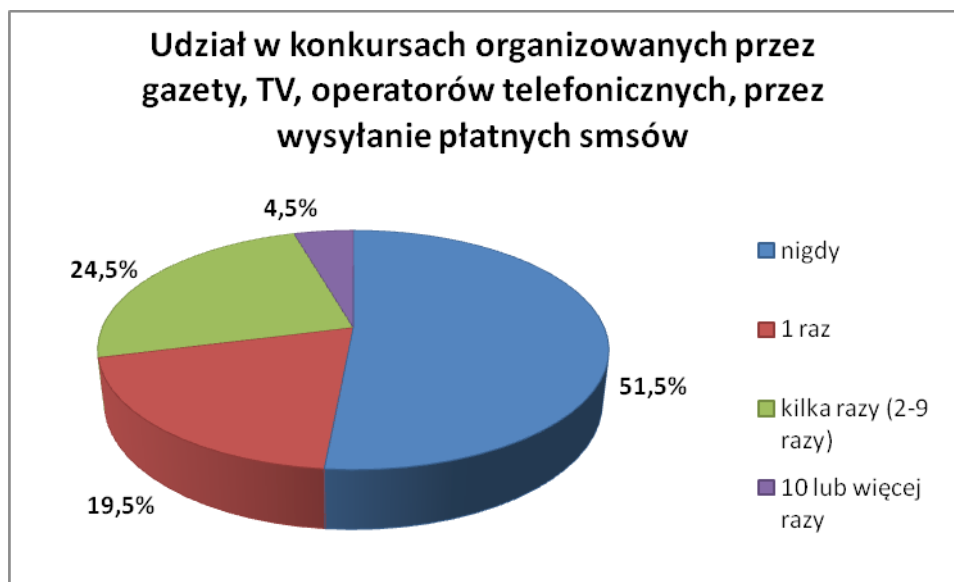

³ Dz. U. Nr 125, poz. 842

Większość badanych mieszkańców gminy Michałowice nie uznaje stosowania kar fizycznych za dobrą metodę wychowawczą oraz jest przeciwna jej używaniu. Ponadto niewielu respondentów uważa, że istnieją okoliczności, które usprawiedliwiałyby stosowanie przemocy. Dobrą informacją jest to, że blisko dwie trzecie badanych zna osoby i instytucje, do których należy się udać, aby zgłosić stosowanie przemocy.

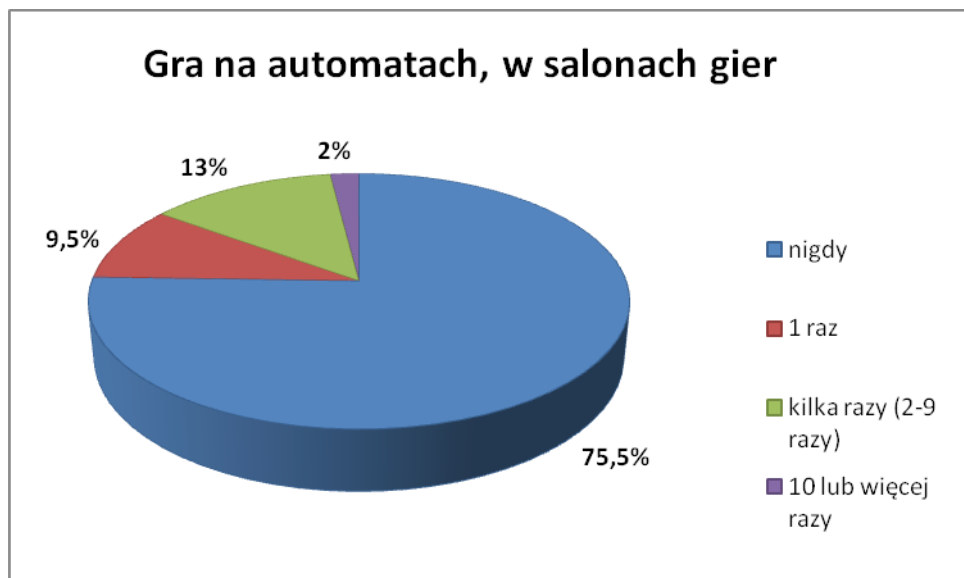
Dorośli mieszkańcy a gry hazardowe

Uczestnictwo w grach na pieniądze wciąga, kusi możliwością szybkiej, wysokiej wygranej, z czasem jednak może doprowadzić do uzależnienia od hazardu. Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem dotyczy zarówno dorosłych, jak również dzieci i młodzież. W badaniu skoncentrowaliśmy się na czterech formach gier hazardowych, pytając mieszkańców gminy Michałowice o ich osobiste doświadczenia.

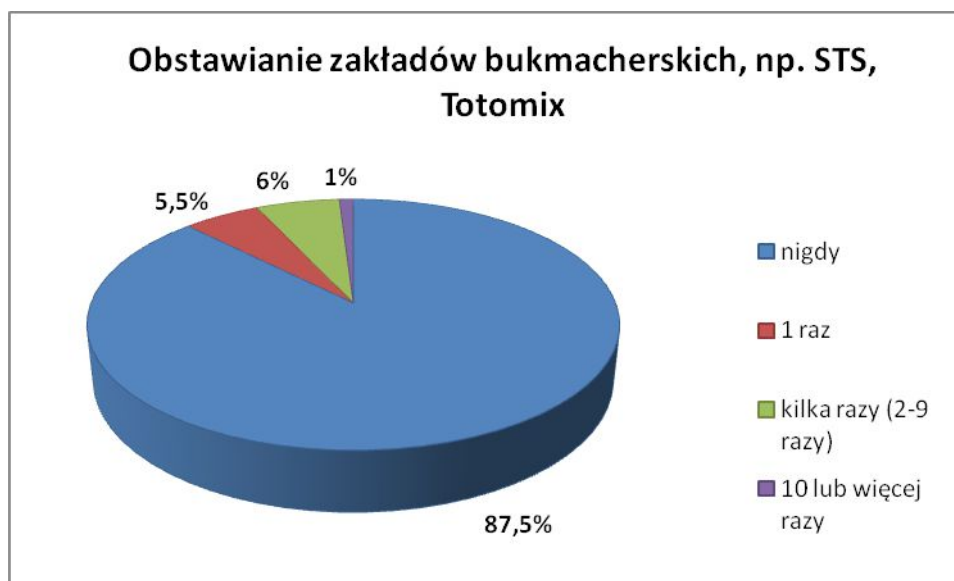

Połowa badanych mieszkańców gminy Michałowice nie brała udziału w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, polegających na wysyłaniu płatnych smsów. Prawie jedna czwarta badanych wzięła udział w takim konkursie kilka razy, 19,5% badanych - raz, zaś 4,5% respondentów brało udział w tego typu konkursach 10 lub więcej razy. Badane kobiety (50,4%) nieco częściej niż badani mężczyźni

(45,8%) brały udział w tego typu konkursach. W badaniu CBOS w 2011 roku na temat hazardu, 18% Polaków deklarowało uczestnictwo w konkursach czy grach tego typu w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania. W naszym badaniu pytaliśmy o doświadczenia w ciągu całego życia, dlatego też uzyskane przez nas wyniki mogą być wyższe od wyników badań ogólnopolskich.

Większość badanych nie grała nigdy na automatach, 9,5% badanych zrobiło to raz, 13% badanych- kilka razy, zaś kolejne 2% badanych – 10 lub więcej razy. Więcej badanych mężczyzn (32,5%) niż badanych kobiet (18,8%) miało tego typu doświadczenia.

Podobnie, jak w przypadku pytania o grę na automatach, większość badanych mieszkańców gminy Michałowice nie obstawiała nigdy żadnych zakładów bukmacherskich, 5,5% badanych zrobiło to raz, 6% badanych – kilka razy, zaś kolejny 1% badanych – 10 lub więcej razy. 6,8% badanych kobiet oraz 20,5% badanych mężczyzn miało tego typu doświadczenia.

Niewielki odsetek badanych mieszkańców gminy Michałowice deklaruje, że brał udział w grze na pieniądze w Internecie. Zaledwie 1,5% badanych zrobiło to kilka razy, 1,5% badanych – 10 lub więcej razy, a 4% badanych – raz. 14,5% badanych mężczyzn oraz 1,7% badanych kobiet miało tego typu doświadczenia. Badanie CBOS z 2011 roku pokazuje, że zaledwie 1% Polaków grało w jakąkolwiek grę na pieniądze w Internecie w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W naszym badaniu pytaliśmy o doświadczenia w ciągu całego życia, dlatego też uzyskane przez nas wyniki mogą być wyższe od wyników badań ogólnopolskich.

Rozdział III - Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży

Grupa badawcza

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 564 uczniów. Badania wśród młodzieży szkolnej (metodą internetową) przeprowadzone zostały w okresie od 25.09.2012 do 10.11.2012. W szkole podstawowej przebadano 57 uczniów, w szkołach gimnazjalnych 445 uczniów, a w szkole ponadgimnazjalnej 62 uczniów. Średnia wieku w szkole podstawowej wyniosła 12 lat, w gimnazjach – 14,11 lat, zaś w szkole ponadgimnazjalnej – 16 lat. Ankieta składała się z 60 pytań zamkniętych. Uczniowie szkoły podstawowej wypełniali krótsze ankiety (55 pytań zamkniętych).

Cel badania

Podstawowym celem przeprowadzonej ankiety była analiza następujących problemów społecznych:

- używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych, w tym picia alkoholu, palenia papierosów oraz używania narkotyków i dopalaczy;
- problemów przemocy i agresji w środowisku szkolnym oraz domowym,
- hazardu i innych ryzykownych zachowań
- używania komputera i zagrożenia cyberprzemocą

Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne

Badanie miało na celu, między innymi, analizę stopnia używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Analiza dotyczyła rozpowszechnienia palenia papierosów, picia alkoholu oraz używania narkotyków, a także okoliczności towarzyszących tym zachowaniom i postaw wobec substancji psychoaktywnych. Ankieta została skonstruowana w taki sposób, by możliwe było porównanie wyników tego badania z wynikami badania ogólnopolskiego, zrealizowanego w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD). W raporcie diagnozy uzyskane wyniki odnoszone są do wyników badania ESPAD zrealizowanego na reprezentatywnej próbie uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (wiek: 15-16 lat) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (wiek: 17-18) w 2011 roku. W naszym badaniu, oprócz uczniów szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnej, uwzględniliśmy również uczniów klas szóstych szkoły podstawowej. Średnia wieku uczniów w naszym badaniu jest niższa od średniej wieku uczestników badania ESPAD z 2011 roku, dlatego też w można spodziewać się nieco niższego odsetka badanych uczniów w gminie, którzy mieli doświadczenie z substancjami psychoaktywnymi. Poniższa tabela ilustruje nasilenie spożywania alkoholu, palenia papierosów, używania narkotyków i dopalaczy w poszczególnych grupach wiekowych w gminie Michałowice:

Tab. 6. Nasilenie określonych problemów społecznych w poszczególnych grupach wiekowych.

Problem społeczny	Szkoła Podstawowa		Gimnazjum		Szkoła Ponadgimnazjalna	
	N	%	N	%	N	%
Picie alkoholu	9	16,1	237	54,1	41	66,1
Palenie papierosów	3	5,4	150	35	30	48,4
Używanie narkotyków	0	0	41	9,4	14	22,6
Używanie dopalaczy	0	0	13	3	5	8,1

N – ilość osób, które przyznają się do używania środków psychoaktywnych oraz papierosów

Z otrzymanych rezultatów wynika, że wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po wybrane rodzaje substancji psychoaktywnych. Do wypicia alkoholu przynajmniej raz w życiu przyznaje się 16,1% uczniów szkoły podstawowej, 54,1% gimnazjalistów oraz 66,1% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Uzyskane wyniki są zdecydowanie niższe od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których chociaż raz w ciągu

całego życia piło 87,3% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 95,2% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

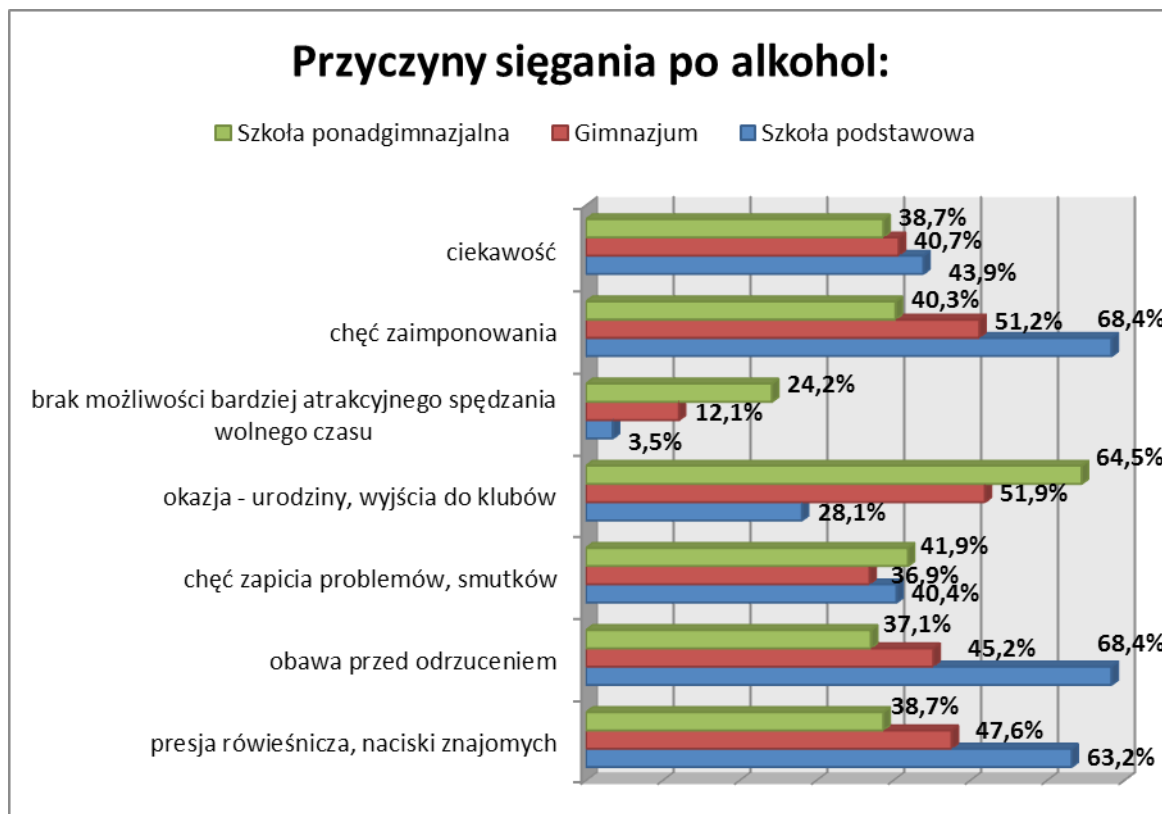
Znacznie rozpowszechnione w gminie Michałowice jest również palenie papierosów – w grupie uczniów szkół gimnazjalnych wyniosło 35%, a w grupie uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 48,4%. Wynik uzyskany w badaniu młodych mieszkańców gminy Michałowice jest znacznie niższy od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których chociaż raz w życiu paliło 57,2% gimnazjalistów oraz 70,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Najwyższy odsetek młodych osób, które używają narkotyków wystąpił w grupie uczniów szkoły ponadgimnazjalnej i wyniósł on 22,6%. Badania prowadzone w Polsce co kilka lat wskazują na obniżanie się problemu narkotykowego wśród młodych ludzi, sondaż Krajowego Biura Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii z 2008 roku określił ilość młodych ludzi mających kontakty z narkotykami na poziomie 15%. Używanie dopalaczy przez młodych mieszkańców gminy Michałowice jest na niższym poziomie od wyniku ogólnopolskich badań ESPAD z 2011 roku. W naszym badaniu 3% gimnazjalistów oraz 8,1% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej kiedykolwiek używało dopalaczy, zaś w badaniu ESPAD odsetek uczniów, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy wyniósł 10,5% w grupie gimnazjalistów oraz 15,8% w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W następnej kolejności zostaną dokładnie przeanalizowane formy używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych oraz okoliczności, w jakich mają one miejsce.

Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży

Jak to już zostało zaznaczone, alkohol jest najbardziej rozpowszechnioną używką w środowisku młodych ludzi, co potwierdzają prowadzone sondaże. Przyczyny sięgania po alkohol mogą być różne, od społecznych i towarzyskich, po próbę radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Otrzymane rezultaty przedstawiono na wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Jako najczęstszą przyczynę spożywania alkoholu uczniowie szkoły podstawowej podawali obawę przed odrzuceniem, chęć zaimponowania oraz presję rówieśniczą. Uczniowie ze starszych grup wiekowych wskazywali najczęściej na okazje towarzyskie, takie jak urodziny, wizyty w pubie bądź dyskotecę, jako powód sięgania po alkohol. Jest to zgodne z polską obyczajowością, według której spotkania rodzinne i towarzyskie powinny odbywać się przy napojach alkoholowych. Uczniowie szkół gimnazjalnych, oprócz okazji towarzyskich, wskazywali również dość często na chęć zaimponowania, presję rówieśniczą oraz obawę przed odrzuceniem. Dla uczniów szkoły ponadgimnazjalnej często przyczyną sięgania po alkohol była presja rówieśnicza, obawa przed odrzuceniem, chęć zapicia smutków oraz ciekawość. Wraz z wiekiem rośnie odsetek badanych, którzy spożywają alkohol z braku możliwości bardziej atrakcyjnego spędzania wolnego czasu.

Średni wiek pierwszego kontaktu z alkoholem wynosił dla poszczególnych grup wiekowych: 9,8 lat – uczniowie szkoły podstawowej, 12,16 lat – gimnazjaliści, 13,33 lat – uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej. **Można zaobserwować niepokojące zjawisko, według którego wiek kontaktu z alkoholem obniża się w poszczególnych grupach.** Powinna być to

alarmująca informacja dla rodziców i opiekunów. Z drugiej strony może ona wskazywać na rosnące przyzwolenie rodziców na kontakt własnych dzieci z alkoholem. Jeżeli chodzi o zróżnicowanie między płciami w kwestii spożywania alkoholu, w szkole podstawowej do wypicia alkoholu przyznało się 14,3% badanych dziewczynek oraz 17,9% badanych chłopców. W gimnazjum alkohol wypilo 55,1% badanych chłopców oraz 53,1% badanych dziewczyn. W szkole ponadgimnazjalnej alkohol piło kiedykolwiek w życiu 78,6% badanych dziewczyn oraz 55,9% badanych chłopców, co stanowi duży odsetek młodych ludzi mających kontakt z alkoholem. W badaniu ESPAD z 2011 roku kiedykolwiek w życiu piło alkohol 89% gimnazjalistów oraz 85,6% gimnazjalistek, a także 96,2% uczniów oraz 94,2% uczennic szkół ponadgimnazjalnych. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uczniów na pytanie o spożywanie kiedykolwiek przez nich napojów alkoholowych.

Tab. 7. Spożywanie napojów alkoholowych przez młodych mieszkańców w gminie Michałowice.

Czy spożywałeś kiedykolwiek alkohol?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	16,1%	54,1%	66,1%
Nie	83,9%	45,9%	33,9%

W pytaniu o dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Michałowice zaobserwowano znaczące zróżnicowanie odpowiedzi wraz z wiekiem ankietowanych. Wyraźnie widać tendencję wzrostową w dostępności alkoholu w otoczeniu młodych ludzi. Wśród uczniów szkoły podstawowej 14% ankietowanych uznało zakup alkoholu za czynność bardzo łatwą bądź raczej łatwą, natomiast podobnej odpowiedzi udzieliło już zdecydowanie więcej gimnazjalistów – 40,2% oraz uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 64,5%. **Łatwy dostęp do alkoholu dla osób niepełnoletnich jest sprzeczny z ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z 1982 r., wyraźnie zabraniającej sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18 roku życia.** Uzyskane rezultaty obrazuje poniższa tabela.

Tab. 8. Dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Michałowice.

Czy uważasz, że w Twoim	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła
-------------------------	-------------------	-----------	--------

Środowisku kupić alkohol jest?			Ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	8,8%	5%	-
Raczej trudno	21,1%	6,6%	6,5%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	19,3%	31,5%	11,3%
Raczej łatwo	10,5%	21,9%	25,8%
Bardzo łatwo	3,5%	18,3%	38,7%
Nie wiem	36,8%	16,7%	17,7%

Choć otrzymane rezultaty są alarmujące, uzyskane wyniki są niższe od wyników badań ESPAD, w których 49,3% gimnazjalistów oraz 73,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że zakup piwa jest dla nich bardzo łatwy, 39,5% gimnazjalistów oraz 67,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uznaje zakup wina za czynność bardzo łatwą, zaś 33,4% gimnazjalistów oraz 67,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wypowiada się w ten sposób o kupowaniu wódki.

Badani młodzi mieszkańcy gminy Michałowice najczęściej swój pierwszy kontakt z alkoholem mieli podczas wakacji oraz w czasie wolnym. Picie alkoholu po raz pierwszy w czasie wakacji zadeklarowało 33,3% uczniów szkoły podstawowej, 22,4% gimnazjalistów oraz 23,1% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Blisko jedna piąta badanych gimnazjalistów oraz ponad jedna czwarta badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej spożyła pierwszy raz w życiu alkohol w czasie wolnym. W grupie uczniów szkoły podstawowej badani swój pierwszy kontakt z alkoholem mieli często w domu. Uczniowie szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnej wskazywali często na dom oraz dyskotekę, pub, jako miejsca pierwszego kontaktu z alkoholem. Młodzi mieszkańcy gminy Michałowice wskazywali ponadto okazje, jak urodziny oraz wesela. Szczegółowe zestawienie wyników znajduje się w tabeli.

Tab. 9. Okoliczności pierwszego spożycia alkoholu. Procent odnosi się do uczniów, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu.

W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś kontakt z alkoholem?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
---	-------------------	-----------	-------------------------

W szkole	-	3,3%	2,6%
W czasie wolnym	-	18,6%	28,2%
Na dyskotecce/w pubie	-	13,8%	17,9%
Na wakacjach	33,3%	22,4%	23,1%
W domu	33,3%	31%	15,4%
W innej sytuacji	33,3%	11%	12,8%

We wszystkich grupach wiekowych spożywanie alkoholu było najczęściej wynikiem własnej inicjatywy. W ten sposób odpowiedziało 67,7% uczniów szkoły podstawowej, 82,4% gimnazjalistów oraz 79,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej mających kontakt z alkoholem. Ponadto młode osoby były namawiane do spożycia alkoholu przez znajomych (33,3% uczniów szkoły podstawowej, 9% gimnazjalistów oraz 20,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). 8,6% gimnazjalistów zostało namówionych do spożycia alkoholu przez członka rodziny.

Zdecydowana większość uczniów szkoły podstawowej, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem (83,3%), spożyła alkohol tylko raz w życiu, 16,7% uczniów szkoły podstawowej spożywało alkohol okazjonalnie. 45% gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem, spożywało alkohol okazjonalnie (kilka razy w roku), 16,1% gimnazjalistów – kilka razy w miesiącu, 13,7% gimnazjalistów – średnio raz w miesiącu, 4,3% gimnazjalistów – więcej niż raz w tygodniu, 3,8% gimnazjalistów – prawie codziennie, a kolejnych 17,1% uczniów z tej grupy wiekowej spróbowało alkoholu tylko raz w życiu. 20,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem, spożywało napoje alkoholowe kilka razy w miesiącu, 15,4% uczniów – średnio raz w miesiącu, 12,8% uczniów – więcej niż raz w tygodniu, 38,5% uczniów - okazjonalnie (kilka razy w roku).

Tab. 10. Rodzaje alkoholu spożywanego przez dzieci i młodzież oraz częstotliwość ich spożywania. Procenty dotyczą wszystkich uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali kontakt z alkoholem.

	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
PIWO			
Nigdy	94,7%	58,9%	38,7%
1-2 razy	5,3%	12,4%	9,7%
3-5 razy	-	8,3%	1,6%
6-9 razy	-	6,7%	12,9%
10-19 razy	-	5,4%	11,3%

20-39 razy	-	2,7%	8,1%
40 i więcej razy	-	5,6%	17,7%
WINO			
Nigdy	98,2%	70,2%	48,5%
1-2 razy	1,8%	15,1%	22,6%
3-5 razy	-	6,7%	16,1%
6-9 razy	-	4,5%	3,2%
10-19 razy	-	2%	4,8%
20-39 razy	-	0,2%	-
40 i więcej razy	-	1,3%	4,8%
NAPOJE WYSOKOPROCENTOWE (DRINKI, WÓDKA, WHISKY)			
Nigdy	98,2%	65%	46,7%
1-2 razy	1,8%	15,3%	12,9%
3-5 razy	-	7,6%	8,1%
6-9 razy	-	3,4%	3,2%
10-19 razy	-	2,9%	9,7%
20-39 razy	-	2%	8,1%
40 i więcej razy	-	3,8%	11,3%

Wyniki te można porównać do rezultatów badań Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii z 2008 roku. Według tamtego sondażu do picia piwa w ciągu ostatniego miesiąca przyznawało się 75% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, do picia wódki – 54%, do spożywania wina – 29% młodych ludzi. **Spożycie piwa w gminie Michałowice wynosi 5,3% w grupie uczniów szkoły podstawowej, 41,1% w grupie gimnazjalistów, 61,3% w grupie uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, spożywanie wina – szkoła podstawowa – 1,8%, gimnazja – 29,8%, szkoła ponadgimnazjalna – 51,5%. Natomiast poziom picia napojów wysokoprocentowych wynosi 1,8% w szkole podstawowej, 35% w gimnazjach, 53,3% w szkole ponadgimnazjalnej.** Porównując wyniki tego badania z wynikami badań KBPN z 2008 roku należy zachować ostrożność, gdyż w naszym badaniu, odmiennie do badania ogólnopolskiego, pytaliśmy o częstotliwość spożywania alkoholu bez podania ram czasowych, dlatego też uzyskane wyniki w tym badaniu mogą być wyższe.

Kolejne pytanie dotyczyło upojenia alkoholowego. Picie w znacznych ilościach prowadzić może do uszczerbku zdrowia oraz nagannych zachowań, zaburzających porządek publiczny. Zapytaliśmy uczniów, czy zdarzyło się im kiedykolwiek upić (stracić kontrolę nad swoim zachowaniem). Wśród uczniów szkoły podstawowej, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem, żaden z badanych uczniów nie odpowiedział twierdząco na to pytanie.

Wśród gimnazjalistów, którzy deklaruowali wcześniej spożycie alkoholu, większość uczniów (59,7%) nie miała tego typu doświadczeń, 11,8% gimnazjalistów – upiło się tylko raz, 20,4% gimnazjalistów upiło się 2-9 razy, zaś 8,1% gimnazjalistów upiło się 10 lub więcej razy. Wśród uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, którzy deklaruowali wcześniej spożycie alkoholu, 30,8% uczniów nie miało tego typu doświadczeń, 30,8% uczniów upiło się tylko raz, 30,8% uczniów upiło się 2-9 razy, zaś 7,7% uczniów - 10 lub więcej razy.

Podsumowując, **19,1% gimnazjalistów oraz 43,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem.** W badaniu ESPAD z 2011 roku uwzględniono dwa poziomy nadmiernego spożycia napojów alkoholowych: przekroczenie progu nietrzeźwości oraz silne upicie się (wypicie tyle, żeby zataczać się, bełkotać, nie pamiętać, co się działo). Do przekroczenia progu nietrzeźwości chociaż raz w życiu przyznało się 48,6% gimnazjalistów oraz 70,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, zaś do silnego upicia się chociaż raz w życiu przyznało się 44,5% gimnazjalistów oraz 65,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Wyniki uzyskane w naszym badaniu wskazują na znacznie niższy odsetek uczniów szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych, którzy posiadali tego typu doświadczenia.

Rodzina odgrywa istotną rolę w wychowywaniu młodego pokolenia. Rodzice mogą mieć decydujący wpływ na podejmowanie doświadczeń z substancjami psychoaktywnymi przez ich dzieci, dlatego też ta kwestia została poruszona w badaniach. Uczniowie udzielali odpowiedzi na pytanie o reakcję rodziców w sytuacji, gdy wrócili do domu pod wpływem alkoholu.

Tab. 11. Reakcja rodziców na stan upojenia alkoholowego dzieci.

Jeśli wróciłeś do domu pod wpływem alkoholu, jaka była reakcja Twoich rodziców?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Zdenerwowali się i nakrzyczeli na mnie	-	11,5%	10,3%
Ukarali mnie	-	2,4%	2,6%
Nie zorientowali się	-	29,2%	41%
Zauważyli, ale nie zareagowali	-	2,9%	7,7%
Taka sytuacja nie miała miejsca	100%	54,1%	38,5%

W przypadku uczniów szkoły podstawowej nie zaistniała w ogóle sytuacja, w której badany wrócił do domu pod wpływem alkoholu i zastał rodziców. W przypadku uczniów szkół gimnazjalnych odsetek ten wynosi 54,1%, a w przypadku uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 38,5%. W sytuacji, kiedy rodzice rozpoznają stan upojenia alkoholowego u dzieci, czasami reagują gniewem i stosują kary, takie jak kary cielesne oraz liczne zakazy. **Niepokojący wydaje się jednak znaczący odsetek sytuacji, w których rodzice nie zorientowali się, że ich dzieci znajdują się pod wpływem alkoholu.** W przypadku szkół gimnazjalnych wyniósł on 29,2%, w szkole ponadgimnazjalnej – 41%.

Palenie papierosów

Analizę związaną z paleniem papierosów w gminie Michałowice warto zacząć od wskazania średniego wieku dzieci i młodzieży, w którym sięgnęli po pierwszego papierosa. Wiek ten wynosi kolejno: dla szkoły podstawowej – 11 lat, dla gimnazjów – 12,65 lat, dla szkoły ponadgimnazjalnej – 13,5 lat. Wysoki odsetek osób, które kiedykolwiek paliły papierosa, w badanej grupie (35% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 48,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej) jest niższy od wyników badania ESPAD z 2011 roku, według których w czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 57,2% gimnazjalistów oraz 70,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W gminie Michałowice zjawisko palenia papierosów przez młodych ludzi, szczególnie przez młodzież w wieku ponadgimnazjalnym, jest dość nasilone. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o doświadczenia z paleniem papierosów.

Tab. 12. Palenie papierosów przez młodych mieszkańców gminy Michałowice.

Czy paliłeś kiedykolwiek papierosy?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	5,4%	35%	48,4%
Nie	94,6%	65%	51,6%

Jeżeli chodzi o zróżnicowanie między płciami w kwestii palenia papierosów, w szkole podstawowej do palenia papierosów przynajmniej raz w życiu przyznało się 3,4% badanych dziewczynek oraz 7,4% badanych chłopców. W gimnazjum papierosy paliło nieco więcej

badanych dziewczyn (36,5%) niż badanych chłopców (33,6%). W szkole ponadgimnazjalnej paliło papierosy 60,7% badanych dziewczyn oraz 38,2% badanych chłopców.

Powyższe pytanie odnosiło się do zjawiska eksperymentowania z tą substancją, czyli podejmowania prób palenia tytoniu. W kolejnym pytaniu interesowało nas poznanie rozmiarów grupy aktualnie palących młodych mieszkańców gminy Michałowice. Badani uczniowie zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie o palenie papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem. Wśród uczniów szkoły podstawowej, żaden uczeń nie palił papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem. Wśród gimnazjalistów, 4,7% uczniów paliło w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem mniej niż jednego papierosa tygodniowo, 3,6% uczniów – mniej niż jednego papierosa dziennie, 5,8% uczniów – 1-5 papierosów dziennie, 3,4% uczniów – 6-10 papierosów dziennie, 0,9% uczniów – 11-20 papierosów dziennie, zaś 1,6% uczniów – więcej niż 20 papierosów dziennie. Wśród uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, 4,8% uczniów paliło w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem mniej niż jednego papierosa na tydzień, 6,5% uczniów – mniej niż 1 papieros dziennie, 6,5% uczniów - 1-5 papierosów dziennie, 4,8% uczniów – 6-10 papierosów dziennie, 6,5% uczniów – 11-20 papierosów dziennie, zaś 9,7% uczniów – więcej niż 20 papierosów dziennie.

Tab.13. Porównanie wyników badań z badaniami ESPAD z 2011 roku. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni w gminie Michałowice.

		Diagnoza	ESPAD
Gimnazjum	Nie	80%	70,2%
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	4,7%	8,2%
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,6%	4,1%
	1-5 papierosów dziennie	5,8%	8,2%
	6-10 papierosów dziennie	3,4%	5,3%
	11-20 papierosów dziennie	0,9%	2,4%
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,6%	1,7%
Szkoła ponadgimnazjalna	Nie	61,2%	58,1%
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	4,8%	9,8%
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,5%	4,9%
	1-5 papierosów dziennie	6,5%	11,1%
	6-10 papierosów dziennie	4,8%	9%
	11-20 papierosów dziennie	6,5%	5%
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	9,7%	2,1%

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 20% gimnazjalistów oraz 38,8% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Uzyskane wyniki są nieco niższe od wyników badań ogólnopolskich. Według ESPAD z 2011 roku, w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 29,8% gimnazjalistów oraz 41,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Wraz ze wzrastającym wiekiem ankietowanych, dostęp do papierosów okazuje się coraz łatwiejszy. 19,6% uczniów szkoły podstawowej wskazało na możliwość dostępu do papierosów w sytuacji, gdy zakupi je inna osoba, a dla 17,9% uczniów zakup papierosów jest raczej łatwy lub bardzo łatwy. Odsetek uczniów, którzy oceniają zakup papierosów jako raczej łatwy lub bardzo łatwy, wzrasta w starszych grupach wiekowych (65,5% uczniów gimnazjów, 75,8% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). **Powinno to uświadamiać dorosłym, że młodzi ludzie mają stanowczo zbyt mało ograniczony dostęp do nikotyny, mimo iż prawo zabrania sprzedaży papierosów osobom poniżej 18 roku życia.** Poniższa tabela przedstawia zestawienie wyników na pytanie o dostępność papierosów.

Tab.14. Dostępność papierosów w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Michałowice.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić papierosy jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	12,5%	3,7%	3,2%
Raczej trudno	30,4%	4,4%	9,7%
Trudno, ale jak się poprosi odpowiednie osoby to można	19,6%	15,1%	4,8%
Raczej łatwo	16,1%	27,4%	17,7%
Bardzo łatwo	1,8%	38,1%	58,1%
Trudno powiedzieć	19,6%	11,2%	6,5%

38,1% gimnazjalistów oraz 58,1% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej wskazuje, że dostęp do papierosów jest dla nich bardzo łatwy. Uzyskane wyniki są niższe od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których odsetek uczniów określających zdobycie

papierosów jako bardzo łatwe zadanie wśród gimnazjalistów wyniósł 48,1%, zaś w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 67,5%.

W przypadku pytania uczniów o inicjatywę dotyczącą palenia papierosów, najczęściej początek palenia we wszystkich grupach wiekowych był rezultatem własnej decyzji (szkoła podstawowa – 66,7%, gimnazja – 69%, szkoła ponadgimnazjalna – 62,5%). Często badani wskazywali również na wpływ rówieśników (szkoła podstawowa – 33,3%, gimnazja – 27,5%, szkoła ponadgimnazjalna – 25%). 3,5% gimnazjalistów i 12,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej wskazało na inne okoliczności. Uzyskane wyniki świadczą o tym, że palenie niekoniecznie musi być powodowane motywacjami społecznymi i chęcią dopasowania się do grupy rówieśniczej. Młodzi ludzie często samodzielnie decydowali się na sięgnięcie po papierosy, ich dokładne motywacje nie są jednak znane.

Osoby badane pytane o okoliczności zapalenia pierwszego papierosa, najczęściej wskazywały wakacje oraz czas wolny po lekcjach jako początek kontaktu z papierosami. Uczniowie szkoły podstawowej najczęściej pierwszy kontakt z papierosami mieli w czasie wolnym po lekcjach. Połowa badanych gimnazjalistów oraz ponad połowa uczniów szkoły ponadgimnazjalnej miała również pierwszy kontakt z papierosami w czasie wolnym od zajęć lekcyjnych. Wśród gimnazjalistów odsetek badanych wskazujących na wakacje wyniósł 27,5%, zaś w grupie uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 21,9%. Wakacje to często czas spędzany z dala od domu i rodziców, nawiązywania nowych znajomości. Może on sprzyjać eksperymentowaniu z używkami, do którego dzieci i młodzież mogą być zachęcane w czasie wakacyjnych wyjazdów. Niewielki odsetek gimnazjalistów oraz uczniów szkoły ponadgimnazjalnej wypalił pierwszego papierosa w szkole.

Tab. 15. Okoliczności zapalenia pierwszego papierosa. Odsetek badanych odnosi się do uczniów, którzy wcześniej deklarowali kontakt z papierosami.

Gdzie po raz pierwszy palileś?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Szkoła	-	3,5%	6,3%
Dyskoteka/pub	-	2,1%	6,3%
Wakacje	-	27,5%	21,9%
Czas wolny/po lekcjach	66,7%	50%	53,1%
Dom	-	11,3%	-

Inna sytuacja	33,3%	5,6%	12,5%
---------------	-------	------	-------

Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy

Przeprowadzone badania wykazują, że żaden uczeń szkoły podstawowej nie miał kontaktu z narkotykami. Wśród starszych uczniów, 41 uczniów gimnazjum (9,4%) oraz 14 uczniów szkoły ponadgimnazjalnej (22,6%) miało chociaż raz w życiu doświadczenia z używaniem substancji psychoaktywnych. W przypadku uczniów szkół gimnazjalnych średni wiek inicjacji narkotykowej wyniósł 13,5 lat, zaś uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 14,4 lat. **Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że zjawisko używania narkotyków jest umiarkowanie nasilone wśród młodych mieszkańców gminy Michałowice.**

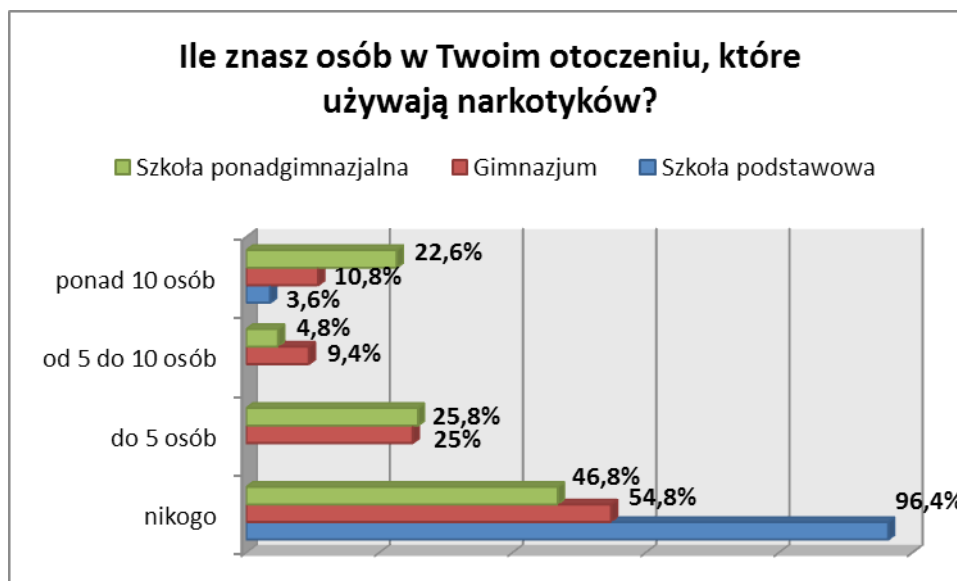
Jeśli chodzi o zróżnicowanie w zależności od płci, w szkołach gimnazjalnych kontakt z narkotykami miało 7% badanych dziewczyn oraz 11,6% badanych chłopców. W szkole ponadgimnazjalnej kontakt z narkotykami miało 28,6% badanych dziewczyn oraz nieco mniej badanych chłopców (17,6%).

Tab. 16. Używanie narkotyków przez młodych mieszkańców gminy Michałowice.

Czy użyłeś kiedykolwiek narkotyku?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	0%	9,4%	22,6%
Nie	100%	90,6%	77,4%

Problem używania narkotyków przez młodych ludzi widoczny jest również przy pytaniu o to, ile zna się osób używających substancji odurzających. Poznanie rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu pozwala w przybliżeniu oszacować ryzyko sięgania po nie. W szkole podstawowej 3,6% osób przyznało, że zna co najmniej jedną osobę używającą narkotyków. W szkołach gimnazjalnych w podobny sposób odpowiedziało 45,2% uczniów, zaś w szkole ponadgimnazjalnej – 53,2% uczniów.

Otrzymane rezultaty mogą potwierdzać informacje, że problem narkotykowy jest najbardziej rozpowszechniony w grupie badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Według badań ESPAD z 2011 roku, 61,7% gimnazjalistów oraz 70,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród swoich przyjaciół osoby, które palą marihuanę lub haszysz, 22,7% gimnazjalistów oraz 22,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ma wśród przyjaciół osoby, które biorą środki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza, 16,2% gimnazjalistów oraz 18,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród przyjaciół osoby, które biorą Ecstasy, zaś 17,5% gimnazjalistów oraz 13,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród przyjaciół osoby używające środków wziewnych.

Jeżeli chodzi o dostęp do narkotyków wśród dzieci i młodzieży uczącej się, na poziomie szkoły podstawowej żaden z uczniów nie twierdzi, że zakup narkotyków byłby dla nich raczej łatwy lub bardzo łatwy. W gimnazjum w ten sposób odpowiedziało już 16,5% nastolatków, a wśród uczniów szkoły ponadgimnazjalnej 27,4% badanych stwierdziło, że zakup narkotyków byłby dla nich raczej łatwy bądź bardzo łatwy. Dość wysoki odsetek uczniów nie umiał oszacować trudności zakupu narkotyków.

Tab. 17. Dostępność narkotyków w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Michałowice.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić narkotyki jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	39,3%	12,4%	6,5%

Raczej trudno	17,9%	11,9%	4,8%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	19,6%	29,7%	32,3%
Raczej łatwo	-	11,2%	14,5%
Bardzo łatwo	-	5,3%	12,9%
Nie wiem	23,2%	29,5%	29%

Ponad dwie piąte uczniów szkoły podstawowej, ponad dwie piąte gimnazjalistów oraz ponad jedna trzecia uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że nie posiada wiedzy na temat tego, gdzie można najłatwiej zaopatrzyć się w narkotyki. Uczniowie szkoły podstawowej, gimnazjaliści oraz uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej najczęściej wskazują na dyskotekę jako miejsce, w którym można kupić narkotyki. Wynik ten jest zgodny z badaniami ESPAD z 2011 roku. Badani uczniowie deklarują również, że narkotyki stosunkowo łatwo jest kupić przez Internet, a także na podwórku. Niepokoi informacja, że dla niektórych uczniów miejscem, w którym najłatwiej można kupić narkotyki, jest szkoła.

Tab. 18. Wiedza na temat miejsc, w których można kupić narkotyki.

Gdzie, według Ciebie, najłatwiej można kupić narkotyki?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Na podwórku	5,5%	12,3%	17,2%
Na dyskotecce	20,5%	17,7%	19,5%
W szkole	8,2%	10,8%	12,6%
Można zamówić przez telefon	4,1%	7%	10,3%
Można zamówić przez Internet	17,8%	11%	5,7%
Nie wiem	43,8%	41,1%	34,5%

Zapytaliśmy również uczniów, którzy deklarowali zażywanie narkotyków, o okoliczności pierwszego kontaktu z substancjami psychoaktywnymi. Szczegółowy rozkład wyników ukazuje poniższa tabela

Tab. 19. Okoliczności pierwszego kontaktu z narkotykami. Procenty dotyczą uczniów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami.

Gdzie po raz pierwszy użyłeś narkotyku?	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Szkoła	14,7%	14,3%

Dyskoteka/pub	5,9%	7,1%
Wakacje	17,6%	21,4%
Czas wolny/po lekcjach	44,1%	35,7%
Dom	2,9%	-
Inna sytuacja	14,7%	21,4%

Badani młodzi mieszkańcy gminy Michałowice używali najczęściej substancji psychoaktywnych w czasie wolnym (44,1% uczniów szkół gimnazjalnych i 35,7% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). Wielu młodych ludzi pierwszy kontakt z narkotykami miało w czasie wakacji – deklaruje tak 17,6% gimnazjalistów oraz 21,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.

Jeżeli chodzi o inicjatywę pierwszego kontaktu z narkotykami, w grupie uczniów szkół gimnazjalnych, którzy mieli kontakt z narkotykami, większość badanych spróbowała narkotyków z własnej inicjatywy (60%), 25,7% gimnazjalistów zrobiło to za namową znajomych, 5,7% gimnazjalistów zostało namówionych przez osobę, która sprzedawała narkotyki, zaś 8,6% gimnazjalistów wskazało na inne okoliczności. Wśród uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, którzy mieli kontakt z narkotykami, większość badanych spróbowała narkotyków z własnej inicjatywy (71,4%), a 7,1% uczniów zrobiło to za namową znajomych, 7,1% uczniów zostało namówionych przez osobę sprzedającą narkotyki, zaś 14,3% uczniów wskazało na inne okoliczności.

Zadaliśmy również pytanie o to, jak często młodzi ludzie używają narkotyków. Procenty odnoszą się do uczniów, którzy wcześniej deklarowali kontakt z narkotykami. Wśród gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami, 51,4% gimnazjalistów robi to okazjonalnie, 14,3% gimnazjalistów – prawie codziennie, 2,9% gimnazjalistów – więcej niż raz w tygodniu, 14,3% gimnazjalistów – kilka razy w miesiącu, 2,9% gimnazjalistów – średnio raz w miesiącu, zaś 14,3% gimnazjalistów spróbowało narkotyku tylko raz. Wśród uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, którzy deklarowali kontakt z narkotykami, 21,4% uczniów używa narkotyków - okazjonalnie, 7,1% uczniów – średnio raz w miesiącu, 7,1% uczniów – kilka razy w miesiącu, 28,6% uczniów – prawie codziennie, zaś 35,7% uczniów spróbowało narkotyku tylko raz.

Istotną informacją jest rodzaj substancji odurzających, po które sięgają młodzi ludzie oraz częstotliwość używania tych substancji w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Najczęściej używanym przez badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice jest marihuana oraz jej pochodne. Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o rodzaj używanych narkotyków.

Tab.20. Używanie różnych rodzajów substancji psychoaktywnych przez młodych mieszkańców gminy Michałowice. Procenty odnoszą się do wszystkich badanych uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali użycie narkotyku.

Substancja		Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Marihuana lub jej pochodne	Nigdy	93,7%	80,7%
	1-2 razy	2,9%	4,8%
	3-5 razy	1,1%	-
	6-9 razy	0,7%	6,5%
	10-19 razy	0,7%	1,6%
	20-39 razy	0,4%	1,6%
	40 i więcej razy	0,9%	4,8%
	Amfetamina	Nigdy	99,3%
1-2 razy		-	1,6%
3-5 razy		-	1,6%
6-9 razy		0,7%	-
10-19 razy		-	-
20-39 razy		-	-
40 i więcej razy		-	3,2%
LSD		Nigdy	99%
	1-2 razy	0,4%	1,6%
	3-5 razy	0,2%	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	0,2%	-
	40 i więcej razy	0,2%	3,2%
	Ecstasy	Nigdy	99,4%
1-2 razy		0,4%	4,8%
3-5 razy		-	-
6-9 razy		-	-
10-19 razy		0,2%	-
20-39 razy		-	-
40 i więcej razy		-	3,2%
Środki nasenne		Nigdy	98,9%
	1-2 razy	0,7%	4,8%
	3-5 razy	0,2%	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	0,2%	-
	20-39 razy	-	-

Środki nasenne + alkohol	40 i więcej razy	-	1,6%
	Nigdy	99,2%	93,6%
	1-2 razy	0,2%	4,8%
	3-5 razy	0,2%	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	0,2%	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	0,2%	1,6%
Klej, rozpuszczalnik	Nigdy	99,4%	96,8%
	1-2 razy	0,2%	-
	3-5 razy	0,4%	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	3,2%
	Sterydy anaboliczne	Nigdy	99,6%
1-2 razy		0,2%	-
3-5 razy		-	-
6-9 razy		0,2%	-
10-19 razy		-	-
20-39 razy		-	-
40 i więcej razy		-	1,6%
Grzyby halucynogenne		Nigdy	98,5%
	1-2 razy	1,1%	-
	3-5 razy	0,2%	-
	6-9 razy	0,2%	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	1,6%
	Kokaina	Nigdy	98,5%
1-2 razy		0,9%	3,2%
3-5 razy		-	1,6%
6-9 razy		-	-
10-19 razy		-	-
20-39 razy		0,2%	-
40 i więcej razy		0,4%	1,6%

Pozytywną informacją uzyskaną podczas badania są deklaracje większości uczniów, że nie sięgnęliby po narkotyki, nawet gdyby zdarzyła się ku temu okazja. W ten sposób odpowiadało 98,2% uczniów szkoły podstawowej, 85,2% uczniów gimnazjów oraz 80,6% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Informacje te mogą świadczyć o dużej świadomości związanej ze szkodliwością narkotyków oraz konsekwencjami ich zażywania wśród uczniów w młodszych grupach wiekowych. Należy jednakże zauważyć, że blisko jedna piąta uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje gotowość do używania narkotyków, gdyby zaistniała ku temu sprzyjająca okazja. Taki wynik wskazuje na potrzebę działań edukacyjnych i profilaktycznych skierowanych do tej grupy uczniów, których celem byłaby zmiana przekonań młodych ludzi na temat narkotyków.

Rosnącym problemem, z którym boryka się wiele krajów jest dostępność na rynku (mimo głośnej akcji zamknięcia sklepów) produktów nazywanych dopalaczami. Postanowiliśmy zbadać skalę zjawiska stosowania dopalaczy wśród młodych mieszkańców gminy Michałowice. Żaden uczeń szkoły podstawowej nie odpowiedział twierdząco na pytanie o używanie dopalaczy w ciągu swojego życia. W szkołach gimnazjalnych do używania dopalaczy przyznało się 3% uczniów (2,4% badanych dziewczyn oraz 3,6% badanych chłopców), zaś w szkole ponadgimnazjalnej – 8,1% uczniów (10,7% badanych dziewczyn oraz 5,9% badanych chłopców). Średnia wieku pierwszego kontaktu z dopalaczami wyniosła 12,77 lat w przypadku gimnazjalistów oraz 13 lat w przypadku uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o używanie dopalaczy przez badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice.

Tab. 21. Używanie dopalaczy przez młodych mieszkańców gminy Michałowice.

Czy użyłeś kiedykolwiek dopalaczy?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	0%	3%	8,1%
Nie	100%	97%	91,9%

Następne pytanie dotyczyło dostępności dopalaczy wśród młodych mieszkańców gminy Michałowice. Ponad jedna czwarta badanych uczniów szkoły podstawowej nie posiada wiedzy na temat dostępności tych substancji w najbliższej okolicy. Dla 47,3% badanych z tej grupy wiekowej zakup dopalaczy jest bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 10,9% badanych deklaruje, że jest to raczej łatwe lub bardzo łatwe zadanie. Wśród uczniów gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej wyniki rozkładają się następująco: 39,8% gimnazjalistów i 38,7% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej nie posiada wiedzy na ten temat; dla kolejnych 19,2% badanych gimnazjalistów oraz 13% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej zakup dopalaczy jest bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 19,9% gimnazjalistów i 22,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej ocenia to zadanie jako raczej łatwe lub bardzo łatwe.

Tab. 22. Dostępność dopalaczy w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Michałowice.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić dopalacze jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	20%	8,4%	6,5%

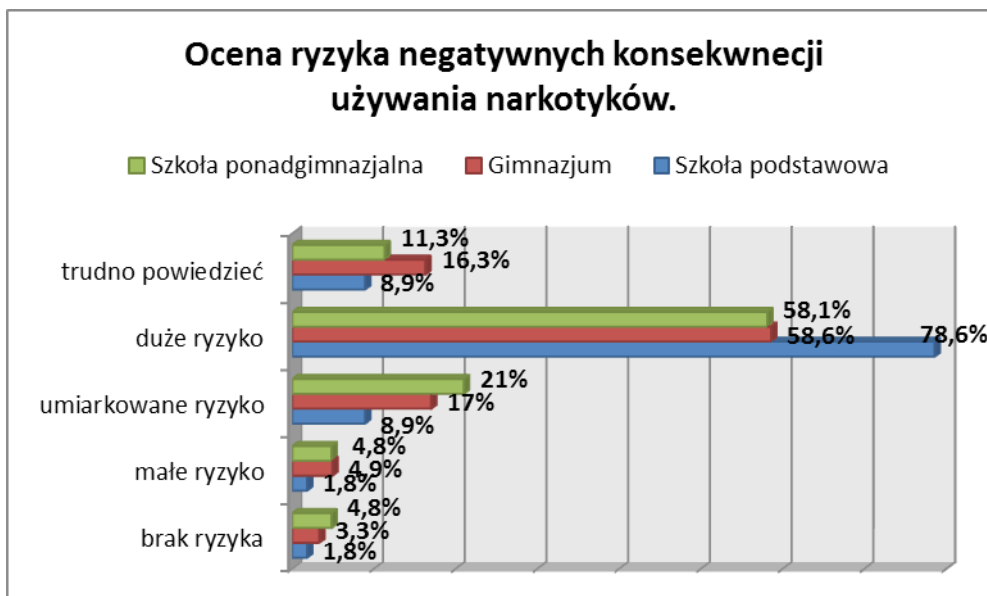
Raczej trudno	27,3%	10,8%	6,5%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	14,5%	21,1%	25,8%
Raczej łatwo	9,1%	13,6%	17,7%
Bardzo łatwo	1,8%	6,3%	4,8%
Trudno powiedzieć	27,3%	39,8%	38,7%

Badani młodzi mieszkańcy gminy Michałowice oceniają zakup dopalaczy jako znacznie trudniejszy od młodych uczestników badania ESPAD z 2011 roku, w którym 40,5% gimnazjalistów oraz 45,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oceniło dopalacze jako raczej łatwo lub bardzo łatwo dostępne.

Zapytaliśmy również badanych o to, czy gdyby mieli okazję spróbować dopalaczy, czy zdecydowaliby się. 98,2% uczniów szkoły podstawowej, 92,1% gimnazjalistów oraz 83,9% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej przyznało, że nie spróbowaliby dopalaczy, gdyby mieli okazję.

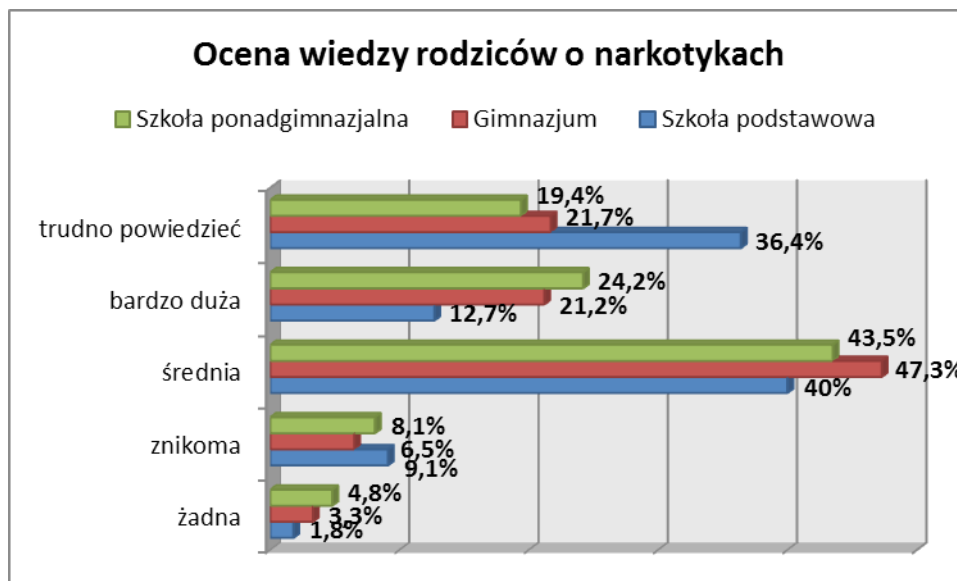
Zapytaliśmy uczniów o przebywanie pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkoholu, dopalaczy, narkotyków) na terenie szkoły. 1,8% uczniów szkoły podstawowej, 7% gimnazjalistów oraz 19,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.

Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę tego, jak bardzo ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą, kiedy używają narkotyków. Większość uczniów, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Ponad trzy czwarte uczniów szkoły podstawowej, ponad połowa gimnazjalistów oraz ponad połowa uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że używanie narkotyków jest bardzo szkodliwe.

Należy podkreślić, że stosunkowo niewielki odsetek badanych ocenia szkodliwość narkotyków jako małą lub deklaruje, że wcale nie są one szkodliwe dla zdrowia osób, używających tych substancji.

Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę wiedzy i postaw swoich rodziców wobec narkotyków. W przeważającej części młodzi ludzie w szkole podstawowej, gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej ocenili wiedzę swoich rodziców o narkotykach jako średnią, odpowiedziało tak 40% uczniów szkoły podstawowej, 47,3% gimnazjalistów oraz 43,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Ponad jedna trzecia uczniów szkoły podstawowej deklaruje, że rodzice nie posiadają żadnej wiedzy o narkotykach. Być może niewielkie nasilenie problemu zażywania narkotyków w tej grupie wiekowej sprawia, że dzieci nie zastanawiają się nad poziomem wiedzy o narkotykach swoich rodziców.

60% uczniów szkoły podstawowej, 71,4% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 69,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. 67,9% uczniów szkoły podstawowej, 76,5% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 77,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).

W przypadku pytania o reakcję rodziców na zażywanie narkotyków przez własne dzieci, większość uczniów wskazywała odpowiedzi sugerujące aktywną postawę krytyczną wobec takiego faktu i próbę znalezienia rozwiązania. Stosunkowo niewielki odsetek młodych ludzi był przekonany, że ich rodzice łatwo pogodziliby się z faktem, że ich dzieci używają narkotyków. Należy podkreślić, że niewielu badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice odpowiedziało, że rodzice nie zareagowaliby w takiej sytuacji. Zestawienie wyników dla tego zagadnienia przedstawione zostało w poniższej tabeli.

Tab. 23. Postawy rodziców wobec zażywania narkotyków w oczach uczniów.

Jak myślisz, jak zareagowaliby Twoi rodzice, gdyby dowiedzieli się, że zażywasz narkotyki?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Ukarali	5,7%	16,3%	19,4%
Próbowali pomóc znaleźć przyczynę	79,2%	53,1%	46,8%
Pokrzyczeli i „odpuścili”	1,9%	4,8%	3,2%

Zmartwiliby się	13,2%	18,6%	12,9%
Nic by nie zrobili	-	0,6%	3,2%
Inne	-	6,7%	14,5%

Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe

Zjawisko przemocy w środowisku młodych ludzi staje się problemem coraz bardziej aktualnym i wymagającym podjęcia odpowiednich rozwiązań. Poziom agresywności dorastającej młodzieży wzrasta, liczne są również akty przemocy dokonywane przez dzieci i młodzież wobec ich rówieśników. Agresja ujawniająca się w szkole często ma swoje źródła w przemocy domowej, kiedy rodzice uczą swoje dzieci niewłaściwych wzorców reagowania i wchodzenia w kontakty z innymi ludźmi. Przeprowadzone ankiety w gminie Michałowice pozwalają przyjrzeć się dokładniej nasileniu zjawiska agresji w środowisku szkolnym, a także przeanalizować postawy wychowawcze rodziców wobec własnych dzieci.

Jeżeli chodzi o poczucie bezpieczeństwa na terenie szkoły, bezpiecznie lub raczej bezpiecznie w szkole czuje się 78,2% uczniów szkoły podstawowej, 75,6% gimnazjalistów oraz 80,6% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Raczej niebezpiecznie oraz bardzo niebezpiecznie czuje się w szkole 3,6% uczniów szkoły podstawowej, 6,6% gimnazjalistów oraz 6,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Zdecydowana większość badanych uczniów wydaje się czuć bezpiecznie w środowisku szkolnym.

W tym miejscu można przejść do bezpośrednich pytań o akty agresji i przemocy, z jakimi spotykali się młodzi ludzie na terenie szkoły i poza jej obszarem. W dzisiejszych czasach rosnąca agresja w środowisku dzieci i młodzieży staje się problemem narastającym i wymagającym podjęcia aktywnych działań, umożliwiających zwiększenie bezpieczeństwa młodych ludzi. W przypadku pytania o częstotliwość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły, na bardzo częsty i częsty kontakt z takimi sytuacjami wskazało 14,6% uczniów szkoły podstawowej, 17,9% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 9,6% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Rezultaty te wskazują, że przemoc jest zjawiskiem umiarkowanie rozpowszechnionym w szkołach w gminie. Jednocześnie warto dodać, że 25,9% uczniów szkoły podstawowej, 18,3% uczniów gimnazjum oraz 12,9% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że są w szkole uczniowie, których się boją.

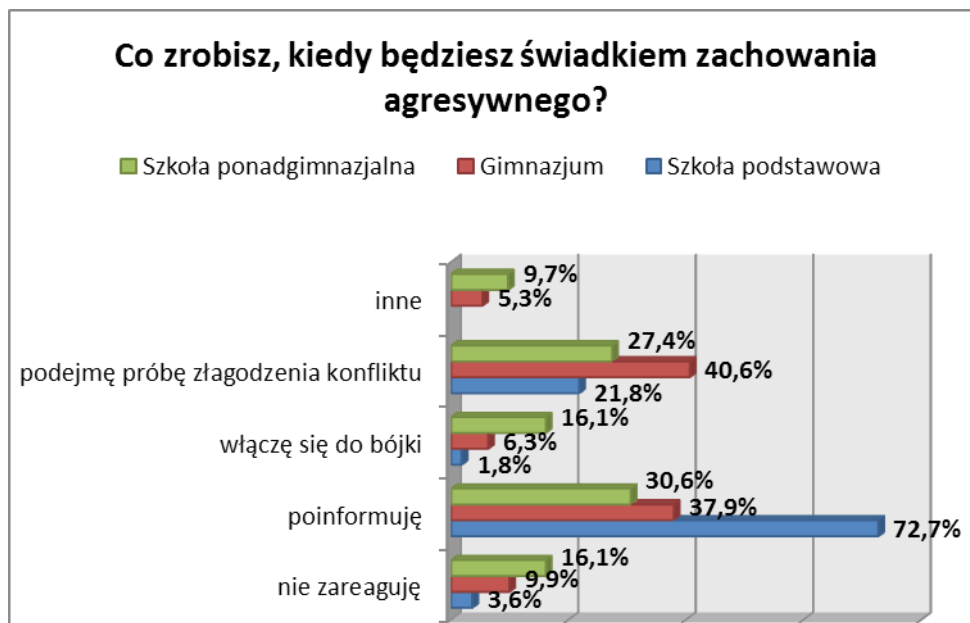
Tab.24. Częstość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły.

Jak często obserwujesz zjawiska przemocy w szkole?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo często	5,5%	8,5%	4,8%
Często, kilka razy w tygodniu	9,1%	9,4%	4,8%
Kilka razy w miesiącu	25,5%	24,2%	12,9%

Rzadko	45,5%	42,4%	43,5%
Nie obserwuję wcale	14,5%	15,5%	33,9%

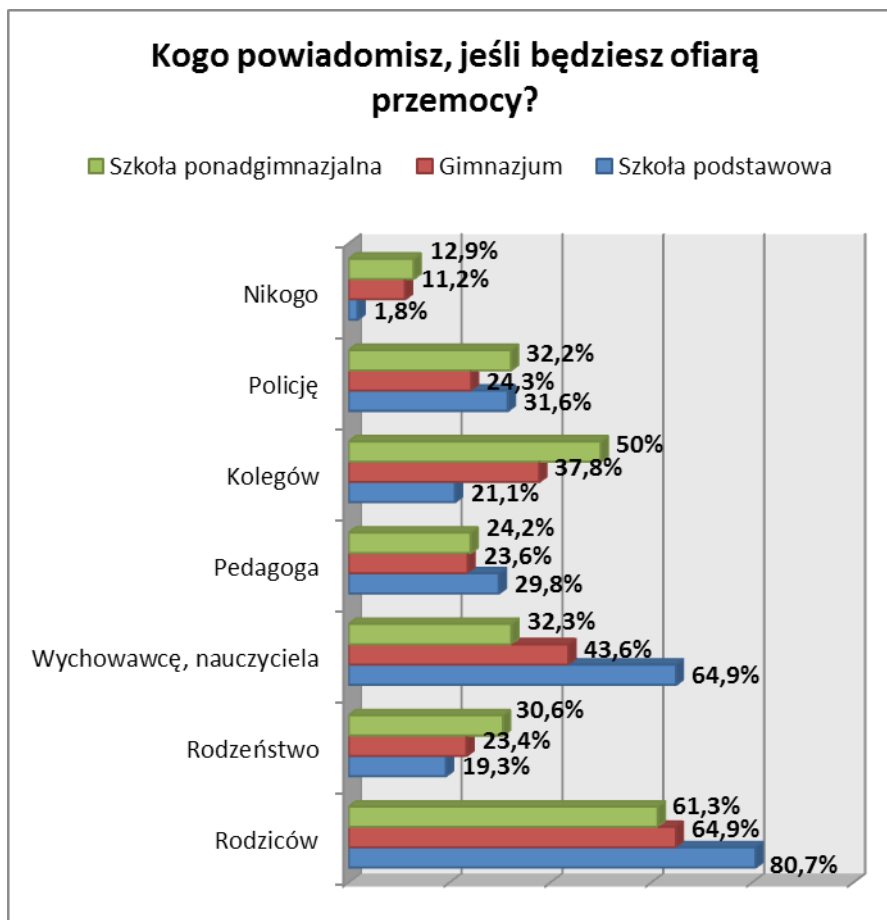
Do znajomości osoby z otoczenia, która doświadcza przemocy ze strony otoczenia rówieśniczego lub członków rodziny, przyznaje się 17,2% uczniów szkoły podstawowej, 29,6% gimnazjalistów oraz 32,3% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. W związku z tym zbadaliśmy, czy młodzi mieszkańcy gminy Michałowice wiedzą, jak należy postąpić wobec osoby, która doświadcza przemocy ze strony rówieśników oraz gdzie należy się zgłosić, do kogo udać, jeśli są świadkami przemocy. Zdecydowana większość badanych (80% uczniów szkoły podstawowej, 83,2% gimnazjalistów oraz 67,7% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej) posiada taką wiedzę, pozostałych uczniów należałoby poddać edukacji w tej kwestii.

Postawy uczniów wobec zachowań przemocowych można zanalizować na podstawie reakcji, jaką przyjęliby w sytuacji bycia świadkiem przemocy. **3,6% uczniów szkoły podstawowej, 9,9% gimnazjalistów oraz 16,1% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że nie zareagowałoby na akt przemocy dokonywany w ich obecności.** Trudno stwierdzić jednak, czy taka postawa wynikałaby z lęku czy też z obojętności wobec zjawiska agresji. Pozytywna informacja wiąże się ze znaczącą ilością uczniów deklarującą poinformowanie innej osoby oraz podjęcie próby złagodzenia konfliktu. Niepokojący jest wskaźnik uczniów szkół gimnazjalnych, którzy deklarowali włączenie się do bójki – 6,3% oraz uczniów szkoły ponadgimnazjalnej (16,1%), którzy zareagowałoby w ten sposób. Należy wziąć pod uwagę, że może on być wyrazem chęci pozwania niż dowodem prawdziwych intencji.

Zapytaliśmy również młode osoby, kogo powiadomią, jeżeli będą ofiarami przemocy. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Badani uczniowie bardzo często wskazywali na rodziców (80,7% uczniów szkoły podstawowej, 64,9% gimnazjalistów, 61,3% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). Młodszy badani uczniowie wskazywali często wychowawcę, nauczyciela (64,9% uczniów szkoły podstawowej, 43,6% gimnazjalistów, 32,3% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). Mniejszy odsetek badanych uczniów wskazał pedagoga. Wraz z wiekiem badani coraz częściej deklarowali chęć zwrócenia się do kolegów (21,1% uczniów szkoły podstawowej, 37,8% gimnazjalistów oraz 50% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). Warto zaznaczyć, że wśród badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice były też osoby, które nie powiadomiłyby nikogo o przemocy. Odpowiedziało w ten sposób 1,8% uczniów szkoły podstawowej, 11,2% gimnazjalistów oraz 12,9% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.

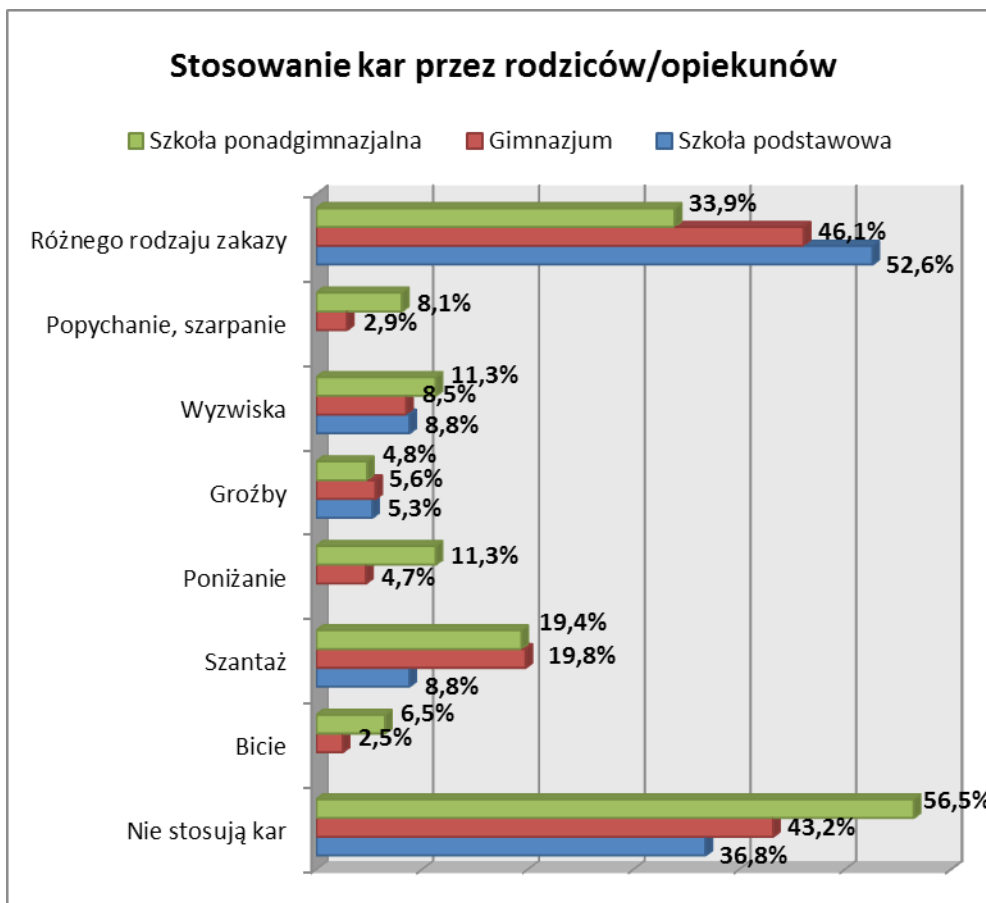
Badania koncentrowały się również na przemocy w rodzinie, relacjach młodych ludzi z rodzicami i postawach wychowawczych rodziców wobec własnych dzieci.

Tab. 25. Jakość relacji młodych mieszkańców gminy Michałowice z rodzicami.

Jak oceniasz swoje relacje z rodzicami?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo dobre	67,3%	51,9%	38,7%
Raczej dobre	14,5%	28,8%	27,4%
Raz dobre, a raz złe	18,2%	15,3%	27,4%
Raczej złe	-	2,1%	3,2%
Bardzo złe	-	1,9%	3,2%

81,8% uczniów szkoły podstawowej oceniło swoje relacje z rodzicami jako bardzo dobre lub raczej dobre, odsetek ten jest zbliżony wśród starszych uczniów – 80,7% w szkołach gimnazjalnych oraz 66,1% uczniów w szkole ponadgimnazjalnej. Zaledwie 4% gimnazjalistów oraz 6,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej oceniło swoje relacje z rodzicami jako raczej złe. Dzięki utrzymywaniu dobrych relacji dzieci z rodzicami, dom rodzinny staje się bezpiecznym miejscem dla młodej osoby.

W odniesieniu do postaw wychowawczych rodziców, w ankiecie pojawiło się pytanie o stosowanie kar wobec dzieci i formę, jaką ewentualne kary przybierają. Na podstawie otrzymanych rezultatów można stwierdzić, że **istnieje znaczny odsetek rodziców niestosujących kar wobec własnych dzieci**. W szkole podstawowej wyniósł on 36,8%, w gimnazjach 43,2%, a w szkole ponadgimnazjalnej 56,5%. **Z jednej strony brak stosowania kar w wychowaniu dzieci może świadczyć o braku konieczności takich zachowań bądź łagodnej i liberalnej postawie rodziców. Z drugiej strony może być również dowodem zbyt pobłażliwych zachowań rodziców w sytuacji, kiedy pewne rodzaje kar (w postaci pozbawienia przywilejów) wydają się potrzebne w procesie wychowania dzieci.** Kary, jeśli już występują, to najczęściej przybierają formę różnego rodzaju zakazów. Do stosowania przez rodziców kar fizycznych w postaci bicia przyznało się 2,5% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 6,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Odpowiedzi uczniów zostały przedstawione na poniższym wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Hazard i inne ryzykowne zachowania

Gry hazardowe stanowią poważny, choć dość często pomijany problem społeczny. Istnieje wiele możliwości uprawiania gier hazardowych: udział w loteriach pieniężnych, gra na automatach, odwiedzanie kasyna. Istnieje również możliwość uprawiania gier hazardowych w Internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS. Uczestnictwo w grach na pieniądze wciąga, kusi możliwością szybkiej, wysokiej wygranej, z czasem jednak może doprowadzić do uzależnienia od hazardu. Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem dotyczy nie tylko dorosłych, ale również dzieci i młodzież. W badaniu skoncentrowaliśmy się na czterech formach gier hazardowych, pytając młodych mieszkańców gminy Michałowice o ich osobiste doświadczenia.

Dane zawarte w poniższej tabeli pokazują, że 30,2% uczniów szkoły podstawowej, 52,8% gimnazjalistów oraz 30,6% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej wzięło przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne Smsy.

Tab. 26. Udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy.

Udział w konkursach organizowanych przez gazety, TV, operatorów telefonicznych	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	69,8%	47,2%	69,4%
1 raz	24,5%	27,2%	17,7%
Kilka razy (2-9)	5,7%	20,9%	11,3%
10 lub więcej razy	-	4,7%	1,6%

Kolejne pytanie dotyczyło doświadczenia związanego z grą na automatach w salonach gier. Poniższa tabela zawiera dane, które pokazują, że 41,5% uczniów szkoły podstawowej, 50% gimnazjalistów oraz 42% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej przynajmniej raz w życiu zagrało na automatach.

Tab. 27. Granie na automatach, w salonach gier,

Granie na automatach, w salonach gier	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	58,5%	50,1%	58,1%
1 raz	9,4%	12,5%	19,4%
Kilka razy (2-9)	26,4%	23,1%	14,5%
10 lub więcej razy	5,7%	14,4%	8,1%

Zdecydowanie mniej uczniów deklaruje obstawianie przynajmniej raz w życiu zakładów bukmacherskich. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 10,8% gimnazjalistów oraz 19,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.

Tab. 28. Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix

Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	100%	89,2%	80,6%
1 raz	-	3,5%	6,5%
Kilka razy (2-9)	-	3,8%	9,7%
10 lub więcej razy	-	3,5%	3,2%

Stosunkowo niewielu badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice deklaruje udział w jakichkolwiek grach na pieniądze w Internecie. Przynajmniej raz w życiu miało takie doświadczenia 9,3% uczniów szkoły podstawowej, 14,3% gimnazjalistów oraz 14,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.

Tab. 29. Granie w jakiegokolwiek gry na pieniądze w Internecie.

Granie w jakiegokolwiek gry na pieniądze w Internecie	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	90,7%	85,7%	85,5%
1 raz	5,6%	6,3%	6,5%
Kilka razy (2-9)	-	3,3%	4,8%
10 lub więcej razy	3,7%	4,7%	3,2%

Najbardziej rozpowszechnionymi grami hazardowymi wśród badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice są konkursy organizowane przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych oraz gry na automatach. Badania ESPAD z 2011 roku pokazują, że około jedna trzecia młodzieży (32,9% gimnazjalistów oraz 37,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze.

Uczniom szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnej zadano również pytania dotyczące zachowań seksualnych oraz przekonań związanych z tymi zachowaniami. Inicjację seksualną ma za sobą 38 gimnazjalistów (8,9%) oraz 14 uczniów szkoły ponadgimnazjalnej (22,6%). Jeśli chodzi o zróżnicowanie odpowiedzi badanych ze względu na płeć, w szkołach gimnazjalnych inicjację seksualną miało 1,5% uczennic oraz 15,8% uczniów, zaś w szkole ponadgimnazjalnej takie doświadczenia miało 14,3% uczennic oraz 29,4% uczniów. Średni

wiek inicjacji seksualnej w przypadku gimnazjalistów wyniósł 14,13 lat, zaś w przypadku uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 14 lat.

Młodym mieszkańcom gminy Michałowice, którzy deklarowali, że mieli kontakty seksualne, zadane zostały również pytania o stosunek bez zabezpieczenia. Procenty dotyczą grupy uczniów, którzy mieli za sobą inicjację seksualną. 12,1% gimnazjalistów deklarowało, że miało stosunek seksualny bez zabezpieczeń jeden raz, 3% gimnazjalistów – kilka razy, zaś 33,3% gimnazjalistów – 10 lub więcej razy. 20% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklarowało, że miało stosunek seksualny bez zabezpieczeń jeden raz, 6,7% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – kilka razy (2-9 razy), zaś 13,3% uczniów – 10 lub więcej razy.

Kolejne pytanie dotyczyło doświadczania niechcianych kontaktów seksualnych. Wśród gimnazjalistów, 1,9% uczniów deklarowało jednorazowe doświadczenie takiego kontaktu, 0,5% uczniów – kilka razy (2-9 razy), zaś 1,9% uczniów – 10 lub więcej razy. W grupie uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, 8,1% uczniów doświadczyło takich kontaktów raz, 3,2% uczniów – kilka razy, zaś 6,5% uczniów – 10 lub więcej razy.

Według ESPAD z 2011 roku, 10,9% gimnazjalistów oraz 21,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uprawiało seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji) w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, zaś 5,3% gimnazjalistów oraz 5,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało niechciane doświadczenia seksualne w ciągu 12 ostatnich miesięcy przed badaniem. W gminie Michałowice niższy odsetek uczniów szkół uprawiał seks bez zabezpieczenia (3,6% wszystkich badanych gimnazjalistów oraz 9,7% wszystkich badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej), natomiast zbliżony odsetek gimnazjalistów i wyższy odsetek uczniów szkół ponadgimnazjalnych miał niechciane doświadczenia seksualne (4,3% gimnazjalistów oraz 17,7% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). Należy zaznaczyć, że w badaniu ESPAD pytano o doświadczenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy, podczas gdy w naszym badaniu pytaliśmy respondentów o doświadczenia w ciągu całego życia.

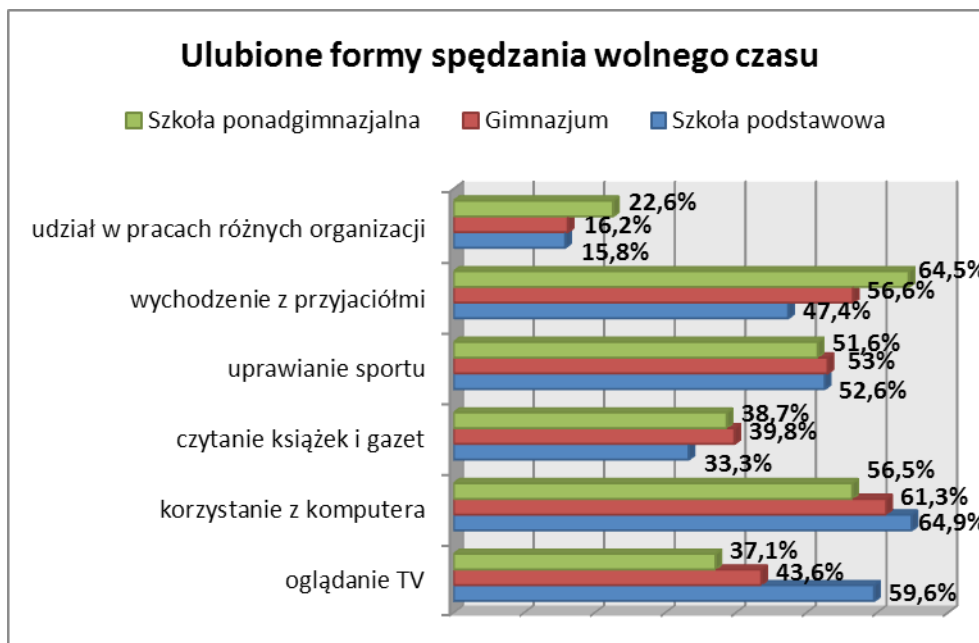
W mediach coraz częściej poruszany jest problem młodych ludzi, którzy świadczą usługi seksualne za różnego rodzaju korzyści materialne. W badaniu młodzi mieszkańcy gminy Michałowice zostali również zapytani o stosunek do świadczenia tego typu usług. 24,9% badanych gimnazjalistów oraz 37,1% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że nie widzi niczego niestosownego w kontaktach seksualnych za pieniądze/prezenty. Występują

różnice w odpowiedziach badanych uczniów oraz uczennic: 14,7% gimnazjalistek oraz 34,4% gimnazjalistów odpowiedziało twierdząco na to pytanie. Wśród badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, 17,9% uczennic oraz 52,9% uczniów nie widziało niczego złego w świadczeniu usług seksualnych za korzyści materialne.

Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą

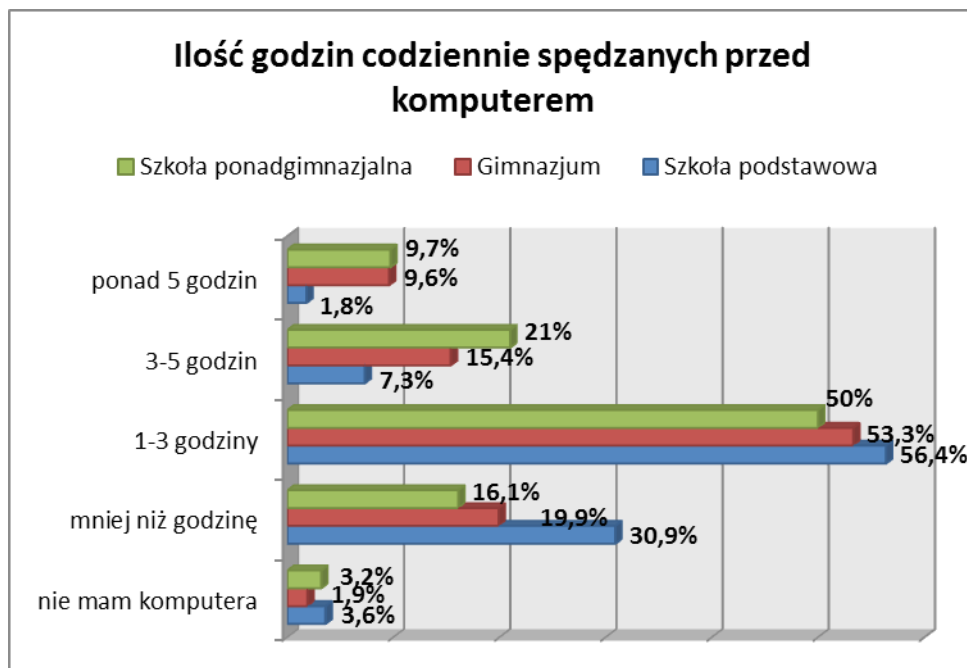
Internet jest bardzo popularnym medium wśród dzieci i młodzieży. Nawet jeśli dziecko nie ma w domu komputera z dostępem do Internetu, nie oznacza to wcale, że nie ma ono dostępu do sieci internetowej. Internet jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z tego medium może wiązać się z występowaniem pewnych zagrożeń na jakie narażeni są młodzi ludzie. W badaniu postanowiliśmy poznać nawyki korzystania z komputera młodych mieszkańców gminy Michałowice oraz ich znajomość zagrożeń, jakie mogą wiązać się z korzystaniem z komputera i Internetu.

W badaniu zapytaliśmy uczniów o ulubione formy spędzania wolnego czasu. Najczęściej wybieraną przez uczniów szkół podstawowych formą spędzania wolnego czasu jest korzystanie z komputera (blisko dwie trzecie uczniów szkoły podstawowej) oraz oglądanie TV (ponad połowa uczniów szkoły podstawowej). Gimnazjaliści najczęściej deklarowali, że lubią spędzać wolny czas przed komputerem (mniej niż dwie trzecie gimnazjalistów), z przyjaciółmi (ponad połowa gimnazjalistów) oraz uprawiając sport (ponad połowa gimnazjalistów). Uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej najczęściej wolny czas spędzają z przyjaciółmi (blisko dwie trzecie uczniów szkoły ponadgimnazjalnej), korzystając z komputera (ponad połowa uczniów szkoły ponadgimnazjalnej) oraz uprawiając sport (ponad połowa uczniów szkoły ponadgimnazjalnej). Najrzadziej badani młodzi mieszkańcy gminy Michałowice biorą udział w pracach różnych organizacji, a także czytają książki i gazety. Uczniowie deklarowali ponadto, że w wolnym czasie słuchają muzyki, jeżdżą konno, śpiewają, rysują i angażują się w wiele innych czynności.

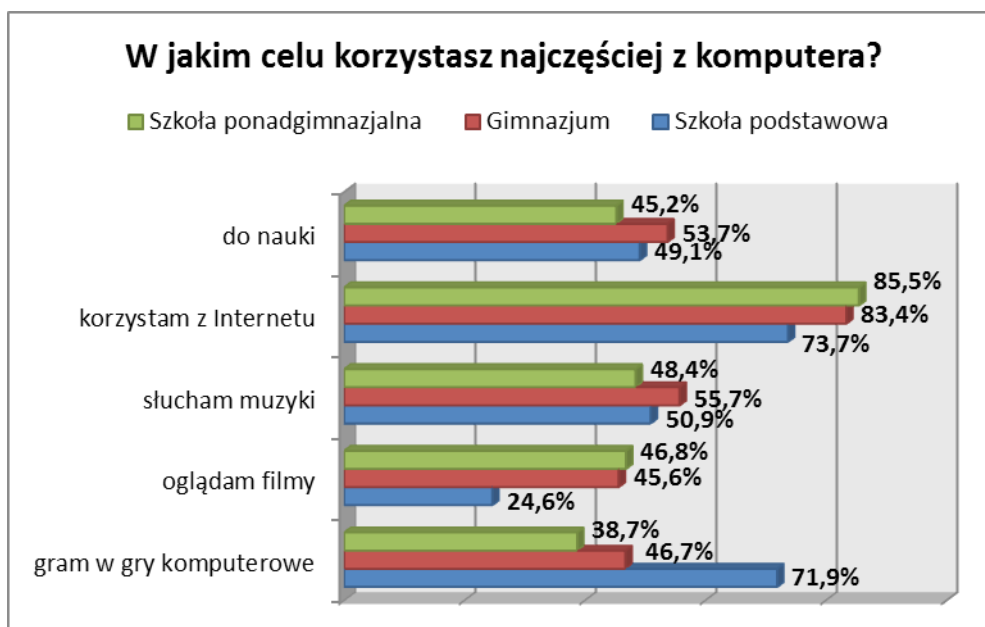

Ponad połowa uczniów szkoły podstawowej, ponad połowa gimnazjalistów oraz połowa uczniów szkoły ponadgimnazjalnej spędza przed komputerem od jednej do trzech godzin dziennie. Blisko jedna trzecia uczniów szkoły podstawowej, jedna piąta gimnazjalistów oraz 16,1% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej spędza codziennie przed komputerem mniej niż godzinę. 1,8% uczniów szkoły podstawowej, 9,6% gimnazjalistów oraz 9,7% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej spędza przed komputerem ponad 5 godzin dziennie, co może wskazywać na występowanie uzależnienia od komputera. Uczniowie ze starszych grup wiekowych spędzają więcej czasu niż uczniowie z młodszych grup wiekowych.

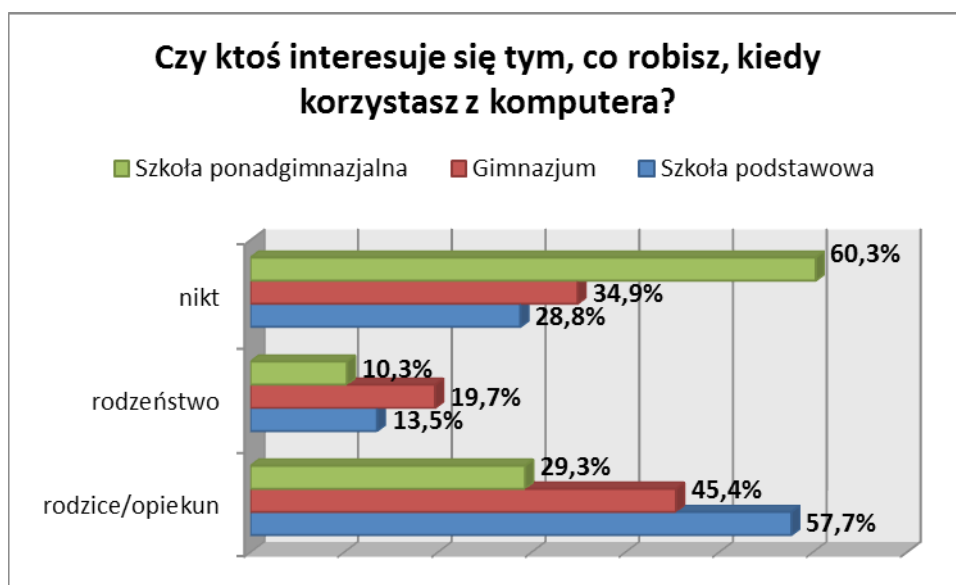

Młodzi mieszkańcy gminy Michałowice najczęściej korzystają z Internetu. Blisko połowa uczniów szkoły podstawowej, ponad połowa gimnazjalistów i blisko połowa uczniów szkoły ponadgimnazjalnej wykorzystuje komputer do nauki. Respondenci z młodszej grupy wiekowej zdecydowanie częściej grają w gry komputerowe.

Internet wzbudza wśród wielu dorosłych osób duże obawy. Według badań przeprowadzonych przez Centrum Badań Opinii Społecznej, większość opiekunów osób

małoletnich (58%) obawia się zagrożeń, jakie mogą spotkać dzieci w Internecie.⁴ W badaniu chcieliśmy dowiedzieć się, czy dorośle osoby interesują się tym, co ich dzieci robią, kiedy korzystają z komputera. Ponad połowa uczniów szkoły podstawowej deklaruje, że ich opiekunowie wykazują zainteresowanie tym, do czego dzieci wykorzystują komputer. Odsetek ten zmniejsza się wśród uczniów szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnej. Niepokoi fakt, że w przypadku ponad jednej czwartej uczniów szkoły podstawowej, ponad jednej trzeciej gimnazjalistów oraz 60,3% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej nikt nie interesuje się tym, co robią młodzi ludzie, gdy korzystają z komputera.

Zapytaliśmy również badanych, czy znają pojęcie cyberprzemocy oraz czy sami byli kiedyś jej ofiarami. Pozytywną informacją jest to, że zdecydowana większość uczniów szkoły podstawowej (72,2% uczniów), gimnazjalistów (95,8% uczniów) oraz uczniów szkoły ponadgimnazjalnej (90,3%) zna to pojęcie i jest świadoma zagrożenia. Badani uczniowie stosunkowo rzadko bywają ofiarami tego typu przemocy. Twierdząco odpowiedziało na to pytanie 12,7% uczniów szkoły podstawowej, 8,2% gimnazjalistów oraz 6,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. 74,5% uczniów szkoły podstawowej, 79,1% gimnazjalistów oraz 75,8% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej uznaje jako niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie.

⁴ CBOS, „Zagrożenia w Internecie”, 2008.

Rozdział IV - Badanie punktów sprzedaży alkoholu

Grupa badawcza

W badaniu wzięło udział 16 kobiet i 4 mężczyzn. 30% badanych miało wykształcenie zawodowe, 60% badanych – średnie, a 10% badanych – wyższe. Średnia wieku badanych osób wyniosła 32,89 lat. Czterech ankietowanych było właścicielami punktów sprzedaży alkoholu, a pozostali badani byli pracownikami. W 13 badanych punktach sprzedawane były również wyroby tytoniowe.

Cel badania

Kwestionariusz ankiety przeprowadzony w 20 punktach sprzedaży alkoholu w gminie Michałowice miał na celu analizę postawy sprzedawców względem (między innymi) takich zagadnień jak:

- sprzedaż alkoholu i wyrobów tytoniowych osobom nieletnim,
- sprzedaż alkoholu osobom nietrzeźwym,
- spożywanie alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- awantury i bójkki spowodowane przez osoby spożywające alkohol.

Wyniki badania

Pierwsze zagadnienie dotyczyło zakresu wiedzy na temat alkoholu zawartego w różnych trunkach. Zapytaliśmy, czy alkohol zawarty w wódce jest (Pana/Pani zdaniem) bardziej groźny od tego w piwie. Zdecydowana większość ankietowanych odpowiedziała „nie” (16 osób – 80%), jeden ankietowany (5%) zgodził się z tym stwierdzeniem, a kolejnych trzech ankietowanych (15%) nie miało zdania na ten temat. Można więc wnioskować, że świadomość badanych sprzedawców w tym zakresie jest duża. Alkohol zawarty w każdym napoju alkoholowym jest tak samo groźny. Jedyna różnica polega na procentowej zawartości w poszczególnych trunkach. Trzeba jednak pamiętać, że jest to całkowicie ta sama substancja.

Kolejne pytania dotyczyły **spożywania napojów alkoholowych w punktach ich sprzedaży**. Zapytaliśmy sprzedawców, czy uważają takie zachowanie za niestosowne. Większość badanych (90%) uważało takie zachowanie za niestosowne, jeden badany (5%) nie miał nic przeciwko, a kolejna osoba nie miała zdania (5%).

W związku z powyższym, interesowała nas częstotliwość spożywania napojów alkoholowych w tych punktach. Trzy czwarte respondentów (75%) odpowiedziało, że „w ogóle się nie zdarza”. W dwóch punktach (10%) takie zachowanie ma miejsce „średnio raz, dwa razy w miesiącu”, a w trzech punktach (15%) - „prawie codziennie”. **Można wnioskować, że w większości punktów sprzedaży alkoholu sprzedawcy dobrze radzą sobie z tym problemem.**

W badaniu interesowało nas również **zjawisko zagrożenia społecznego, które może być powodowane przez osoby spożywające alkohol**. Zapytaliśmy, czy takie osoby stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa w danym środowisku lokalnym. Sześciu badanych (30%) stwierdziło, że osoby pijące stanowią zagrożenie, dziewięciu badanych (45%) przyznało, że takie osoby nie stanowią zagrożenia, a pozostałe pięć osób (25%) nie miało zdania na ten temat.

Warto w tym miejscu odwołać się do badań z Harvard School of Public Health College Alcohol Study (2003), które wskazują na korelację między częstszym i ryzykownym pićciem a nasyceniem okolicy punktami sprzedaży napojów alkoholowych. Wyniki badań opierały się na danych zebranych z 8 uniwersytetów i pokazywały, że na tych obszarach, gdzie nasycenie punktów sprzedaży było wyższe, studenci pili więcej i mieli więcej problemów związanych z nadużywaniem alkoholu.

Natomiast według badania opinii publicznej dotyczącego poczucia bezpieczeństwa, około trzech na dziewięciu mieszkańców województwa mazowieckiego (30,2%) obawia się brawurowo jeżdżących kierowców, a także włamań do mieszkań, piwnic lub samochodów (28,7%) oraz napadów, rozbojów (28,1%). 14,2% respondentów obawia się natomiast „agresji ze strony osób pijanych lub narkomanów.”⁵

Z powyższych badań wynika, że w społeczeństwie panuje obawa przed zachowaniem osób w stanie nietrzeźwym. Na tym tle, **obawy przed osobami nietrzeźwymi wśród badanych mieszkańców gminy Michałowice wydają się być dość duże.**

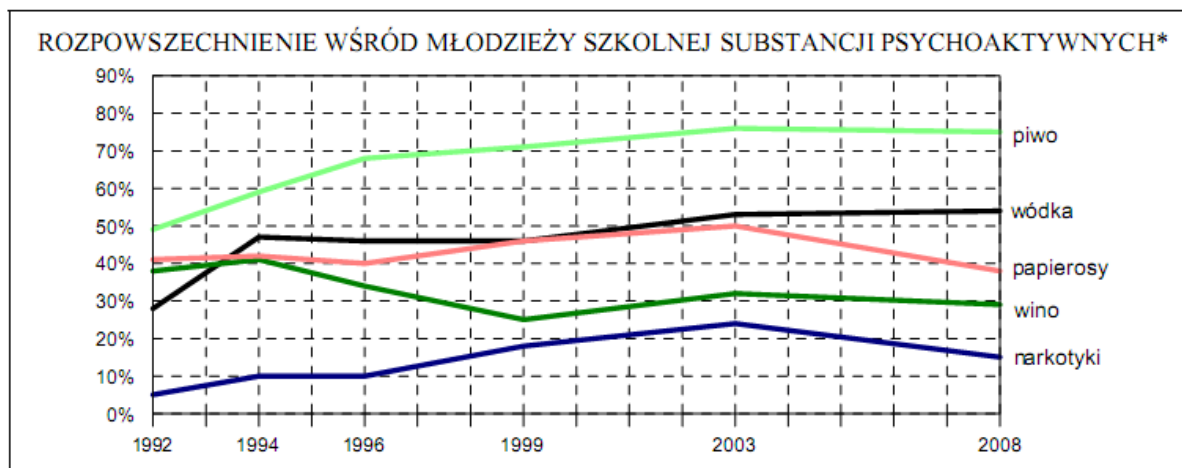
Interesowało nas również, czy w ostatnim miesiącu zdarzyło się jakieś nieprzyjemne zajście związane z alkoholem w obrębie sklepu. Tylko w jednym punkcie sprzedaży (5%) miało miejsce takie zdarzenie.

⁵ Brzeźniak A., Chmielewska A., Kubik J. i Lesiak M. (2011). *Polskie badanie przestępczości. Profil obszarów działania Komend Wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji*. Komenda Główna Policji. Warszawa.

Zapytaliśmy sprzedawców, **czy widzą coś niestosownego w sprzedaży alkoholu dorosłej osobie nietrzeźwej**. Zdecydowana większość badanych (90%) odpowiedziała twierdząco na to pytanie, zaś dwóch badanych (10%) nie widziało w sprzedaży alkoholu osobie nietrzeźwej niczego niestosownego.

Zapytaliśmy również, **czy zdarzyło się ankietowanym sprzedać osobie nietrzeźwej alkohol**. Trzy czwarte badanych (75%) odpowiedziało, że nigdy nie miała miejsca taka sytuacja, co jest zgodne z deklarowanym przekonaniem, że jest to zachowanie niestosowne. **Trzem badanym sprzedawcom (15%) – zdarza się sprzedać alkohol osobie nietrzeźwej, a kolejnych dwóch robi to często (10%)**. Sprzedaż alkoholu osobom, których zachowanie wskazuje, że znajdują się w stanie nietrzeźwości, jest zabroniona przez Ustawę z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, artykuł 15. **Należy zwrócić szczególną uwagę na to zagadnienie podczas szkoleń dla sprzedawców alkoholu**.

Kolejny obszar badawczy dotyczył **sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych osobom nieletnim**. Na początek warto odnieść się do ogólnopolskich tendencji, które zostały ujęte w komunikacie z badań „Młodzież a substancje psychoaktywne” ze stycznia 2009 opublikowanego przez CBOS.

Wnioskując z powyższego zestawienia problem spożywania substancji psychoaktywnych przez młodzież stanowi poważny problem ogólnopolski. Nasza analiza dotyczyła tego zagadnienia w gminie Michałowice.

Na początek zapytaliśmy o bezpieczną granicę wieku, od której powinno sprzedawać się napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe.

Tab. 30. Granica wieku, od której można sprzedawać alkohol i papierosy osobom młodym.

Od jakiego wieku powinno sprzedawać się ...	...alkohol ?	...papierosy ?
Bez ograniczeń	-	-
16 rok życia	-	-
18 rok życia	60% odpowiedzi	70% odpowiedzi
21 rok życia	40% odpowiedzi	30% odpowiedzi

W przypadku alkoholu odpowiedzi rozkładały się następująco: 60% badanych wyznaczyło przekroczenie 18 roku życia, a 40% badanych - 21 rok życia. Jeśli chodzi o wyroby tytoniowe wyniki były zbliżone, jak w przypadku alkoholu. 70% badanych wyznaczyło 18 rok życia, a 30% – 21 rok życia.

Chcieliśmy także zbadać powszechność zjawiska sprzedaży używek osobom nieletnim. Zapytaliśmy sprzedawców, czy znają takie przypadki. Siedmiu sprzedawców (35%) wiedziało o sytuacjach sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18 roku życia, aż dziesięciu sprzedawców (50%) wiedziało o sprzedaży papierosów osobom nieletnim.

Tab. 31. Przypadki sprzedawania alkoholu i papierosów osobom niepełnoletnim.

Czy znasz przypadki ...	... sprzedaży alkoholu osobom nieletnim ?	... sprzedaży papierosów osobom nieletnim ?
TAK	35% odpowiedzi	50% odpowiedzi
NIE	65% odpowiedzi	50% odpowiedzi

Zjawisko sprzedaży używek osobom nieletnim jest w Polsce dość powszechne, a wyniki naszego badania w dużym stopniu potwierdzają tę zależność w gminie Michałowice.

Warto w tym miejscu odwołać się do „Polskiej Deklaracji w sprawie Młodzieży i Alkoholu” w ramach uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 roku, gdzie wyraźnie zaznaczono, iż:

„Wszystkie dzieci i młodzież mają prawo do życia w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym, wolnym od zagrożeń związanych z piciem alkoholu, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić.”

Odpowiedzialność za zdrowy rozwój osób niepełnoletnich w dużym stopniu zależy od osób dorosłych, które znajdują się w ich otoczeniu. Oczywiście najbardziej znaczącą rolę odgrywają rodzice, jednak zgodnie z wyżej wymienioną ustawą również inne osoby dorosłe (w tym wypadku sprzedawcy alkoholu i papierosów) mają obowiązek chronić zdrowie młodzieży.

Zapytaliśmy również bezpośrednio sprzedawców, **czy kiedykolwiek sprzedali papierosy lub alkohol osobie, o której wiedzieli, że jest niepełnoletnia.** Jedna osoba przyznała się do sprzedaży alkoholu osobie nieletniej (5%) oraz jedna osoba przyznała się do sprzedaży wyrobów tytoniowych (5%).

Biorąc pod uwagę ogólnopolską skalę zjawiska, wydaje się prawdopodobne, że odpowiedzi na powyższe pytania mogły nie odzwierciedlać w pełni stanu faktycznego. Zafałszowanie odpowiedzi może być związane ze strachem wyciągnięcia konsekwencji z łamania prawa takim zachowaniem.

Interesowało nas również, jak **często młodzi ludzie podejmują próbę zakupu alkoholu.** Prawie dwie trzecie badanych (60%) odpowiedziało, że taka sytuacja „zdarza się rzadko”, a 40% badanych nie doświadczyło takiej sytuacji. **Widać więc, że umiarkowanie dużo niepełnoletnich stara się o zakup alkoholu.**

Analogicznie zapytaliśmy o papierosy i otrzymaliśmy podobne wyniki: 65% punktów sprzedaży – „zdarza się, ale rzadko”, 5% - „co najmniej raz w tygodniu”, a w 30% punktów sprzedaży taka sytuacja nie miała nigdy miejsca.

Tab. 32. Próby kupowania alkoholu i papierosów przez osoby niepełnoletnie.

Jak często zdarza się, że osoba, o której wiesz, że jest niepełnoletnia, próbuje kupić ...	nigdy	zdarza się, ale rzadko	co najmniej raz w tygodniu	prawie codziennie
... napoje alkoholowe?	40 %	60 %	-	-
... wyroby tytoniowe?	30 %	65 %	5 %	-

„Picie i upijanie się przez dzieci i młodzież jest jednym z największych problemów społecznych współczesnej Polski. Można i trzeba przeciwstawić się mu z całym zdecydowaniem.”⁶

Podsumowując, umiarkowanie dużo młodych ludzi podejmuje próby zakupu alkoholu bądź papierosów, bądź obu używek naraz. Sprzedawcy powinni być przygotowani do właściwego zareagowania w takich przypadkach. Zapytaliśmy ich, czy czują się skrupowani i czy mają śmiałość poprosić o dowód potwierdzający pełnoletność klienta, w przypadku, kiedy mają wątpliwość co do jego pełnoletności? Zdecydowana większość badanych (87,5%) nie ma z tym problemu, jeden sprzedawca (6,3%) czuje skrupowanie, a jeden (6,3%) czuje czasami skrupowanie, wówczas podaje towar, o który został poproszony. **Ogólna tendencja wskazuje na dobre przygotowanie badanych sprzedawców do odmawiania osobom nieletnim sprzedaży artykułów zabronionych dla nich do zakupu.**

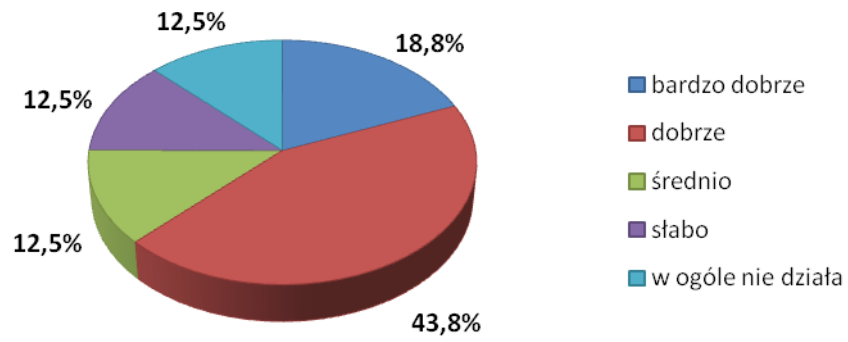
W tym miejscu należy odwołać się do Art. 15 ust. 2 Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, gdzie wyraźnie podkreślono, iż w przypadku wątpliwości, co do pełnoletności nabywcy, sprzedający lub podający napoje alkoholowe uprawniony jest do żądania okazania dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy. Jest to podstawowe prawo sprzedawcy. Sprzedaż napoju alkoholowego lub wyrobów tytoniowych osobom poniżej 18 roku życia, grozi grzywną i utratą zezwolenia.

W ostatnim pytaniu poprosiliśmy o ocenę funkcjonowania kontroli sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych w gminie Michałowice. Ponad połowa badanych (62,6%) pozytywnie wypowiada się o funkcjonowaniu kontroli sprzedaży używek, 12,5% badanych jest umiarkowanie zadowolonych z prowadzonych działań, 12,5% badanych ocenia ją jako słabą, zaś kolejne 12,5% badanych określa kontrolę jako w ogóle nie działającą.

---

⁶ „Polska Deklaracja w sprawie Młodzieży i Alkoholu” Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 r.

Jak, Twoim zdaniem, funkcjonuje kontrola sprzedaży alkoholu i wyrobów tytoniowych w Twojej miejscowości ?

Wnioski

W podsumowaniu badań przeprowadzonych w gminie Michałowice można wyróżnić zasadnicze problemy, jakie pojawiły się w wypowiedziach mieszkańców. Na podstawie otrzymanych wyników zostaną również podkreślone najważniejsze kwestie, wymagające uwagi ze strony władz samorządowych.

1. Podstawowe problemy środowiskowe w opinii mieszkańców gminy Michałowice.

- a) Za najważniejszy problem w środowisku lokalnym mieszkańcy uznali bezrobocie, alkoholizm oraz zubożenie społeczeństwa. Z pewnością w tej sferze są największe oczekiwania wobec władz, związane z podjęciem działań umożliwiających zwiększenie poziomu zatrudnienia.
- b) Bezrobocie przyczynia się do występowania wielu negatywnych zjawisk. Jednym z jego skutków jest zubożenie rodziny, które często prowadzi do narastania konfliktów i napięć między członkami rodziny oraz przyczynia się do powstawania patologii społecznych. 34,2% badanych mieszkańców gminy Michałowice deklaruje, że doświadczyło w swoim życiu bezrobocia. Wynik ten jest niższy od wyniku badań ogólnopolskich.
- c) 13,8% badanych mieszkańców gminy Michałowice posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.
- d) Problem nadużywania alkoholu jest wymieniany jako jeden z najważniejszych problemów społecznych przez mieszkańców. 61,8% badanych uważa alkohol za towar szczególnie i postuluje za kontrolowaniem jego sprzedaży. Większość badanych mieszkańców (83,7%) nie posiada wiedzy o prowadzonych lokalnie działaniach, które mają na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.

- e) Problem narkotyków jest umiarkowanie poważny w gminie Michałowice. Liczba mieszkańców, która próbowała już narkotyków jest nieco wyższa od wyników ogólnopolskich.
- f) Problemem środowiskowym jest również przemoc. 23,7% dorosłych ankietowanych przyznało, że zna osobę ze swojego środowiska doświadczającą przemocy fizycznej, a 35,5% przyznało, że zna osobę doznającą przemocy psychicznej. Ponadto 37,4% respondentów zna przypadki bicia dzieci przez ich rodziców czy opiekunów.
- a) Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem staje się coraz bardziej rozpowszechniony. Połowa badanych mieszkańców gminy Michałowice nie brała nigdy udziału w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, polegających na wysyłaniu płatnych smsów. Trzy czwarte badanych nie grało nigdy na automatach (75,5%). Zdecydowana większość badanych nie obstawiała zakładów bukmacherskich (87,5%) ani nie grała kiedykolwiek w grę na pieniądze w Internecie (93%).

2. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży.

- a) Spożywanie napojów alkoholowych przez młode osoby jest bardzo poważnym problemem. Wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po alkohol. Przyznało się do tego aż 16,1% badanych uczniów szkoły podstawowej, 54,1% badanych gimnazjalistów oraz 66,1% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Ponadto 19,1% gimnazjalistów oraz 43,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem.
- b) Wśród przyczyn sięgania po napoje alkoholowe dzieci i młodzież często wskazują na picie okazjonalne, chęć zaimponowania lub presję rówieśników, co wskazywać może na społeczne przyzwolenie na spożywanie alkoholu przez młode osoby.
- c) Badania wykazały, że stosunkowo dużo badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice ma kontakt z tytoniem oraz narkotykami. Do palenia papierosów chociaż raz w życiu przyznało się 5,4% badanych uczniów szkoły podstawowej, 35% badanych gimnazjalistów oraz 48,4% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Odsetek badanych uczniów szkół gimnazjalnych sięgających po

narkotyki wyniósł 9,4%, zaś odsetek badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 22,6%. Z pewnością te dwa zagadnienia powinny spotkać się z pilną uwagą ze strony władz samorządowych.

- d) Jednocześnie niepokojący jest względnie łatwy dostęp dzieci i młodzieży do substancji psychoaktywnych. Jego ograniczenie jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych.
- e) Najbardziej sprzyjające okoliczności do kontaktu z substancjami psychoaktywnymi stwarzają wakacje oraz czas wolny, dlatego też dzieci w tym okresie powinny zostać otoczone szczególną uwagą opiekunów i uświadamiane w kwestii niebezpieczeństw, jakie wiążą się ze spożywaniem alkoholu, narkotyków i paleniem papierosów.
- f) Ponadto należy zwrócić uwagę na fakt, że rodzice dość często nie zauważają tego, że ich dzieci znajdują się pod wpływem alkoholu i narkotyków. Uzyskane wyniki powinny zaalarmować rodziców i opiekunów, aby poświęcali swoim dzieciom więcej uwagi i nie zapominali o odpowiedzialności, jaką za nie ponoszą.
- g) Problemem w gminie Michałowice są przypadki agresji i przemocy, z jakimi młodzi ludzie spotykają się w środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Do znajomości osoby z otoczenia, która doświadcza przemocy ze strony rodziny lub otoczenia rówieśniczego, przyznaje się 17,2% badanych uczniów szkoły podstawowej, 29,6% badanych gimnazjalistów oraz 32,3% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.
- h) Dopalacze cieszą się niewielką popularnością wśród uczniów – 3% badanych gimnazjalistów oraz 8,1% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej przyznało się do zażywania ich, zaś 1,8% badanych uczniów szkoły podstawowej, 7,9% badanych gimnazjalistów oraz 16,1% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej użyłoby dopalaczy, gdyby miało do tego okazję. Działania profilaktyczne oraz informacje o szkodliwym wpływie dopalaczy na funkcjonowanie organizmu powinny być kierowane przede wszystkim do najstarszych uczniów.
- i) 30,2% badanych uczniów szkoły podstawowej, 52,8% badanych gimnazjalistów oraz 30,6% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej wzięła przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, operatorów

telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy. 41,5% uczniów szkoły podstawowej, 50% gimnazjalistów oraz 42% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej przynajmniej raz w życiu zagrało na automatach. Zdecydowanie mniej uczniów we wszystkich grupach wiekowych obstawiało zakłady bukmacherskie lub grało na pieniądze w Internecie.

3. Pozytywne tendencje w dynamice problemów społecznych.

- a) Analiza postaw wychowawczych mieszkańców gminy Michałowice wykazała, że w większości nie uznają specjalnych okoliczności, które usprawiedliwiłyby stosowanie przemocy. Te wyniki mogą być wskaźnikiem właściwych postaw rodzicielskich wobec wychowania młodych ludzi, w którym przemoc nie powinna mieć miejsca.
- b) Większość młodych ludzi oceniła swoje relacje z rodzicami jako pozytywne, co wskazuje na korzystną atmosferę wychowawczą i przyjazne środowisko domowe panujące w rodzinach.
- c) Pozytywnym zjawiskiem zaobserwowanym w badaniach jest dość wysoka świadomość badanych mieszkańców związana z istnieniem osób i instytucji, do których należy zgłosić się w przypadku stosowania przemocy. Blisko dwie trzecie badanych dorosłych mieszkańców (65,3%) deklarowało, że posiada wiedzę na ten temat.
- d) Zdecydowana większość badanych uczniów z obu grup wiekowych deklarowała, że zareagowałoby w sytuacji bycia świadkiem zachowania agresywnego, co jest pozytywnym zjawiskiem i pokazuje, że młodzi ludzie nie są obojętni wobec zjawiska agresji. 3,6% badanych uczniów szkoły podstawowej, 9,9% badanych gimnazjalistów oraz 16,1% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklarowało, że w sytuacji bycia świadkiem zachowania agresywnego nie zareaguje, natomiast 6,3% badanych gimnazjalistów oraz 16,1% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklarowało włączenie się do bójki. Uzyskane odpowiedzi świadczą o konieczności kształtowania u młodych ludzi właściwych postaw wobec zjawisk związanych z przemocą, które pomogą aktywnie jej przeciwdziałać.

- e) Większość badanych uczniów, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. 60% badanych uczniów szkoły podstawowej, 71,4% badanych uczniów szkół gimnazjalnych oraz 69,4% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. 67,9% badanych uczniów szkoły podstawowej, 76,5% badanych gimnazjalistów oraz 77,4% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).
- f) W grupie młodych ludzi 98,2% badanych uczniów szkoły podstawowej, 85,2% badanych uczniów gimnazjów oraz 80,6% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklarowało, że nie sięgnęłoby po narkotyki, nawet gdyby nadarzyła się ku temu okazja. Świadczy to o dużej świadomości związanej ze szkodliwością substancji odurzających.
- g) Zdecydowana większość badanych młodych mieszkańców gminy Michałowice jest świadoma zagrożenia cyberprzemocą oraz uznaje za niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie. Badani uczniowie stosunkowo rzadko bywają ofiarami tego typu przemocy. Twierdząco odpowiedziało na to pytanie 12,7% badanych uczniów szkoły podstawowej, 8,2% badanych gimnazjalistów oraz 6,5% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej.

4. Wnioski dotyczące badania punktów sprzedaży alkoholu.

- a) Wśród ankietowanych punktów sprzedaży, 90% badanych sprzedawców sprzeciwia się sprzedawaniu napojów alkoholowych osobom nietrzeźwym, pomimo to 25% badanych sprzedawców przyznało, że zdarza się im sprzedawać alkohol osobom nietrzeźwym. Takie postępowanie stoi w sprzeczności z artykułem 15 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, należy więc przywiązywać wagę do tego, aby artykuł ten był przestrzegany.

- b) Osoby spożywające alkohol są uznawane za zagrożenie, jednak na terenie punktów sprzedaży stosunkowo rzadko zdarzają się nieprzyjemne zajścia związane z piciem napojów alkoholowych.
- c) Ankieta wykazała, że umiarkowanie duża ilość osób niepełnoletnich podejmuje próby zakupu napojów alkoholowych bądź papierosów. Badanie wskazuje, że w badanych punktach sprzedaży badani sprzedawcy w większości nie sprzedają zakazanych substancji osobom niepełnoletnim i dobrze radzą sobie w sytuacji odmowy ich sprzedaży.

Część II

RAPORT Z BADAŃ JAKOŚCIOWYCH

Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych w Gminie Michałowice.

1. Wprowadzenie.

Wywiad jakościowy jest interakcją między badaczem a respondentem. Jest on w zasadzie rozmową, w której prowadzący nadaje główny kierunek i sprowadza rozmowę na tematy, które mają związek z jego problemem badawczym, a które porusza sam badany. Badania jakościowe pozwalają wniknąć pod powierzchowną warstwę wyjaśniania, odkryć bardziej subtelne niuanse. Dzięki nim badacz może poznać lepiej dany problem i poznać znaczenia, jakie przypisują konkretnym zjawiskom respondenci. Prowadzenie tego typu badań pozwala badaczowi elastycznie wprowadzać zmiany i modyfikować proces badawczy w miarę nabywania doświadczenia. Ważnym aspektem procesu badawczego jest systematyczne poddawanie analizie zebranego materiału. Gromadzenie danych, przetwarzanie ich i analiza są przeplatającymi się cyklicznymi procesami.

Badania jakościowe mają jednakże pewne słabości. Przede wszystkim nie są one odpowiednim środkiem do dochodzenia do statystycznych opisów wielkich populacji. Jak podaje Babbie, wydaje się, że badania jakościowe charakteryzują się większą trafnością od badań sondażowych i eksperymentalnych, mają one natomiast problem z rzetelnością, gdyż pogłębione pomiary jakościowe są bardzo często osobiste, uwarunkowane subiektywnymi przekonaniem badacza. Hammersley podaje następujące definicje rzetelności i trafności. Rzetelność odnosi się do stopnia, w jakim są przypisywane przypadki do tej samej kategorii przez różnych badaczy lub przez jednego badacza w różnych sytuacjach. Trafność natomiast odnosi się do zakresu, w którym dane wyjaśnienie rzeczywiście odzwierciedla zjawisko, do którego się odnosi.⁷ Badacze jakościowi są świadomi tych zagrożeń i stosują pewne zabiegi, mające na celu uniknięcia tych efektów. Sposobem na poradzenie sobie z tymi trudnościami może być stosowanie przez badacza ocen porównawczych lub triangulacji, stanowiącą narzędzie heurystyczne badacza.⁸ Denzin wyróżnił cztery typy triangulacji. Pierwszy z nich stanowi triangulacja danych, polegająca na użyciu danych z różnorodnych źródeł. Kolejnym typem jest triangulacja badacza, czyli wprowadzenie do badań wielu obserwatorów lub kontrolerów badań i wniosków. Istnieje także triangulacja teoretyczna, zakładająca użycie wielu perspektyw teoretycznych do zinterpretowania pojedynczego zestawu danych. Badacz

⁷ D. Silverman. 2007. *Interpretacja danych jakościowych. Metody analizy rozmowy, tekstu i interakcji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 245 oraz 252.

⁸ E. Babbie. 2004. *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 334-336.

może zastosować także triangulację metodologiczną, polegającą na użyciu wielu metod dla zbadania pojedynczego problemu.⁹

Badania, które przeprowadzono, polegały na zastosowaniu wywiadów swobodnych w celu eksploracji skali i charakterystyki różnych problemów społecznych występujących na terenie gminy Michałowice. Badanie miało również na celu poznanie subiektywnej oceny profesjonalistów dotyczącej skali problemów, charakterystyki osób doświadczających trudności, działań podejmowanych lokalnie, których celem było zapobieganie i rozwiązywanie istniejących problemów, przyczyn owych problemów społecznych oraz czynników, które wpływają lub utrudniają funkcjonowanie instytucji i organizacji rozwiązujących problemy społeczne. Badanie miało na celu przede wszystkim eksplorację problemu, a także stanowiło próbę postawienia hipotez, które tłumaczyłyby obecny stan rzeczy. Przystąpiono do prowadzenia wywiadów bez sformułowanych wstępnych hipotez, licząc, iż w trakcie zbierania i analizy, dzięki zastosowaniu indukcji, wyklarują się zależności. Równoległe do prowadzonych badań jakościowych, wśród dorosłych mieszkańców, dzieci i młodzieży, a także pracowników punktów sprzedaży prowadzone były badania kwestionariuszowe. Podsumowanie wyników badań jakościowych i ilościowych znajduje się w dalszej części tego raportu.

2. Opis grupy badawczej.

Przeprowadzono wywiady swobodne z 15 profesjonalistami (pracownikami Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, oświaty, służby zdrowia, członkami Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Społecznych, przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz Kościoła). Badanie odbyło się w ciągu dwóch dni – 25-26.09.2012 roku w miejscach pracy respondentów. Przeprowadzono wywiady z 9 kobietami i 6 mężczyznami. Badanie miało na celu eksplorację problemów społecznych w gminie Michałowice, dlatego w badaniu wzięły udział osoby, które w pracy zawodowej stykają się z osobami, które nadużywają alkoholu, używają narkotyków, doznają przemocy, są bezrobotne, żyją w ubóstwie lub doświadczają innych problemów. Wybór profesjonalistów spowodowany był ponadto koniecznością ograniczenia liczebności grupy badanych do 15 respondentów.

---

⁹ K. Konecki. 2000. *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 86.

3. Metoda.

W polskiej literaturze metodologicznej znaleźć można typologię wywiadów, której autorem jest J. Lutyński. Podstawą tworzenia typologii jest stopień standaryzacji wywiadów. Lutyński wymienia następujące rodzaje wywiadów: wywiad swobodny mało ukierunkowany, swobodny ukierunkowany, swobodny ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji, kwestionariuszowy o mniejszym stopniu standaryzacji, kwestionariuszowy o większym stopniu standaryzacji. W badaniach jakościowych z reguły stosuje się pierwsze trzy rodzaje wywiadów, o względnie niskim stopniu standaryzacji.¹⁰ W badaniu zastosowano wywiad swobodny o niskim stopniu standaryzacji. Przygotowana została lista zagadnień, które miały być poruszane w wywiadach. Dobór zagadnień dostosowywany był indywidualnie do obszaru zawodowych zainteresowań respondenta oraz tematów, które sam badany poruszał.

Zastosowano dobór celowy, ograniczając możliwość wyboru respondentów do różnych grup profesjonalistów, którzy działali w obszarze rozwiązywania problemów społecznych w gminie. Pierwszy etap doboru próby stanowiło wysłanie wiadomości z prośbą o wybranie grupy pracowników instytucji i organizacji na terenie gminy Michałowice, którzy wyrazili wstępną zgodę na badanie. Z każdym badanym telefonicznie ustalono dogodny dla niego termin przeprowadzenia wywiadu. Przeprowadzono wywiady z 15 profesjonalistami. Wywiady przeprowadzone zostały w miejscu pracy respondentów. Musiały to jednak być miejsca w miarę ciche i spokojne, by możliwe było usłyszenie pytań i odpowiedzi. Wywiad, po każdorazowym uzyskaniu zgody od respondenta, był nagrywany na dyktafon, a następnie przepisywany. W większości przypadków respondenci wyrazili zgodę na nagrywanie. Czterech badanych nie wyraziło zgody na nagrywanie, dlatego do analizy zostały dołączone notatki, które sporządzono w trakcie, a także zaraz po zakończeniu wywiadu.

Pierwszym etapem analizy danych było kodowanie otwarte, które Strauss i Corbin definiują w następujący sposób: *Kodowanie otwarte jest tą częścią analizy, która szczególnie dotyczy nazywania i kategoryzowania zjawisk poprzez dokładne badanie danych. [...] Podczas kodowania otwartego dane zostają podzielone na rozłączne części, dokładnie zbadane i porównane pod względem ich podobieństw i różnic. Następnie stawia się pytania*

---

¹⁰ K. Konecki. 2000. *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 169.

*dotyczące zjawiska wylaniającego się z danych. Podczas tego procesu sprawdzane i eksplorowane są kolejne założenia dotyczące tego zjawiska, co prowadzi do nowych odkryć.*¹¹ Po przeprowadzeniu kodowania otwartego, polegającego na zakodowaniu zebranych danych na wszystkie możliwe sposoby, przystąpiono do kolejnego etapu kodowania, kodowania selektywnego, ograniczającego kodowanie do tych zmiennych, które odnosiły się do centralnej kategorii badań, którą była charakterystyka problemów społecznych w gminie Michałowice. Rezultat przeprowadzonego kodowania selektywnego zawarty jest w karcie kodowej, zamieszczonej na końcu raportu. Karta kodowa zawiera wyróżnione przez badacza kategorie oraz krótkie fragmenty wywiadów, ilustrujące daną kategorię.

4. Problemy społeczne w gminie Michałowice – wyniki badania.

Gmina Michałowice znajduje się w województwie mazowieckim, wchodzi w skład powiatu pruszkowskiego. Gmina położona jest na Nizinie Mazowieckiej, na zachód od Warszawy i zajmuje powierzchnię 35 km², z czego 5 km² zajmują osiedla mieszkaniowe, 22 km² wsie, a 3 km² lasy. Gmina graniczy z gminami: Warszawa Ursus, Warszawa Włochy, Raszyn, Nadarzyn, Brwinów oraz miastami: Pruszków i Piastów. W skład gminy wchodzi osiedla: Michałowice, Komorów, Granica oraz wsie: Opacz Kolonia, Opacz Mała, Komorów wieś, Michałowice wieś, Pęcice, Pęcice Małe, Reguły, Sokołów, Nowa Wieś, Suchy Las i Helenów.¹² W 2010 roku gminę wiejską Michałowice zamieszkiwało 16700 osób.¹³

Gmina Michałowice, ze względu na bliskość Warszawy, nie jest typową gminą wiejską, lecz stanowi zaplecze rekreacyjno-wypoczynkowe Warszawy. W gminie nie występują typowe zjawiska miejskie, jak narkomania i alkoholizm na dużą skalę. Wśród najważniejszych problemów społecznych w gminie Michałowice badani wymieniają bezrobocie, alkoholizm oraz przemoc w rodzinie. Należy jednakże zaznaczyć, że z powodu usytuowania oraz wielkości samej gminy, powyższe problemy nie występują w dużym natężeniu. Gmina Michałowice jest zróżnicowana pod względem zamożności, czasu pobytu oraz innych cech społeczno-demograficznych mieszkańców. W Michałowicach Wsi, Opaczu,

---

¹¹ Strauss i Corbin (1990). Za: E. Babbie. 2004. *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 408.

¹² Strategia Rozwoju Gminy Michałowice do 2010 roku (2002) Rada Gminy i Zarząd Gminy Michałowice. Michałowice.

¹³ Gmina wiejska Michałowice. Statystyczne Vademecum Samorządowca (2011). Urząd Statystyczny w Warszawie.

Regułach mieszkają od wielu lat ludzie starsi, mniej zamożni, natomiast mieszkańcami Michałowic-Osiedla są bardziej zamożni, napływowi młodzi ludzie.

Badani profesjonaliści podkreślali, że w tak małej miejscowości mieszkańcy wszystko o sobie wiedzą i trudno coś ukryć. Wiele rodzin, w tym wielopokoleniowych, mieszka na terenie gminy z pokolenia na pokolenie, co sprawia, że mieszkańcy dobrze się znają. Drugą grupę mieszkańców stanowią osoby, które przeprowadziły się z innych miejscowości, z reguły są to osoby zamożne, posiadające dobrą pracę w Warszawie lub okolicy. Niektórzy respondenci przekonani byli, że nowym, napływowym mieszkańcom gminy nie zależy na integracji z sąsiadami. Spędzają oni cały dzień w pracy, również w Warszawie często korzystają z różnych form rekreacji w Warszawie, zaś weekendy spędzają na działce. Poniżej zostaną przedstawione poszczególne problemy społeczne w opinii badanych profesjonalistów.

Jednym z najpoważniejszych problemów wskazywanych przez badanych jest bezrobocie oraz zubożenie, które ściśle wiąże się z brakiem pracy. Stosunkowo dużo mieszkańców gminy nie ma pracy, co spowodowane jest, między innymi, obecnym kryzysem. Liczba bezrobotnych zmienia się ze względu na fluktuacje sezonowe. W czasie, gdy przeprowadzane były wywiady, kończył się okres prac sezonowych, co przełożyło się na okresowy wzrost poziomu bezrobocia. Wielu mieszkańców prowadzi własne działalności gospodarcze, które źle prosperują z powodu kryzysu. Problemy finansowe niektórych mieszkańców wynikają również z pogorszenia rynku pracy, między innymi, tego, że często mieszkańcy nie są zatrudniani na umowę o pracę. Samo posiadanie pracy nie rozwiązuje często problemów finansowych, a praca nie zawsze zapewnia wystarczających środków na zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych. Jedne z respondentów wypowiada się o sytuacji niektórych osób: *„Część ludzi nie ma chęci i motywacji do znalezienia pracy. Ci, którzy mają chęci, znajdują pracę, ale nie zapewnia ona w realiach polskiego kapitalizmu środków wystarczających na zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych”*. W szkołach zdarzają się przypadki, gdy rodziny uczniów z powodu zadłużenia nie mają przez jakiś czas prądu w domu, zaś dochód na osobę w rodzinie jest tak niski, że uczniowie spełniają kryteria uprawniające do otrzymania stypendium socjalnego. Z drugiej jednak strony lokalizacja gminy Michałowice blisko Warszawy sprawia, że dużo łatwiej znaleźć jest pracę niż w innych regionach Polski. Gmina Michałowice stanowi atrakcyjne miejsce dla bogatszych młodych osób, które tu przeprowadzają się z innych miejscowości. Liczba osób, które żyją

w ubóstwie, jest znacznie mniejsza w porównaniu do innych regionów Polski. W przeważającej większości mieszkańcy gminy są zaradni i zamożni.

Osobami bezrobotnymi najczęściej są mieszkańcy po 50 roku życia, którzy przepracowali wiele lat w jednym zakładzie pracy i zostali zwolnieni, kiedy ten zakład zamknięto. Takie osoby mają często niepełne wykształcenie i niską samoocenę. Trudności takich osób ze znalezieniem pracy wynikają z tego, że pracodawcy niechętnie zatrudniają osoby w wieku przedemerytalnym. Sporą grupę osób bezrobotnych stanowią także matki samotnie wychowujące dzieci, a także matki, które nie wróciły do pracy po urlopie macierzyńskim lub straciły ją, gdy wróciły po urlopie macierzyńskim. Odrębną grupę osób, które nie posiadają pracy stanowią mieszkańcy, którzy chętnie podjęliby pracę, ale na określonych warunkach: *„Tu jest dużo osób, które podjęłyby pracę, ale na określonych warunkach. Sporo takich sytuacji, że żona pracuje, a mąż siedzi w domu, bo nie pójdzie do pracy za 1500 zł. Kiedyś pracował za lepsze pieniądze.”*

Poważnym, w ocenie respondentów, problemem społecznym w gminie Michałowice jest również alkoholizm, który dotyczy w przybliżeniu 1-2% mieszkańców gminy. Problem alkoholizmu nieco zwiększa się, co być może spowodowane trudnościami finansowymi dotyczącymi coraz więcej osób. Osoby nadużywające alkoholu stanowią zróżnicowaną grupę, są nimi zarówno kobiety i mężczyźni, młode i starsze osoby. Można wyróżnić jednakże trzy dość charakterystyczne grupy: osoby nadużywające alkoholu w stopniu widocznym – „stójkowi”, rodziny z problemem alkoholowym oraz „białe kołnierzyki”, czyli ludzie dobrze sytuowani finansowo, którzy mają problem z uzależnieniem od alkoholu. Stosunkowo niewiele osób nadużywa alkoholu w stopniu widocznym. Zdarzają się sporadycznie sytuacje, gdy rodzice, będąc pod wpływem alkoholu, przychodzą do szkoły. Mieszkańcy gminy, którzy nadużywają alkoholu w miejscach publicznych i u których widać negatywne skutki nadużywania alkoholu, przeważnie są mężczyznami po 50 roku życia, samotnymi, niepracującymi lub posiadającymi dorywcze prace. Grupa ta najczęściej korzysta z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej. Problem alkoholowy występuje również w rodzinach z dziećmi. Zdarzają się sporadyczne przypadki młodych rodzin. Z reguły są to rodziny, w których dzieci chodzą do szkół gimnazjalnych. Odrębną grupą nadużywających alkohol stanowią osoby dobrze sytuowane, posiadające dobrą pracę, które piją napoje alkoholowe, by zrelaksować się i zapomnieć o stresie i presji w pracy. Trudno oszacować liczbę osób z tej grupy, gdyż piją alkohol w samotności i nie chcą ujawniać swoich problemów.

Respondenci odpowiadali, że dość poważnym problemem w gminie Michałowice jest przemoc domowa. Obecnie nasila się ten problem, zwiększa się liczba zgłaszanych przypadków przemocy oraz zakładanych Niebieskich Kart. Przemoc domowa dotyczy głównie osób dorosłych i polega przede wszystkim na przemocy psychicznej. Przypadki stosowania przemocy fizycznej wobec członka rodziny zgłaszane są znacznie rzadziej. W opinii respondentów, praktycznie w gminie nie występuje problem przemocy fizycznej wobec dzieci. W społeczeństwie wzrasta świadomość ludzi i wiedza na temat możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doznawania przemocy ze strony członka rodziny. Jeden z respondentów usłyszał na szkoleniu, że jest teraz moda na zakładanie Niebieskich Kart. Przemoc w rodzinie bardzo często współwystępuje z nadużywaniem alkoholu. Zgłaszanie przypadków wystąpienia przemocy w rodzinie i zakładanie Niebieskich Kart bardzo często stanowi element walki między partnerami lub małżonkami, mający na celu zmuszenie konkubenta do wyprowadzki lub uzyskanie korzystnych warunków rozwodu i podziału majątku.

Interwencje Policji w gminie Michałowice w 90% przypadków dotyczą sytuacji, gdy awanturuje się członek rodziny, będący pod wpływem alkoholu. Interwencje dotyczą ponadto stosowania przemocy, głównie psychicznej, przez jednego członka rodziny wobec innych. Zgłoszenia te dotyczą w przeważającej mierze rozwodzących się małżonków. Najczęstszymi przestępstwami w gminie są kradzieże oraz kradzieże z włamaniami. Kradzione są przeważnie kosiarki, rowery, sprzęt elektroniczny oraz pieniądze. Nieco rzadziej mają miejsce kradzieże z włamaniami, w tym kradzieże „na śpiocha”, czyli sytuacje, gdy włamywacze okradają osoby, gdy te śpią w swoim domu. Przystępność nieletnich stanowi dużo mniejszy problem niż przestępstwo osób dorosłych. Problemem są kierowcy, którzy znacznie przekraczają obowiązujące ograniczenie prędkości. W gminie zdarzają się przypadki prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu, wypadki powodowane przez kierowców pod wpływem alkoholu oraz przypadki podejmowania czynności zawodowych pod wpływem alkoholu. Sporadycznie zdarzają się przypadki występowania przemocy seksualnej w rodzinie, zaś parokrotnie miały miejsce gwałty. Problemami najczęściej zgłaszanymi dzielnicowym przez mieszkańców gminy jest ruch pojazdów ciężarowych, przypadki, gdy ktoś jeździ kładem lub motocyklem po lesie, a także młodociani kierowcy skuterów. Wielu mieszkańców gminy jest zamożnych i przeszkadza im, gdy ktoś zakłóca ich spokój.

Problem narkomanii w gminie Michałowice, w opinii respondentów, jest niewielki, zaś przypadki twardej narkomanii praktycznie nie istnieją. Ujawniane przypadki posiadania

narkotyków dotyczą głównie posiadania marihuany na własny użytek. Dawniej pod jedną ze szkół handlowali dilerzy, jednak działania Policji we współpracy z władzami lokalnymi, rozwiązały ten problem.

Problem bezdomności w gminie Michałowice jest niewielki. Sporadycznie pojawiają się osoby z zewnątrz, które spełniają wymogi formalne bezdomności. Takie osoby kierowane są do odpowiednich placówek. Bezdomność niektórych mieszkańców gminy polega głównie na złym stanie technicznym lokali mieszkalnych, w których warunki życia stają się szczególnie trudne w okresie zimowym. Jeden z respondentów w ten sposób wypowiedział się o ich problemach: *„Osoby mają problemy lokalowe. Mieszkają w koszmarnych warunkach, ale mają dom.”*

W gminie Michałowice mieszka się dużo osób starszych. Zdecydowana większość z nich może liczyć na wsparcie rodziny, mimo to spora część wymaga również usług opiekuńczych. W sytuacji, gdy starsze osoby są samotne, a rodzina nie chce się nimi zajmować, mogą one uzyskać pomoc od pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej oraz pielęgniarek środowiskowych. W gminie istnieje wystarczająca liczba placówek służby zdrowia, która zabezpiecza potrzeby mieszkańców. Jedyne występuje problem dostępu do specjalistycznych usług medycznych. Samotnym starszym osobom trudność sprawia dotarcie na wizyty lekarskie w Warszawie. Osoby starsze często są schorowane i tracą orientację w terenie. Niektóre starsze osoby, szczególnie samotne, mają ponadto problemy finansowe. Zakup lekarstw pochłania często jedną trzecią ich emerytury. Sytuacja staje się jeszcze trudniejsza w okresie zimowym, gdy pojawiają się dodatkowe opłaty za ogrzewanie. Problemy zdrowotne mieszkańców gminy, to w głównej mierze – choroby cywilizacyjne, cukrzyce, nadciśnienia oraz bardzo częste nowotwory.

Wśród klientów Ośrodka Pomocy Społecznej wiele osób posiada orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. W gminie stosunkowo dużo osób posiada takie orzeczenie, natomiast niewiele osób posiada dysfunkcjonalność fizyczną. Kilku panów porusza się na wózkach inwalidzkich po tym, jak w wyniku nadużywania alkoholu utracili kończyny dolne. W szkołach niewielu uczniów posiada dysfunkcjonalność fizyczną, natomiast bywają uczniowie z orzeczeniem o indywidualnym kształceniu, gdyż rozpoznano u nich, na przykład zespół Aspergera, czy też ADHD. W opinii respondentów, budynki użyteczności publicznej nie są przystosowane do warunków odpowiednich dla osób z dysfunkcjami fizycznymi –

brakuje wind i podjazdów. Problemem młodych osób niepełnosprawnych jest również to, że niektórzy mieszkańcy wstydzą się niepełnosprawności członka rodziny. Jeden z respondentów przytoczył przykład rodziny, która izolowała i ukrywała przed sąsiadami, że ich dziecko choruje na autyzm. Pozytywną informacją jest to, że osoby niepełnosprawne, zarówno dorośli, jak i dzieci, mają możliwość uprawiania sportu w Klubie Sportowym Zdrowie.

Celem przeprowadzonego badania jest poznanie problemów społecznych występujących nie tylko wśród dorosłych mieszkańców gminy, ale również wśród dzieci i młodzieży. Największym problemem dzieci i młodzieży są zaburzenia zachowania i problemy emocjonalne, które spowodowane są dysfunkcją w rodzinach. Dużo dzieci pochodzi z rozbitych rodzin, zrekonstruowanych, rodzin, w których zapracowani rodzice nie mają czasu dla swoich dzieci lub są nieobecni, ponieważ wyjechali do pracy zagranicę. Poważnym problemem w szkołach, szczególnie w szkołach podstawowych są przypadki agresji, zarówno słownej, jak i fizycznej. Przemoc rówieśnicza polega przede wszystkim na wyzywaniu, wyśmiewaniu, dręczeniu, manipulowaniu związkami, a także bójkach. Wśród młodych mieszkańców dominuje przemoc psychiczna. Poważnym problemem wśród dzieci i młodzieży jest również cyberprzemoc, która występuje w większym nasileniu wśród uczniów szkół gimnazjalnych: *„U gimnazjalistów nagminne jest używanie telefonów komórkowych do robienia i rozpowszechniania zdjęć bez zgody właściciela.”* Dzieci wstawiają obraźliwe komentarze i przerobione zdjęcia na GG czy Facebook, umieszczają je w Internecie. Młodzi mieszkańcy gminy grają w gry komputerowe, które nie są dostosowane do ich wieku. U niektórych młodych mieszkańców gminy Michałowice występuje również uzależnienie od komputera, dzieci potrafią spędzić całą noc przed komputerem, grając w różne gry. W szkołach gimnazjalnych występują ponadto poważne problemy, jak wykroczenia uczniów, polegające na kradzieżach i pobiciach.

W gimnazjum, oprócz problemów z przemocą oraz cyberprzemocą pojawia się większe zagrożenie używania substancji psychoaktywnych. W szkołach podstawowych problem picia alkoholu i palenia w szkołach 0-3 w ogóle nie występuje, w klasach 4-5 problem ten pojawia się rzadko, zaś w klasie 6 – sporadycznie. W gimnazjum znacznie wzrasta odsetek uczniów, którzy mieli kiedykolwiek kontakt z alkoholem oraz papierosami. Jeden z respondentów szacuje, że zaledwie 25% gimnazjalistów nie miało nigdy kontaktu z alkoholem. Palenie papierosów również jest rozpowszechnione w tej grupie wiekowej.

Dzieci mają ponadto łatwy dostęp do różnego rodzaju używek. Choć zmienia się świadomość sprzedawców napojów alkoholowych, którzy nie sprzedają alkoholu osobom nieletnim, młodzi ludzie znajdują łatwe sposoby, by alkohol zdobyć. Pod sklepami czekają dorosłe osoby, które za drobną opłatą chętnie kupują osobom nieletnim alkohol. Młodzi mieszkańcy gminy Michałowice stosunkowo łatwo oceniają możliwość zakupu narkotyków. W przeszłości pod jedną ze szkół działała siatka dilerów, ale dzięki współpracy z Policją udało się ją rozbić. Nadal jednak uczniowie mają łatwy dostęp do narkotyków ze względu na bliskość Warszawy. Młodym mieszkańcom gminy zdarza się palić marihuanę na różnych imprezach poza szkołą. W gminie zarejestrowano przypadki posiadania przez młodych ludzi narkotyków na własny użytek.

W szkołach, w opinii niektórych respondentów, występuje podział na dzieci bogate i ubogie. Dzieci bogate przyjaźnią się z bogatymi, a ubogie przyjaźnią się z dziećmi ubogimi. Problemem w szkołach jest również szpanerstwo. Niektóre dzieci dostają 500 zł co miesiąc kieszonkowego. Uczniowie bywają fałszywi, w szkole się pilnują. Dzięki zajęciom o odpowiedzialności karnej potrafią uniknąć konsekwencji swoich czynów. Wśród starszych uczniów dominuje zasada nie donoszenia na innych.

W szkołach prowadzonych jest bardzo dużo zajęć profilaktycznych, apele profilaktyczne, zajęcia indywidualne w klasach, dotyczące aktualnych problemów danej klasy. Szkoły współpracują ze sprawdzonymi osobami, które prowadzą skuteczne zajęcia profilaktyczne dla młodzieży z zakresu uzależnień, agresji, cyberprzemocy. Zajęcia prowadzone są również dla rodziców. W sytuacji, gdy uczeń zgłasza, że w jego rodzinie występują jakieś problemy, sprawdzana jest jego sytuacja w domu. W przypadku poważnych spraw przeprowadzany jest wywiad środowiskowy. Uczniowie wszystkich szkół na terenie gminy uzyskują lepsze wyniki w nauce od uczniów szkół w Warszawie. W gminie realizowanych jest wiele różnych projektów – istnieją boiska, miejsca rekreacji. Dzieci i młodzież mają możliwość korzystania z wielu różnych zajęć pozalekcyjnych odpłatnych i nieodpłatnych. Szkoły decydują się czasami na obniżenie cen najmu, by te różnorodne zajęcia były dostępne jak największej liczbie dzieci. W gminie istnieją ścieżki rowerowe, miejsca, gdzie można uprawiać nordic walking. Młodzi mieszkańcy mają możliwość uprawiania wielu dziedzin sportu (między innymi, sztuki walki, łucznictwo, strzelectwo, taniec towarzyski) w różnych sekcjach Klubu Sportowego ZDROWIE oraz wyjazdu na obozy sportowe.

Zaangażowanie rodziców w problemy dzieci zależy od wieku dziecka, ale najczęściej, w opinii mieszkańców, jest dość małe. Rodzice często zgłaszają zapotrzebowanie na różnego rodzaju szkolenia z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania różnym problemom, ale gdy te szkolenia są już organizowane, niewielu rodziców na nie przychodzi. W szkołach podstawowych rodzice bardziej interesują się problemami dzieci niż w przypadku starszych uczniów. Grupa rodziców zaprzecza, że ich dziecko ma jakiś problem, nawet gdy istnieją dowody, że ten problem istnieje. Jeden z respondentów przytoczył spotkanie z rodzicami, na którym poruszył problem spożywania alkoholu, palenia papierosów oraz używania narkotyków przez uczniów na prywatce w domu jednego z uczniów. Rodzic tego ucznia zakazał wtrącać się respondentowi w sprawy swojej rodziny. Rodzice z jednej strony chcieliby zrzucić odpowiedzialność za wychowanie ich dzieci na szkołę, z drugiej strony zdarza się, że nie ufają nauczycielom i zabraniają im wtrącać się w sprawy rodziny. Zdarzają się również rodzice nadopiekuńczy, którzy wywierają nadmierną presję na swoje dzieci.

W gminie Michałowice prowadzone są nie tylko działania profilaktyczne na terenie szkół. Różne instytucje oraz organizacje pozarządowe świadczą pomoc osobom, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Osoby bezrobotne i ubogie mogą liczyć na pomoc doradcy zawodowego w określeniu predyspozycji zawodowych, organizowane są szkolenia zawodowe dopasowane do indywidualnych potrzeb klienta. Uczniowie, których rodziny znajdują się w trudnej sytuacji materialnej, mają możliwość skorzystania ze stypendium socjalnego, Ośrodek Pomocy Społecznej opłaca im ciepły posiłek w szkole, przekazywane są wyprawki szkolne, rozdawana jest odzież oraz paczki żywnościowe. Instytucje działające na terenie gminy organizują akcje informacyjne, pikniki i festyny. Mieszkańcy mogą skorzystać z porad prawnych, dzieci i młodzież może skorzystać z pomocy przy odrabianiu lekcji, a także wyjechać na kolonie i obozy. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych pomaga mieszkańcom uzależnionym od alkoholu i ich rodzinom oraz czuwa nad przestrzeganiem przepisów przez pracowników punktów sprzedaży alkoholu, funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny. Istnieje możliwość skorzystania z pomocy pielęgniarek środowiskowych.

Pomimo wielu akcji informacyjnych, wiedza mieszkańców na temat możliwości uzyskania pomocy w przypadku bycia świadkiem lub ofiary przemocy, bezrobocia, czy też uzależnienia od alkoholu i narkotyków, jest niewielka. Z drugiej jednak strony, respondenci zauważyli zwiększającą się świadomość mieszkańców. Coraz więcej ludzi samemu zgłasza

się po pomoc, korzysta z porad prawnych i psychologicznych. Instytucje świadczące pomoc starają się informować mieszkańców o dostępnych źródłach pomocy poprzez ulotki, biuletyny, ogłoszenia w placówkach służby zdrowia, strony internetowe poszczególnych instytucji, a także organizację festynów i pikników. Mieszkańcy czerpią również swoją wiedzę od sąsiadów, ale w przeważającej mierze z telewizji, z programów typu „Uwaga”, „Interwencja”, „Pod napięciem”. Media utrwalają błędny obraz pomocy społecznej. Jeden z respondentów przedstawia to w następujący sposób: *„Pomoc społeczna nie pełni funkcji opiekuńczych. Nie ma żadnej motywacji ze strony środków masowego przekazu, by aktywizować społeczności lokalne. (...) Ludzie powinni chcieć innej formy pomocy, nie tylko pomocy finansowej. Media utrwalają w ludziach błędną świadomość o pomocy społecznej jako źródle pieniędzy.”*

Wielu mieszkańców gminy, w ocenie respondentów, traktuje instytucje pomagające osobom w trudnej sytuacji jako źródła korzyści finansowych, co znajduje odzwierciedlenie w ich wypowiedziach: *nie kojarzą urzędu z aktywnymi formami poszukiwania pracy, tylko z możliwością uzyskania zasiłków i ubezpieczeń zdrowotnych*”, *„pomoc społeczna odbierana jest jako instytucja służąca za kasę zapomogowo-pożyczkową”*. Problemem, na jaki natrafiają pracownicy instytucji i organizacji pozarządowych świadczących pomoc jest bierność i negatywne nastawienie osób, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej. Wielu klientów nie posiada wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy, choć rejestrują się do urzędu po raz kolejny. Klienci nie zawsze w pełni współpracują z pracownikami instytucji. Problemem jest również często jednorazowy kontakt, przez co nie ma możliwości dokładnego poznania sytuacji danej osoby, która zgłasza się po pomoc. Respondenci wymieniają ponadto jako bariery – brak odpowiednich środków finansowych, które umożliwiłyby realizację wszystkich zaplanowanych działań, skutki kryzysu, przejawiające się mniejszą skłonnością organizacji i różnych przedsiębiorców do angażowania się w pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej, niejasne, niezyciowe przepisy prawa, brak personelu, nadmiar pracy biurowej, nieodpowiednią lokalizację ośrodka pomocy społecznej (trudno dotrzeć klientom do niego).

Na terenie gminy działa bardzo dużo organizacji i stowarzyszeń, jednak niewiele z nich podejmuje współpracę z instytucjami. W gminie realizowany jest projekt OGNIWO – współpraca organizacji na rzecz poprawy warunków życia w gminie Michałowice. Dawniej więcej organizacji współpracowało z Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Obecnie wiele

organizacji się usamodzielniało i pełni swoje role bez pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej. Instytucje współpracują z kilkoma stowarzyszeniami i organizacjami: Stowarzyszeniem Komorowianie, Stowarzyszeniem K-40, Fundacją Dzieci Niczyje, kołami emerytów i rencistów, Klubem Sportowym ZDROWIE. Mieszkańcy również angażują się życie społeczne w gminie. Uczniowie w szkołach na terenie gminy Michałowice angażują się w wolontariat, zaś wielu dorosłych angażuje się w liczne grupowe formy życia parafialnego.

5. Wnioski.

W podsumowaniu badań jakościowych przeprowadzonych w gminie Michałowice można wyróżnić zasadnicze problemy, jakie pojawiły się w wypowiedziach profesjonalistów.

- g) Za najważniejszy problem w środowisku lokalnym respondenci uznali bezrobocie, alkoholizm oraz przemoc w rodzinach. Lokalizacja gminy Michałowice w bliskiej odległości Warszawy sprawia, że problem bezrobocia, pomimo obecnego kryzysu, jest mniejszy w porównaniu z innymi rejonami Polski. Na terenie gminy osiedlają się ludzie zamożni. W gminie nie występują problemy typowo miejskie, a uzależnienie od alkoholu i narkotyków dotyczy niewielkiej ilości ludzi.
- h) Poważnym problemem w gminie Michałowice, w ocenie respondentów, jest przemoc w rodzinie. Wzrasta liczba zgłaszanych przypadków wystąpienia przemocy oraz liczba zakładanych Niebieskich Kart. Najczęściej zgłaszane przez mieszkańców przypadki dotyczą stosowania przemocy wobec dorosłych członków rodziny, a najczęściej stosowana jest przemoc psychiczna. Sporadycznie występują przypadki stosowania przemocy fizycznej w stosunku do dzieci.
- i) Interwencje Policji z powodu przemocy w rodzinie, dotyczą najczęściej sytuacji, gdy sprawca przemocy znajduje się pod wpływem alkoholu. Wzrost liczby zgłaszanych przypadków przemocy wiąże się, z jednej strony ze wzrostem świadomości samych mieszkańców, z drugiej jednak strony służy jako element walki między małżonkami w sprawach rozwodowych.
- j) Gmina, w opinii respondentów, jest bezpiecznym miejscem. Najczęstszymi przestępstwami w gminie są kradzieże oraz kradzieże z włamaniami. Kradzione są

przeważnie kosiarki, rowery, sprzęt elektroniczny oraz pieniądze. Nieco rzadziej mają miejsce kradzieże z włamaniami.

- k) W gminie Michałowice problem narkomanii jest umiarkowanie poważny. Zdarzają się przypadki, gdy mieszkańcy posiadają niewielkie ilości miękkich narkotyków na własny użytek.
- l) Problem bezdomności, w opinii respondentów, praktycznie nie występuje. Sporadycznie pojawiają się osoby bezdomne spoza gminy, zaś problem bezdomności samych mieszkańców gminy polega głównie na złym stanie technicznym niektórych lokalów mieszkalnych.
- m) W gminie Michałowice mieszka stosunkowo dużo starszych osób, w większości przypadków mogą one liczyć na wsparcie swoich rodzin. W gminie istnieje ponadto wystarczająca liczba placówek służby zdrowia, która zabezpiecza potrzeby mieszkańców. Problem pojawia się w przypadku samotnych starszych osób, które mają utrudniony dostęp do specjalistycznych usług medycznych.
- n) Wśród klientów Ośrodka Pomocy Społecznej wiele osób posiada orzeczenie o niepełnosprawności, natomiast niewiele jest osób z dysfunkcjonalnością fizyczną.
- o) Największym problemem w szkołach są zaburzenia zachowania i problemy emocjonalne, które spowodowane są dysfunkcją w rodzinach. Dużo dzieci pochodzi z rozbitych lub zrekonstruowanych, rodzin, w których zapracowani rodzice nie mają czasu dla swoich dzieci lub są nieobecni, ponieważ wyjechali do pracy zagranicę. Poważnym problemem w szkołach, szczególnie w szkołach podstawowych są przypadki agresji, słownej oraz fizycznej. Wśród gimnazjalistów pojawia się problem używania substancji psychoaktywnych. Respondenci ponadto wskazują, że coraz większym problemem w szkołach staje się cyberprzemoc.
- p) Pracownicy punktów sprzedaży napojów alkoholowych na terenie gminy mają dużą świadomość i odmawiają sprzedaży alkoholu osobom nieletnim, pomimo to dostęp dzieci i młodzieży do substancji psychoaktywnych jest duży. Uczniowie korzystają z pomocy osób dorosłych lub starszych kolegów, którzy za drobną opłatą, kupują im alkohol. Lokalizacja w pobliżu Warszawy sprawia, że dostęp do narkotyków również jest stosunkowo łatwy dla młodych mieszkańców gminy.

- q) W szkołach w gminie realizowanych jest bardzo dużo programów profilaktycznych dotyczących, między innymi, uzależnień, przemocy w rodzinie, agresji rówieśniczej oraz cyberprzemocy. Dzieci i młodzież mają możliwość korzystania z wielu różnych zajęć pozalekcyjnych. W gminie istnieją ścieżki rowerowe, miejsca rekreacji, gdzie można uprawiać wiele dziedzin sportu. Uczniowie szkół w gminie Michałowice uzyskują lepsze wyniki w nauce od uczniów szkół w Warszawie.
- r) Rodzice, z reguły, mało angażują się w problemy swoich dzieci. Niewielka jest frekwencja na organizowanych dla nich różnych zajęciach profilaktycznych.
- s) Mieszkańcy gminy Michałowice, którzy znajdują się w trudnej sytuacji, mogą liczyć na wiele form pomocy ze strony instytucji działających na terenie gminy. Wiedza mieszkańców na temat możliwości uzyskania pomocy jest niewielka, choć instytucje podejmują różne działania mające informować społeczność lokalną o istniejących formach pomocy. Stopniowo zwiększa się świadomość mieszkańców, którzy częściej sami zgłaszają się po pomoc i korzystają z innych niż świadczenia pieniężne, form pomocy. Nadal jednakże zdecydowana większość klientów traktuje pomoc społeczną jako źródło dodatkowego dochodu.

Podsumowanie wyników badania jakościowego i ilościowego.

Poniżej przedstawiono podsumowanie badań jakościowych i ilościowych dotyczących występowania problemów społecznych w gminie Michałowice. Za każdym razem przedstawiane są wnioski z badań jakościowych – wywiadów z profesjonalistami (A), zaś pod każdym z tych wniosków przytaczane są odpowiednie dane z badań ilościowych (B).

A Za najważniejszy problem w środowisku lokalnym respondenci uznali bezrobocie, alkoholizm oraz przemoc w rodzinach. Lokalizacja gminy Michałowice w bliskiej odległości Warszawy sprawia, że problem bezrobocia, pomimo obecnego kryzysu, jest mniejszy w porównaniu z innymi rejonami Polski. Na terenie gminy osiedlają się ludzie zamożni. W gminie nie występują problemy typowo miejskie, a uzależnienie od alkoholu i narkotyków dotyczy niewielkiej ilości ludzi.

B W badaniu respondenci wskazali bezrobocie, alkoholizm oraz zubożenie społeczne jako najpoważniejsze problemy w gminie. 34,2% badanych mieszkańców deklaruje, że doświadczyło w swoim życiu bezrobocia. Wynik ten jest niższy od wyniku badań ogólnopolskich (41%), co znajduje odzwierciedlenie w wynikach badania profesjonalistów.

A Poważnym problemem w gminie Michałowice, w ocenie respondentów, jest przemoc w rodzinie. Najczęściej zgłaszane przez mieszkańców przypadki dotyczą stosowania przemocy wobec dorosłych członków rodziny, a najczęściej stosowana jest przemoc psychiczna. Sporadycznie występują przypadki stosowania przemocy fizycznej w stosunku do dzieci.

B Przemoc psychiczna, podobnie jak w badaniu profesjonalistów, występuje częściej niż przemoc fizyczna. 23,7% badanych przyznało, że zna osobę ze swojego środowiska doświadczającą przemocy fizycznej, a 35,5% badanych przyznało, że zna osobę doświadczającą przemocy psychicznej. Do stosowania przez rodziców kar fizycznych w postaci bicia przyznało się 2,5% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 6,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, co potwierdza wnioski z badań profesjonalistów. 37,4% badanych dorosłych mieszkańców gminy zna przypadki bicia dzieci przez ich rodziców czy opiekunów. Być może częste poruszanie tego problemu w mediach

sprawia, że ludzie rozpoznają przemoc fizyczną wobec dzieci w sytuacji, gdy ona nie istnieje.

A Interwencje Policji z powodu przemocy w rodzinie, dotyczą najczęściej sytuacji, gdy sprawca przemocy znajduje się pod wpływem alkoholu. Wzrost liczby zgłaszanych przypadków przemocy wiąże się, z jednej strony ze wzrostem świadomości samych mieszkańców, z drugiej jednak strony służy jako element walki między małżonkami w sprawach rozwodowych.

B Badania dorosłych mieszkańców wskazują na dużą świadomość badanych mieszkańców związaną z istnieniem osób i instytucji, do których należy zgłosić się w przypadku stosowania przemocy. 65,3% badanych deklaruje, że posiada wiedzę na ten temat.

A Gmina Michałowice, w opinii respondentów, jest bezpiecznym miejscem. Najczęstszymi przestępstwami w gminie są kradzieże oraz kradzieże z włamaniami. Kradzione są przeważnie kosiarki, rowery, sprzęt elektroniczny oraz pieniądze. Nieco rzadziej mają miejsce kradzieże z włamaniami.

B Blisko jedna czwarta badanych mieszkańców (23,3%) ocenia wzrost przestępczości jako bardzo poważny lub poważny problem w gminie. Statystyki podawane przez Komendę Policji (zawarte w metryce raportu z badań ilościowych) potwierdzają wnioski z badań profesjonalistów.

A W gminie Michałowice problem narkomanii jest umiarkowanie poważny. Zdarzają się przypadki, gdy mieszkańcy posiadają niewielkie ilości miękkich narkotyków na własny użytek.

B 11,5% badanych mieszkańców przyznało, że kiedykolwiek użyli narkotyków. Wynik ten jest nieco wyższy od wyniku badań CBOS z 2011 roku, w którym 7% Polaków przyznało, że użyło narkotyków. Problem używania narkotyków wśród młodych mieszkańców jest umiarkowanie poważny, zaś najczęściej stosowaną substancją psychoaktywną jest marihuana i jej pochodne. Badania ilościowe potwierdzają wnioski z badań profesjonalistów.

A W gminie Michałowice mieszka stosunkowo dużo starszych osób, w większości przypadków mogą one liczyć na wsparcie swoich rodzin.

B Największy odsetek badanych mieszkańców gminy Michałowice wskazuje na osoby starsze (49,5%) oraz uzależnione (44%) jako najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym. Osoby, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, według badanych mieszkańców, najczęściej mogą liczyć na pomoc krewnych (48,5%) oraz Ośrodka Pomocy Społecznej (47%).

A Największym problemem w szkołach są zaburzenia zachowania i problemy emocjonalne. Poważnym problemem w szkołach, szczególnie w szkołach podstawowych są przypadki agresji, słownej oraz fizycznej. Respondenci ponadto wskazują, że coraz większym problemem w szkołach staje się cyberprzemoc.

B Przemoc: 14,6% uczniów szkoły podstawowej, 17,9% gimnazjalistów oraz 9,6% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej wskazało, że bardzo często lub często obserwuje przemoc w szkole. 25,9% uczniów szkoły podstawowej, 18,3% gimnazjalistów oraz 12,9% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że są w szkole uczniowie, których się boją. 12,7% uczniów szkoły podstawowej, 8,2% gimnazjalistów oraz 6,5% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej doświadczyło cyberprzemocy. Przemoc w szkołach jest umiarkowanym problemem w gminie.

A Wśród starszych uczniów pojawia się problem używania substancji psychoaktywnych.

B Substancje psychoaktywne: Wraz z wiekiem wzrasta liczba uczniów, którzy eksperymentują z substancjami psychoaktywnymi. Do spożycia alkoholu przynajmniej raz w życiu przyznało się 16,1% badanych uczniów szkoły podstawowej, 54,1% badanych gimnazjalistów oraz 66,1% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Do palenia papierosów chociaż raz w życiu przyznało się 5,4% badanych uczniów szkoły podstawowej, 35% badanych gimnazjalistów oraz 48,4% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Odsetek badanych uczniów szkół gimnazjalnych sięgających po narkotyki wyniósł 9,4%, zaś odsetek badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej – 22,6%.

A Pracownicy punktów sprzedaży napojów alkoholowych na terenie gminy mają dużą świadomość i odmawiają sprzedaży alkoholu osobom nieletnim, pomimo to dostęp dzieci i młodzieży do substancji psychoaktywnych jest duży.

B Niewielki odsetek badanych pracowników punktów sprzedaży (5%) przyznaje, że sprzedał papierosy i alkohol osobie niepełnoletniej. Wyniki badań uczniów wskazują, że mają oni względnie łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych, co potwierdza wnioski z badań profesjonalistów. Należy jednakże podkreślić, że dostęp ten jest mniejszy w porównaniu do wyników z badań ogólnopolskich.

A W szkołach w gminie realizowanych jest bardzo dużo programów profilaktycznych dotyczących, między innymi, uzależnień, przemocy w rodzinie, agresji rówieśniczej oraz cyberprzemocy.

B 67,9% uczniów szkoły podstawowej, 76,5% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 77,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol), co znajduje odzwierciedlenie w badaniach profesjonalistów.

A Rodzice, z reguły, mało angażują się w problemy swoich dzieci.

B Wyniki badań uczniów z jednej strony wskazują, że rodzice angażują się w problemy swoich dzieci. 60% uczniów szkoły podstawowej, 71,4% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 69,4% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. Niepokojący jest natomiast odsetek badanych uczniów, którzy wskazali, że rodzice nie zorientowali się, że ich dziecko znajduje się pod wpływem alkoholu (29,2% badanych gimnazjalistów, 41% badanych uczniów szkoły ponadgimnazjalnej).

A Wiedza mieszkańców na temat możliwości uzyskania pomocy jest niewielka, choć instytucje podejmują różne działania mające informować społeczność lokalną o istniejących formach pomocy.

B Badanie ilościowe potwierdza wnioski z badania profesjonalistów. 13,8% badanych mieszkańców gminy Michałowice posiada wiedzę na temat działań prowadzonych

przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaś 16,3% badanych posiada wiedzę o prowadzonych lokalnie działaniach, które mają na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu.

Lista zagadnień poruszanych w wywiadach swobodnych.

1. Problemy społeczne na terenie gminy (skala, charakterystyka i problemy mieszkańców):
  - 1.1. Bezrobocie i ubóstwo
  - 1.2. Alkoholizm
  - 1.3. Narkomania
  - 1.4. Bezdomność
  - 1.5. Przeszłość
  - 1.6. Przemoc domowa
  - 1.7. Problemy osób starszych
  - 1.8. Problemy osób niepełnosprawnych
2. Problemy dzieci i młodzieży
  - 2.1. Najczęstsze problemy dzieci i młodzieży
  - 2.2. Używanie substancji psychoaktywnych (skala zjawiska, dostępność)
  - 2.3. Przemoc rówieśnicza i domowa, cyberprzemoc
  - 2.4. Działania profilaktyczne w szkołach
3. Działania lokalne przeciwdziałające występowaniu patologii
4. Stan wiedzy mieszkańców na temat lokalnie prowadzonych działań w obszarze rozwiązywania problemów społecznych
5. Współpraca instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi
6. Bariery występujące w gminie, utrudniające przeciwdziałanie problemom społecznym

Karta kodowa.

NAZYWANIE WŁASNOŚCI KATEGORII	PRZYKŁADY
1. Charakterystyka gminy	
1.1. Rekreacyjno-wypoczynkowe miejsce	„nasz gmina jest to raczej takie zaplecze sypialno-wypoczynkowo-rekreacyjne Warszawy”
1.2. Brak problemów typowo miejskich	„Zjawisk typowo miejskich, jak narkomania, alkoholizm na dużą skalę, nie ma w gminie.”
1.3. Wszyscy o sobie wszystko wiedzą	„U nas jest wioska, że jak Pani beknie po jednej stronie, to od razu mają informację po drugiej stronie” „W tak małej miejscowości trudno coś ukryć, dlatego ludzie się pilnują.”
1.4. Nowi mieszkańcy nie asymilują się	„Ludzie napływowi cały dzień pracują, a tutaj śpią, w weekendy jadą na działkę. Rzadko nowy mieszkaniec chce się zintegrować z sąsiadami.”
2. Problemy społeczne	
3.	„najczęstsze problemy w rodzinach, to przemoc, uzależnienia od alkoholu i bezrobocie”
3.1. Bezrobocie i ubóstwo	
3.1.1. Skala zjawiska	„widać, że bezrobocie jest duże”
3.1.2. To poważny problem	„mieliśmy kilkoro uczniów, którzy nie mieli w domu prądu – rodziny były tak zadłużone, że odcięto im prąd” „trudniej o pracę, mimo dobrej lokalizacji”
3.1.3. Nie jest problemem	„nie jest problemem”, „ludzie z reguły są bogaci”
3.1.4. Przyczyny zjawiska	
3.1.4.1. Dużo napływowych bogatych osób	„dużo napływowych bogatych osób”
3.1.4.2. Dobra lokalizacja	„blisko Warszawy, gdzie jest praca”
3.1.4.3. Kryzys, problemy finansowe przedsiębiorców	„Dużo rodziców prowadzi własne działalności gospodarcze i te działalności źle prosperują z powodu kryzysu.”
3.1.4.4. Fluktuacje sezonowe	
3.1.4.5. Brak motywacji do znalezienia pracy	„Część ludzi nie ma chęci i motywacji do znalezienia pracy. Ci, którzy mają chęci, znajdują pracę, ale nie zapewnia ona w realiach polskiego kapitalizmu środków wystarczających na zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych”
3.1.4.6. Praca nie zapewnia środków na zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych	
3.1.4.7. Umowy śmieciowe i szara strefa	„rodzice często są zatrudniani bez umowy o pracę”
3.1.5. Zróżnicowanie mieszkańców gminy pod względem wieku, zamożności,	

czasu pobytu	
3.1.5.1. Michałowice-Osiedle: młodzi zamożni ludzie napływowi	„W Michałowicach-Wsi, Opaczy, Regulach dużo osób mieszka z pokolenia na pokolenie, wiejskie slumsy. Napływowi mieszkańcy w Michałowicach-Osiedlu są bogatsi, dużo pracują”
3.1.5.2. Opacz, Kolonia: starsi, mniej zamożni ludzie od wielu lat mieszkający na tym terenie	
3.1.6. Charakterystyka osób bezrobotnych	
3.1.6.1. Osoby powyżej 50 roku życia (wiek przedemerytalnym), pracujące w jednym zakładzie pracy	„dużo osób powyżej 50 roku życia”, które przepracowały w jednym zakładzie wiele lat i straciły pracę” „przed wiekiem emerytalnym”
3.1.6.2. Osoby z niepełnym wykształceniem	„często te osoby mają niską samoocenę, niepełne wykształcenie”
3.1.6.3. Matki samotnie wychowujące dzieci	„sporo jest matek, nie tylko samotnie wychowujących dzieci, ale również takich, które nie wróciły po urlopie macierzyńskim do pracy”
3.1.6.4. Matki, które nie wróciły po urlopie macierzyńskim	
3.1.6.5. Osoby, które podjęłyby pracę na określonych warunkach	„Tu jest dużo osób, które podjęłyby pracę, ale na określonych warunkach. Sporo takich sytuacji, że żona pracuje, a mąż siedzi w domu, bo nie pójdzie do pracy za 1500zł. Kiedyś pracował za lepsze pieniądze.”
3.2. Alkoholizm	
3.2.1. Skala zjawiska	
3.2.1.1. Poważny problem	„dość poważny problem, dotyczy ok. 1-2% mieszkańców” „jest to problem duży”
3.2.1.2. Przebywanie pod wpływem alkoholu w miejscach publicznych	„zdarzają się przypadki, że rodzic przyjdzie do szkoły pod wpływem alkoholu – 2-3 przypadki w ciągu roku”
3.2.1.3. Uzależnienie w stopniu widocznym	„Kilkoro rodziców uzależnionych w stopniu widocznym – osoba spożywa alkohol codziennie i to wywiera wpływ na jej funkcjonowanie”
3.2.1.4. Zjawisko nadużywania się zwiększa	„zdarza się coraz częściej, co może być wynikiem bezrobocia”
3.2.2. Charakterystyka osób uzależnionych	
3.2.2.1. Zróżnicowana grupa	„przekrój jest dość duży, zróżnicowana grupa, kobiety i mężczyźni”
3.2.2.2. Osoby po 50 roku życia	
3.2.2.3. Mężczyźni	„szczególnie dotyczy osób po 50 roku życia,

3.2.2.4. Osoby z problemami finansowymi i zdrowotnymi	<i>w większości mężczyzn</i>
3.2.2.5. Osoby samotne	<i>„Ludzie po 50 r.ż. są widoczni w miejscach, gdzie spożywają alkohol i widać po nich, że nadużywają alkoholu.”</i>
3.2.2.6. Rodziny z dziećmi	<i>„osoby samotne”</i>
3.2.2.7. Osoby zamożne – „białe kołnierzyki”	<i>„Pojedyncze przypadki młodych rodzin. Z reguły są to rodziny, których dzieci chodzą do gimnazjum”</i>
3.2.3. Przyczyny alkoholizmu	<i>„Jest duża liczba „białych kołnierzyków”, którzy nadużywają alkoholu (inteligentni, dobrze sytuowani finansowo)</i>
3.2.3.1. Trudna sytuacja życiowa	
3.2.3.2. Stres w pracy	<i>„brak zatrudnienia często wiąże się z alkoholizmem”</i>
3.3. Narkomania	
3.3.1. Skala zjawiska	
3.3.1.1. Niewielki problem	<i>„niewielu ujawnionych narkomanów”</i>
3.3.1.2. Brak przypadków twardej narkomanii	<i>„brak przypadków twardej narkomanii, iniekcji”</i>
3.3.2. Przypadki posiadania narkotyków na własny użytek	<i>„pojedyncze przypadki posiadania narkotyków przez nieletnich, głównie marihuany”</i>
3.3.3. Dilerzy	<i>„dawniej zlikwidowano grupę dilerów narkotyków”</i>
3.4. Bezdomność	
3.4.1. Skala zjawiska	
3.4.1.1. Niewielki problem	<i>„kilka przypadków”, „2 osoby spełniające formalne kryterium bezdomności” „praktycznie problem nie istnieje”</i>
3.4.2. Charakterystyka osób bezdomnych	
3.4.2.1. Osoby spoza gminy	<i>„mamy osoby, które zamieszkują na naszym terenie, ale są zameldowane w innej gminie”</i>
3.4.2.2. Bezdomność polega na złym stanie technicznym domów	<i>„Osoby mają problemy lokalowe. Mieszkają w koszmarnych warunkach, ale mają dom.”</i>
3.5. Przemoc w rodzinie	
3.5.1. Skala zjawiska	
3.5.1.1. Niewielka	<i>„Raz, dwa razy do roku mamy do czynienia z sytuacją, gdy rodzic informuje, że współmałżonek stosuje przemoc wobec niego”</i>
3.5.1.2. Nasila się	<i>„w tej chwili bardzo nasila się problem przemocy w rodzinie „coraz więcej jest zgłoszeń Niebieskich Kart”</i>
3.5.2. Charakterystyka ofiar	

3.5.2.1. Przemoc dotyka osoby dorosłe	„przemoc najczęściej dotyczy rodziców”
3.5.2.2. Brak przemocy wobec dzieci	„Dzieci pobitych przez rodziców nie ma w szkole”
3.5.2.3.	
3.5.3. Forma przemocy	
3.5.3.1. Przemoc psychiczna	„najwięcej jest przemocy psychicznej” „raczej kłótnie i awantury”
3.5.3.2. Przemoc fizyczna	„istnieją podejrzenia dotyczące jednej rodziny, w której przemocy fizycznej może doznawać dziecko” „w jednym przypadku wystąpiła tak zwana ostra przemoc”
3.5.4. Przyczyny przemocy w rodzinie	„czasami jest to podszyte alkoholem”
3.5.4.1. Nadużywanie alkoholu	„Często ludzie wykorzystują Niebieskie Karty, by zmusić konkubenta do wyprowadzki lub uzyskać korzystniejsze warunki rozwodu (podział majątku)”.
3.5.4.2. Sprawy rozwodowe	
3.5.4.3. Moda na Niebieskie Karty	„usłyszałem, że jest teraz moda na zakładanie ich”
3.5.4.4. Większa świadomość ludzi	„może się to wiązać z większą świadomością ludzi”
3.6. Przestępczość	
3.6.1. Przestępczość dorosłych	
2.6.1.1. Powody interwencji	„najczęstszymi powodami interwencji są rozwody, zaś 90% interwencji dotyczy sytuacji, gdy nietrzeźwy członek rodziny awanturuje się”
2.6.1.1.1. – rozwód	
2.6.1.1.2. nietrzeźwy członek rodziny awanturuje się	
2.7. Najczęstsze wykroczenia	
2.7.1. Kradzież mienia	„kradzieże mienia: rowerów, kosiarek, sprzętu elektronicznego, pieniędzy”
2.7.2. Kradzież z włamaniem	„włamania do domów, włamania „na śpiocha”
2.8. Przestępczość nieletnich	
2.8.1. Skala	
2.8.1.1. Niewielki problem	„problem przestępczości nieletnich istnieje, ale jest niewielki”
2.9. Problemy osób starszych	
2.9.1. Skala zjawiska	
2.9.1.1. Dużo osób	„dużo osób starszych”
2.9.2. Sytuacja osób starszych	
2.9.2.1. Wsparcie rodziny	„większość takich osób posiada wsparcie rodziny, ale spora część wymaga usług opiekuńczych” „osób starszych w gminie jest dużo, ale

		<i>przeważnie rodziny się nimi opiekują”</i>
	2.9.2.2. Potrzeba usług opiekuńczych	
	2.9.2.3. Ubóstwo – niewielka emerytura	<i>„bardzo często jedna trzecia dochodu przeznaczana na zakup lekarstw”</i>
	2.9.2.4. Problem z dojazdami na wizyty lekarskie	<i>„Trudnością są dojazdy na wizyty lekarskie. Są to ludzie schorowani. Potrzebują wizyt specjalistycznych. Mają problem z orientacją w przestrzeni.”</i>
	2.9.2.5. Problemy zdrowotne: cukrzyce, nadciśnienie, nowotwory	<i>„najczęstsze problemy zdrowotne mieszkańców – cukrzyce, nadciśnienie, dolegliwości osób starszych”, „nowotwory”</i>
2.10.	Problemy osób niepełnosprawnych	
	2.10.1. Skala zjawiska	
	2.10.2. Dużo osób z orzeczeniem o niepełnosprawności	<i>„Dużo osób ma orzeczoną niepełnosprawność, ale bez ograniczeń dysfunkcjonalnych”</i>
	2.10.3. Niewiele osób z niepełnosprawnością fizyczną	<i>„Wśród klientów – kilku panów na wózkach – ich niepełnosprawność powiązana jest z nadużywaniem alkoholu.”</i>
	2.10.4. Kilko dzieci z orzeczeniem o indywidualnym kształceniu	<i>„W szkole orzeczenia dotyczą zespołu Aspergera i ADHD. Kilko dzieci ma orzeczenia o indywidualnym kształceniu”</i>
	2.10.5. Sytuacja osób niepełnosprawnych	
	2.10.5.1. Budynki nie są przystosowane – nie ma podjazdów, windy	<i>„W szkole nie ma podjazdu ani windy” „W województwie mazowieckim nie ma placówki, która prowadziłaby zamknięte leczenie odwykowe dla ludzi na wózku inwalidzkim”</i>
	2.10.5.2. Izolowanie takich osób	<i>Przypadek dziecka z autyzmem – dziecko jest izolowane, rodzice się wstydzą”.</i>
	2.10.5.3. Osoby niepełnosprawne mają możliwość uprawiania sportu	<i>„w klubie ćwiczą dzieci niepełnosprawne, również jeden instruktor jest niepełnosprawny”</i>
2.11.	Inne problemy w gminie	
	2.11.1. Ruch pojazdów ciężarowych	
	2.11.2. Kłady	
	2.11.3. Młodzi kierowcy na skuterach	<i>„Dużo jest terenów zielonych – ludzie zgłaszają sytuacje, gdy ktoś jeździ motocyklem po lesie. Problemem są również młodociani kierowcy skuterów”</i>
	2.11.4. Prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu	
	2.11.5. Wypadki drogowe powodowane pod wpływem alkoholu	<i>„zmora pijanych kierowców –po spożyciu i na kacu”</i>
	2.11.6. Podejmowanie czynności	

	zawodowych pod wpływem alkoholu	
	2.11.7. Nadmierna prędkość kierowców	
	2.11.8. Przemoc seksualna	
3.	Działania podejmowane na terenie gminy	<i>„marginalne przypadki przemocy seksualnej w rodzinie, parokrotnie miały miejsce gwałty”</i>
3.6.	Akcje informacyjne	
3.7.	Wsparcie materialne	
3.7.1.	Stypendia socjalne	
3.7.2.	Wyprawki szkolne	
3.7.3.	Zbiórki odzieży	
3.7.4.	Paczki żywnościowe	
3.7.5.	Opłacone obiady w szkołach	
3.8.	Festyny	
3.9.	Wsparcie informacyjne	
3.9.1.	Pomoc przy odrabianiu lekcji	
3.9.2.	Porady prawne	
3.9.3.	Pomoc w określeniu predyspozycji zawodowych	
3.9.4.	Szkolenia	
3.9.5.	Kolonie obozy dla dzieci	
3.10.	Pielęgniarki środowiskowe	
3.11.	Kontrakt socjalny	
3.12.	Zespoły Interdyscyplinarne	
3.13.	GKRPA	
4.	Problemy dzieci i młodzieży	
4.6.	Największe problemy dzieci i młodzieży	
4.6.1.	Zaburzenie zachowania	
4.6.2.	Problemy emocjonalne	
4.7.	Przyczyny problemów dzieci i młodzieży	<i>„Głównym problemem uczniów są zaburzenia zachowania i problemy emocjonalne na skutek dysfunkcji rodziny. Dużo dzieci pochodzi z rozbitych rodzin, zrekonstruowanych, rodzin, w których zapracowani rodzice nie mają czasu dla dzieci lub nie są obecni, bo wyjechali zagranicę do pracy”</i>
4.7.1.	Rozwody	<i>„brak kontaktu dziecka z rodzicem”</i>
4.7.2.	Wyjazdy zagraniczne do pracy	
4.7.3.	Brak czasu rodziców dla dzieci	
4.8.	Używanie substancji psychoaktywnych	
4.8.1.	Dostępność substancji psychoaktywnych	
4.8.1.1.	Duża – blisko Warszawa	<i>„dostępność do substancji psychoaktywnych jest duża, blisko jest centrum Warszawy”</i>
4.8.1.2.	Duża – dorośli kupują dzieciom alkohol	<i>„Dostęp do alkoholu jest duży. Pod sklepem czekają dorosłe osoby, które kupują nieletnim alkohol za niedużą opłatę”</i>
4.8.1.3.	Świadomość sprzedawców alkoholu się zmienia	<i>„obecnie świadomość sprzedawców się zmienia”</i>
4.8.1.4.	Dostęp do informacji	

4.8.2.	Napoje alkoholowe		<i>„Uczniowie mają dostęp do wszystkiego – potrafią powiedzieć, ile jest narkotyków, jak je zrobić, gdzie je kupić. Czasami mogą uczyć dorosłych o nowinkach. Dostęp większy przez Internet”</i>
4.8.2.1.	Skala		
4.8.2.1.1.	Duża w szkołach gimnazjalnych		<i>„w gimnazjum maksymalnie 25% uczniów nie próbowało alkoholu”</i>
4.8.2.1.2.	Sporadycznie w szkołach podstawowych		<i>„klasy 0-3 nie mają z tym do czynienia, klasy 4-5 rzadko, w klasach 6 zdarza się sporadycznie”</i>
4.8.3.	Papierosy		
4.8.3.1.	Skala		
4.8.3.1.1.	Duża w szkołach gimnazjalnych		<i>„większość gimnazjalistów pali papierosy”</i>
4.8.3.1.2.	Sporadycznie w szkołach podstawowych		<i>„sporadycznie w szkołach podstawowych”</i>
4.8.4.	Narkotyki		
4.8.4.1.	Skala		
4.8.4.1.1.	Niewielki		
4.8.4.1.2.	Głównie marihuana		<i>„pojedyncze przypadki posiadania narkotyków przez nieletnich, głównie marihuany”</i> <i>„dzieci na imprezach poza szkołą palą marihuanę”</i>
4.9.	Agresja		
4.9.1.	Skala zjawiska		
4.9.1.1.	Poważny problem		
4.9.1.2.	Dotyczy szczególnie uczniów szkół podstawowych		<i>„w szkole głównym problemem jest agresja uczniów, szczególnie młodszych”</i>
4.9.1.3.	Przewaga przemocy psychicznej		<i>„Znacznie częściej przemoc ma charakter psychiczny i jest to dokuczanie, dręczenie, wyzywiska. Dzieci są gnębione”</i>
4.9.2.	Formy		
4.9.2.1.	Bójki		
4.9.2.2.	Dokuczanie, dręczenie, gnębienie		
4.9.2.3.	Wyzwiska		
4.9.2.4.	Wykluczanie		
4.9.2.5.	Manipulowanie związkami		<i>„Uczniowie dzielą się na dwie grupy – bogatych o biednych. Bogaci przyjaźnią się z bogatymi, a biedni z biednymi”</i>
4.10.	Cyberprzemoc		

4.10.1. Skala zjawiska	
4.10.1.1. Duża	<i>„U gimnazjalistów nagminne jest używanie telefonów komórkowych do robienia i rozpowszechniania zdjęć bez zgody właściciela.</i>
4.10.2. Formy	<i>„jest z nią duży problem”</i>
4.10.2.1. Obrażliwe komentarze i zdjęcia	<i>„dzieci na Facebook, GG wstawiają obraźliwe komentarze i często robią zdjęcia i je przerabiają (zostawiają głowę i część świni) i te zdjęcia umieszczają w Internecie”</i>
4.10.2.2. Nieodpowiednie gry komputerowe	<i>„gry nie są dostosowane do ich wieku”</i>
4.11. Uzależnienie od komputera	<i>„problemem jest uzależnienie od komputera, zdarzają się przypadki, gdy dziecko przychodzi niewyspane na trening, bo całą noc grało na komputerze”</i>
4.12. Łamanie prawa (kradzieże, narkotyki)	
4.12.1. Problemy pojawiające się w gimnazjum	<i>„W gimnazjum problemy są poważniejsze. Często musimy współpracować z policją – pojawia się problem łamania prawa (kradzieże, narkotyki)”</i> <i>„przypadki zgłoszone przez szkołę – kradzież kanapki, telefonu, pobicie kolegi”</i> <i>„Zdarzały się przypadki posiadania środków odurzających przez nieletnich”</i>
4.13. Podwójna twarz uczniów	<i>„Uczniowie zachowują podwójną twarz- w szkole się pilnują.”</i> <i>„dużo robią w białych rękawiczkach”</i>
4.14. Szpanerstwo	<i>Problemem ponadto jest szpanerstwo. Niektórzy uczniowie dostają 500 zł kieszonkowego”</i>
4.15. Zasada „Nie donosić”	<i>„W szkole obowiązuje zasada wśród uczniów, by nie kablować, donosić’</i>
4.16. Dobre wyniki w nauce	<i>„Szkoła osiąga dobre wyniki w nauce. Wszystkie szkoły w gminie uzyskały lepsze wyniki od szkół w Warszawie”</i>
4.17. Działania w szkołach	
4.17.1. Zajęcia indywidualne w klasach	
4.17.2. Apele profilaktyczne	<i>„apele profilaktyczne”</i>
4.17.3. Badania we własnym zakresie	<i>„w szkole od lat prowadzone są badania we własnym zakresie”</i>
4.17.4. Szkolenia dla rodziców	
4.17.5. Programy profilaktyczne	<i>„Akcja „Szkoła bez przemocy”</i>
4.17.6. Kontaktowanie się z rodzicami	<i>„Jeśli są poważne problemy z dzieckiem, sprawdzana jest sytuacja w domu. Bardzo często kontaktujemy się z rodzicami, a w</i>
4.17.7. Wywiad środowiskowy	

4.18. Szeroki program zajęć pozalekcyjnych	<p><i>sytuacjach najpoważniejszych przeprowadzany jest wywiad środowiskowy”</i></p>
4.18.1. Szkoła obniża cenę najmu	<p><i>„W gminie jest dużo realizowanych projektów – boiska, lodowiska, strefy rekreacji. Szkoły mają szeroki program zajęć pozalekcyjnych”. „taniec estradowy, sztuki walki, lucznictwo, strzelectwo, obozy sportowe” „ścieżki rowerowe”</i></p>
4.19. Zaangażowanie rodziców	<p><i>„szkoła zmniejsza cenę najmu, by dzieci miały więcej dodatkowych zajęć”</i></p>
4.19.1. Niewielkie	<p><i>„Spotkań dla rodziców w ciągu roku jest kilka. Informowani o spotkaniach są znacznie wcześniej, ale frekwencja jest bardzo niska”</i></p>
4.19.2. Bronią dzieci nawet wbrew dowodom	<p><i>„rodzice bagatelizują często problemy dzieci” „Dzieci mnie poinformowały, co się odbywa na prywatkach – że tam jest alkohol, papierosy i narkotyki. Jak to powiedziałem na radzie, to mi jeden rodzic odpowiedział – Pan jest tu w szkole od pilnowania, a po 14 jestem ja”</i></p>
4.19.3. Wywierający presję, nadopiekuńczy	<p><i>„druga grupa rodziców – nadopiekuńczych, wywierających presję”</i></p>
4.19.4. Im dziecko starsze, tym rodzice są mniej zaangażowani	<p><i>„Im dziecko starsze, tym rodzice rzadziej się pojawiają.”</i></p>
5. Wiedza mieszkańców gminy o możliwościach uzyskania pomocy	
5.6. Poziom wiedzy	
5.6.1. Niewielki	
5.7. Zwiększa się świadomość mieszkańców	<p><i>„ludzie nie mają żadnych informacji” „zwiększyła się świadomość oraz liczba ludzi, którzy sami zgłaszają się” „coraz więcej ludzi korzysta z pomocy psychologa w ośrodku” „ludzie są bardziej wyedukowani i częściej zgłaszają problem”</i></p>
5.8. Informacje o źródłach pomocy:	
5.8.1. Rozmowy z sąsiadami	<p><i>„mogą zapytać sąsiadów”</i></p>
5.8.2. Telewizja („Uwaga”, „Interwencja”)	<p><i>„Ludzie czerpią swoją wiedzę z telewizji (Uwaga, Interwencja, Pod napięciem)”</i></p>
5.8.3. Strona internetowa	<p><i>„strona internetowa”</i></p>
5.8.4. Ulotki	<p><i>„ulotki”</i></p>
5.8.5. Ogłoszenia w ośrodkach zdrowia	<p><i>„ogłoszenia w ośrodkach zdrowia”</i></p>
5.8.6. Biuletyn	<p><i>„biuletyn”</i></p>

5.8.7.	Festyny, pikniki	„festyny, pikniki”
6.	Współpraca instytucji państwowych z organizacjami pozarządowymi	
6.6.	Liczba organizacji pozarządowych w gminie	
6.6.1.	Bardzo dużo	„Bardzo dużo jest organizacji społecznych, ale współpraca z niewielką ilością”
6.6.2.	Współpraca z kilkoma	
6.6.3.	Wiele organizacji się usamodzielniało	„Wiele organizacji się usamodzielniało i pełni swoje role” „uczniowie angażują się w wolontariat”
6.7.	Zaangażowanie mieszkańców w wolontariat	„wielu parafian zaangażowanych w liczne grupowe formy życia parafialnego”
6.8.	Organizacje, z którymi nawiązana jest współpraca	
6.8.1.	Stowarzyszenie Komorowianie	
6.8.2.	Stowarzyszenie K-40	
6.8.3.	Fundacja Dzieci Niczyje	
6.8.4.	Koła emerytów i rencistów	
6.8.5.	Klub Sportowy ZDROWIE	
6.9.	Projekt OGNIWO (współpraca organizacji na rzecz poprawy warunków życia w gminie Michałowice)	
7.	Bariery w rozwiązywaniu problemów społecznych w gminie	
7.6.	Bariery społeczne	
7.6.1.	Postawa mieszkańców	
7.6.1.1.	Bierni, obojętni	„Klienci są często obojętni, nastawieni negatywnie. Zarejestrowali się w celu ubezpieczenia.”
7.6.1.2.	Niechętni	
7.6.1.3.	Znikoma wiedza klientów	„wiedza mieszkańców na temat uzyskania pomocy jest znikoma”
7.6.1.4.	Postawy roszczeniowe - Traktowanie instytucji jako źródła korzyści finansowych	„nie kojarzą urzędu z aktywnymi formami poszukiwania pracy, tylko z możliwością uzyskania zasiłków i ubezpieczeń zdrowotnych” „pomoc społeczna odbierana jest jako instytucja służąca za kasę zapomogowo-pożyczkową”
7.6.2.	Brak zaufania rodziców do pracowników socjalnych	
7.6.3.	Brak zaufania do nauczycieli i szkoły	„rodzice źle odbierają, gdy pracownik socjalny rozmawia z dzieckiem”

7.6.4.	Media utrwalają błędny obraz pomocy społecznej	<i>„Pomoc społeczna nie pełni funkcji opiekuńczych. Nie ma żadnej motywacji ze strony środków masowego przekazu, by aktywizować społeczności lokalne. (...) Ludzie powinni chcieć innej formy pomocy, nie tylko pomocy finansowej. Media utrwalają w ludziach błędną świadomość o pomocy społecznej jako źródle pieniędzy.”</i>
7.7.	Inne bariery	
7.7.1.	Niejasne, niezyciowe przepisy prawa	
7.7.2.	Jednorazowy kontakt z klientem	<i>„niezyciowe, niejasne przepisy”</i>
7.7.3.	Brak środków finansowych	<i>„kontakt z klientem jest jednorazowy i nie może zachodzić proces” „w tym roku nie są przyznane fundusze wystarczające na program profilaktyczny”</i>
7.7.4.	Kryzys	
7.7.5.	Lokalizacja OPS	<i>„Lata kryzysu – coraz trudniej jest współpracować z organizacjami” „OPS powinien mieć inną lokalizację – teraz są wielkie pomieszczenia, wszystko osobno. Dobrze byłoby, gdyby był bliżej ludzi, mniejszy dystans”.</i>
7.7.6.	Nadmiar pracy biurowej, brak personelu	<i>„problemem jest brak personelu, nadmiar pracy biurowej”</i>

BIBLIOGRAFIA

1. E. Babbie. 2004. *Badania społeczne w praktyce*. Tłum. W. Betkiewicz, M. Bucholc, P. Gadomski, J. Haman, A. Jasiewicz-Betkiewicz, A. Kłoskowska-Dudzińska, M. Kowalski, M. Mozga. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
2. A. Giddens. 2001. *Nowe zasady metody socjologicznej. Pozytywna krytyka socjologii interpretatywnych*. Tłum. G. Woroniecka. Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.
3. M. Hammersley, P. Atkinson. 2000. *Metody badań terenowych*. Tłum. S. Dymczyk. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
4. S. Kvale. 2004. *Interviews. Wprowadzenie do jakościowego wywiadu badawczego*. Tłum. S. Zabielski. Białystok: Trans Humana.
5. K. Konecki. 2000. *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
6. Gmina wiejska Michałowice. Statystyczne Vademecum Samorządowca (2011). Urząd Statystyczny w Warszawie.
7. Strategia Rozwoju Gminy Michałowice do 2010 roku (2002) Rada Gminy i Zarząd Gminy Michałowice. Michałowice.